

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK OYUNLARI ANABİLİM DALI**

**KÜLTÜREL BELLEK BAĞLAMINDA BURSA İLİ DAĞ KÖYLERİ
DÜĞÜN GELENEKLERİ**

Semanur GÜNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU

HAZİRAN -2025

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KÜLTÜREL BELLEK BAĞLAMINDA BURSA İLİ DAĞ
KÖYLERİ DÜĞÜN GELENEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semanur GÜNER

Enstitü Anabilim Dalı: Türk Halk Oyunları

“Bu tez 25/06/2025 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Kerem Cenk YILMAZ	Başarılı
Doç. Dr. Ömer Barbaros ÜNLÜ	Başarılı
Doç. Dr. Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Semanur GÜNER

25/06/2025

ÖN SÖZ

“Kültürel Bellek Bağlamında Bursa ili Dağ Köyleri Düğün Gelenekleri” başlıklı bu çalışma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Bursa iline bağlı dağ köylerinde gerçekleştirilen düğün geleneklerini kültürel bellek bağlamında ele alarak, bu geleneklerin geçmişten günümüze nasıl aktarıldığını ve toplumun ortak hafızasında nasıl yer bulduğunu incelemektir.

Bu bağlamda yürütülen çalışma sürecinde; öğrencisi olmaktan onur duyduğum, her aşamada bilgi ve desteğini esirgemeyen çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Dilek Cantekin Elyağutu’ya; beni bugünlere getiren, duruşu, emeği ve sevgisiyle her zaman hayranlık duyduğum biricik annem Semiha Güner’e, uzaklarda olsa da manevi varlığını daima yanımda hissettiren canım ablam Elif Poyraz’a ,hayatımın her alanında yanımda olan, desteği ve dostluğuyla bana güç veren can yoldaşım Neslişah Durgut’a ve tüm dostlarıma, neşe ve motivasyon kaynağım patili dostum Pars’a ve bu çalışmada kıymetli bilgilerini benimle samimiyetle paylaşan tüm kaynak kişilerime en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Semanur GÜNER

25/06/2025

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
GÖRSEL LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: KÜLTÜREL BELLEK.....	8
1.1. Kültür Kavramı.....	8
1.2. Bellek.....	12
1.2.1. Bellek Çeşitleri	16
1.3. Kolektif Bellek Kuramı	18
1.3.1. Maurice Halbwachs	18
1.3.2. Paul Connerton	21
1.3.3. Pierre Nora	23
1.4. Kültürel Bellek Kavramı	24
1.4.1. Jan Assmann.....	25
2.BÖLÜM: DAĞ KÖYLERİ DÜĞÜN GELENEKLERİ.....	32
2.1. Dağ Köyleri Tarihi ve Toplum Yapısı.....	32
2.2. Dağ Köyleri Düğün Gelenekleri.....	34
2.2.1. Tanışma ve Kız İsteme	37
2.2.2. Söz Kesme ve Nişan.....	41
2.2.3. Danışık Gecesi.....	47
2.2.4. Kına Gecesi	54
2.2.4.1. El Öpme- Zülûf Kesme-Tel Çizme	55
2.2.4.2. Üç Etek Gecesi.....	62
2.2.4.3. Bakır Gecesi.....	68
2.2.4.4. Kına Gecesi	77
2.2.4.5. Tavuk Alma	88
2.2.5. Düğün Günü	96

SONUÇ	114
KAYNAKÇA.....	118
EK	121
ÖZ GEÇMİŞ	124

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Geleneklerin Yeniden İnşa Kuramıyla Bağlantısı.....	40
Tablo 2: Geleneklerin Organizasyon ve Yükümlülük Kuramıyla Bağlantısı.....	46
Tablo 3: Geleneğin Yükümlülük Kuramı ile Bağlantısı.....	53
Tablo 4: Geleneklerin Kültürel Kimliğin Somutlaşması Kuramıyla Bağlantısı.....	61
Tablo 5: Geleneklerin Organizasyon Kuramıyla Bağlantısı.....	77
Tablo 6: Kına Gecesi Geleneklerinin Assman'ın Kuramlarıyla Bağlantısı	87
Tablo 7: Geleneğin Yeniden İnşa Etme Kuramıyla Bağlantısı	96
Tablo 8 : Düğün Geleneklerinin Asmann'ın Kuramlarıyla Bağlantısı.....	112

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: Nişan Bohçası	43
Görsel 2: Danışık Gecesi Erkeklerin Ateş Etrafında Oynaması.....	49
Görsel 3: Danışık Gecesi Delikanlı Alayı	51
Görsel 4: Özel İşlemeli Kıyafet	56
Görsel 5: Gelin Teli	57
Görsel 6: Tel Çizme.....	60
Görsel 7: Üç Etek, Telli Olarak Adlandırılan Kıyafet.....	64
Görsel 8: Üç Etek Görseli.....	65
Görsel 9: Çiçekli Fes Örneği	66
Görsel 10: Üç Etek Kıyafeti	67
Görsel 11: Yöresel Üç Etek Kostümü	68
Görsel 12: Bakır Kazan	69
Görsel 13: Bakır Gecesinde Gelin ve Katılımcıların Yöresel Kıyafetleri	70
Görsel 14: Kaşık Çalma.....	71
Görsel 15: Bakır Çalma	72
Görsel 16: Köy İçi Okumaya Giden Gelinin Sağdıçları.....	72
Görsel 17: Bakır Kazan ve Tahta Kaşık Örneği	73
Görsel 18: Misafirlerin Oynama Anları.....	74
Görsel 19: Bakır Gecesinde Kullanılan Üç Etek Kıyafeti	75
Görsel 20: Bakır Gecesinde Giyilen Bindallı	76
Görsel 21: Kına Gecesinde Bakır Çalan Kadınlar	79
Görsel 22: Bal Kabağından Yapılan, Üzeri Kozalakla Süslenmiş Kına Tepsisi	80
Görsel 23: Kına Gecesinde Üzeri İşlemeli Saten Gecelik	81
Görsel 24: Hazırlanmış Bayrak Görseli.....	82
Görsel 25: Bayrak Karşılama Töreninden, Süslenmiş Türk Bayrağı	83
Görsel 26: Tavuk Alma Geleneğinden Gelin-Damat	89
Görsel 27: Katılımcıların Girdikleri Tipler.....	90
Görsel 28: Kılık Kıyafet Değiştirme Örneği	92
Görsel 29: Canlı Tavuk Alma Anı.....	93
Görsel 30: Gelin ve Damat	98
Görsel 31: Çeyiz Serme	99

Görsel 32: Traktörle Çeyiz Alma	100
Görsel 33: Çeyizde Bulunan Patik ve Yemeni Görseli	101
Görsel 34: Gelin Alayı.....	102
Görsel 35: Gelin Alma.....	103
Görsel 36: Gelin Alma.....	104
Görsel 37: Balta ile Yapılan Damat Tıraşı	105
Görsel 38: Hazırlanan İkramlıklar	106

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Damat Alayı Gelişi	48
Şekil 2: Danışık Gecesi Eğlence Anı	49
Şekil 3: Damat Alayı Mâni Eşliğinde Mekâna Girişi	51
Şekil 4: Üç Etek Gecesi Kaşık Oyunu	65
Şekil 5: Bakır Çalma İcrası	69
Şekil 6: Bakır Gecesi Kaşık Oyunu	70
Şekil 7: “A Güzel” Türküsü Kaşık Oyunu İcrası	71
Şekil 8: Bursa Sekmesi İcrası.....	74
Şekil 9: Darbuka Eşliğinde Gelin Evine Yürüyüş.....	89
Şekil 10: Gelin Evi Önünde Tavuk Alma Eğlencesi.....	90

ÖZET	
Başlık: Kültürel Bellek Bağlamında Bursa İli Dağ Köyleri Düğün Gelenekleri	
Yazar: Semanur GÜNER	
Danışman: Doç. Dr. Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU	
Kabul Tarihi: 25/06/2025	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 120 (ana kısım) + 3 (ek)
Kültürel bellek, geçmişin yalnızca bireysel ya da toplumsal düzeyde hatırlanmasından öte, bu hatırlamanın anlamlandırılması ve yeniden yorumlanması sürecinde merkezi bir rol oynar. Toplamların kimlik inşasında belirleyici bir unsur olan kültürel bellek, tarihsel olaylar, gelenekler, ritüeller ve ortak deneyimler aracılığıyla şekillenir. Bu bağlamda, kuşaktan kuşağa aktarılan toplumsal bilgi, değerler ve gelenekler hem bireylerin aidiyet duygusunu pekiştirir hem de toplumun kültürel sürekliliğini sağlar. Nesiller boyunca aktarılan gelenekler, toplumsal bilgi ve değerlerin gelecek kuşaklara iletilmesine imkan tanır. Ortak bir kimlik oluşturan bireyler, bu süreçte sosyal pratiklerde farklılıklar gösterebilir. Bu farklılıklar, doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın geçiş dönemlerinde belirgin biçimde gözlemlenir. Bu dönemlere ait inanış ve uygulamalar, toplumun kültürel değerlerini derinlemesine yansıtır. Evlenme gelenekleri, hem bireyler için önemli bir dönüm noktasını temsil eder hem de toplumun tarihsel ve kültürel birikimini ortaya koyar. Bursa düğün gelenekleri içinde önemli bir yere sahip olan kına geceleri, kültürel bağlamda dikkat çekicidir. Kına gecesinden önce gerçekleştirilen üç etek gecesı ve sonrasındaki tavuk alma gibi uygulamalar, yerel kültürel mirasın canlı örnekleridir. Bu çalışma, Bursa iline bağlı Orhaneli, Keles ve Büyükşehir ilçelerinde uygulanan evlenme geleneklerini odağa almakta ve bu geleneklerin içeriklerini, işlevlerini ve zaman içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşüm süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Yöredeki sözlü tarih anlatıları, saha çalışmaları ve kültürel gözlemler aracılığıyla elde edilen veriler ışığında, bu geleneklerin günümüzde nasıl yaşatıldığı ya da ne ölçüde değişime uğradığı değerlendirilmektedir. Bu sayede, kültürel belleğin hem sürekliliği hem de dönüşebilir doğası ortaya konmakta; yerel kültürel mirasın korunması ve belgelenmesi yönünde önemli bir katkı sunulmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürel Bellek, Gelenek, Düğün	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Wedding Traditions of Mountain Villages in Bursa Province in The Context of Cultural Memory	
Author of Thesis: Semanur GÜNER	
Supervisor: Assoc. Prof. Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU	
Accepted Date: 25/06/2025	Number of Pages: viii (pre text) + 120 (main body) + 3 (add)
Cultural memory plays a central role not only in the recollection of the past on an individual or societal level but also in the interpretation and redefinition of that past. As a crucial element in the construction of collective identity, cultural memory is shaped through historical events, traditions, rituals, and shared experiences. In this context, the transmission of social knowledge, values, and customs from generation to generation both reinforces individuals' sense of belonging and ensures the continuity of cultural heritage. Traditions handed down over generations allow for the preservation and communication of societal knowledge and values to future generations. Individuals who form a common identity may exhibit differences in social practices during this process. These differences are particularly evident during life transition periods such as birth, marriage, and death. The beliefs and practices associated with these periods deeply reflect the cultural values of the society. Marriage traditions represent a significant turning point for individuals and also reflect the historical and cultural heritage of the community. Among wedding customs in Bursa, henna nights hold particular cultural importance. Practices such as the "uç etek night" preceding the henna night and the "chicken-giving ritual" that follows are vivid examples of local cultural heritage. This study focuses on the wedding traditions practiced in the Orhaneli, Keles, and Büyükorhan districts of Bursa, aiming to analyze the content, functions, and historical transformations of these customs. Based on oral narratives, fieldwork, and cultural observations, the study evaluates how these traditions have been maintained or changed over time, thereby highlighting both the continuity and adaptability of cultural memory and contributing to the preservation and documentation of local heritage.	
Keywords: Culture, Cultural Memory, Tradition, Wedding	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Toplumların varlıklarını ve kimliklerini sürdürebilmeleri, geçmişleriyle bağ kurmalarına ve bu geçmişi hatırlayabilmelerine bağlıdır. Deneyimlerin, ortak değerlerin ve kimlik bilgilerinin nesiller boyu aktarılmasını sağlayarak bu hatırlamayı mümkün kılacak araç, toplumun kültürel belleğidir. Kültürel bellek, toplumsal bir anlam dünyası yaratarak, üyelerini hem zaman hem de mekân bakımından birbirine bağlar ve toplumda ortak bir bilinç oluşturur. Bu bağlayıcı yapının temel ilkesi tekrarlama değildir. Tekrarlama sayesinde hafızanın sürekliliği sağlanır ve aktarımı gerçekleştirilebilir. Kültürel bellek, geçmiş bugüne taşır; ancak mevcut koşullar içinde yeniden yorumlanarak şekillenir. Kültürel bellek biyolojik yollarla aktarılmaz, fakat kültürel yollarla nesilden nesile aktarılabilir (Asmann,2018). Kültürel aktarımın etkili ve köklü yollarından birisi de düğün gelenekleridir. Her toplumun düğün gelenekleri, müziksel ifadeleri, dansları, giyim biçimleri ve kültürel pratikleri, o topluma özgü bir kimlik taşır. Düğünlerin gerçekleştirilme biçimi, bu süreçteki geleneksel uygulamalar, düğünlere yüklenen sembolik anlamlar ve toplumsal işlevler bakımından farklılıklar arz etse de bu gelenekler, ait oldukları toplumun belleğini yansıtarak kültürel belleğin sürekliliğine katkı sağlamaktadır. Halkın yaşam tarzından doğar ve doğası gereği sürekli bir hareketlilik gösterir. Halk kültüründe yer bulan ve ulusal miras olarak kabul edilen öğeler, belirli bir zaman diliminde şekillenir ve gelenekler aracılığıyla süreklilik kazanır. Bu şekilde, halk kültürü, bireysel yaratıcılık, gelenek ve uygulamalar sayesinde biçimlenerek varlığını sürdüren bir olgu halini alır (Akbaş, 2020).Düğün ritüelleri, hatırlamanın pekiştirilmesine olanak tanırken aynı zamanda toplumsal duyguların paylaşılmasına sosyal etkileşimin kurulmasına olanak sağlayarak toplumda bütünleşmeye katkı sunar. Düğün gelenekleri, bireyler arasında toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirir. Geçmiş yeniden canlandırarak, kuşaktan kuşağa aktarılması sürecinde kültürel belleğin oluşumunda, devamlılığında ve yeniden üretiminde önemli bir işlevi yerine getirir. Türk kültüründe önemli bir yer tutan evlenme, toplumun en temel birimi olan ailenin başlangıcını oluşturmakla birlikte, doğum ve ölümle birlikte insan ve toplum hayatını düzenleyen üç önemli geçiş döneminden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Akbaş.2020).

Kültürel bir olgu olarak incelendiğinde, evlilik geçiş dönemine bağlı düğün gelenek ve ritüellerinin içerik ve işleyiş açısından büyük bir çeşitlilik gösterdiği dikkat çekmektedir. Her toplum, bu özel dönemi kutlayan ritüelleri kendi geleneksel çerçevesinde şekillendirir ve kendine özgü semboller, göstergeler ve kodlamalardan oluşan iletişim araçları aracılığıyla aktarımını sağlar (Karataş,2014).Geçmişin imgeleri ve hatırlanan bilgiler, törensel ritüel uygulamalarla taşınarak devam ettirilmektedir. Bu bağlamda, anımsamanın geleneksel oluşumundaki kültürel etkileriyle karşılaşırız. Paylaşılan ortak deneyimler ve toplumun kolektif belleği, toplumu diğerlerinden farklı ve kendine özgü kılabilen karakteristikler sunar. Bu çerçevede, ortak belleğin "dışa yansması" olarak folklorik değerler, kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılması açısından büyük bir rol oynar. Toplum olmak, sadece diğer topluluklardan ayrılmayı değil, aynı zamanda "toplumsal birlikteliği" de ifade eder (Çeviker,2009). Bu geleneksel pratikler, hatırlama ve tekrar mekanizmaları sayesinde geçmişten günümüze ulaşarak, kültürel belleğin önemli bir ögesi olmuştur. Geleneklerin sürekliliği, kültürel belleğin korunmasını sağlarken, toplumsal bağların güçlenmesine ve bireylerin kolektif kimlik duygusunun pekişmesine de olanak tanır. Bu değerler, zamanla toplumların kültürel mirası içinde vazgeçilmez bir yer edinmiş ve her nesil tarafından yeniden üretilerek kültürün bir parçası olarak kendini göstermiştir. Kültürel bellek, bir toplumun ortak değerleri, etkinlikleri ve düşünceleri temel alarak şekillenen, tarihsel bir süreç içinde oluşan ve sürekliliğini koruyan bir kolektif kimliktir (Depeli,2010). Bu geleneksel pratikler, hatırlama ve tekrar mekanizmaları sayesinde geçmişten günümüze ulaşarak, kültürel belleğin önemli bir ögesi olmuştur. Geleneklerin sürekliliği, kültürel belleğin korunmasını sağlarken, toplumsal bağların güçlenmesine ve bireylerin kolektif kimlik duygusunun pekişmesine de olanak tanır. Bu değerler, zamanla toplumların kültürel mirası içinde vazgeçilmez bir yer edinmiş ve her nesil tarafından yeniden üretilerek kültürün bir parçası olarak kendini göstermiştir.

Bursa dağ köylerine özgü düğün gelenekleri, ilk bakışta eğlencenin ön planda olduğu törensel etkinlikler gibi görünse de derinlemesine incelendiğinde bu ritüellerin toplumun değerler sistemi, sosyal yapısı ve kolektif hafızasıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu noktada, geleneklerin nesiller boyunca nasıl korunduğunu ve aktarıldığını anlamak için “kültürel bellek” kavramı temel bir çerçeve sunar. Kültürel

bellek, toplulukların geçmiş deneyimlerini sözlü, yazılı ya da ritüel yoluyla aktararak kimliklerini inşa ettikleri ve sürdürdükleri ortak bir hafıza alanıdır.

Bu bağlamda danışık gecesi genç erkeklerin düğün hazırlıklarında görev alarak iş birliği ve dayanışma sergiledikleri aidiyet biçimi olarak dikkat çeker. Üç etek gecesi, kadınlar arasında kolektif kimliğin ve kültürel üretimin pekiştiği bir paylaşım ortamı sunar. Tavuk alma ve paça gecesi gibi uygulamalar ise hem mizah yoluyla toplumsal rollerin esnetildiği hem de yeni evli çiftin topluluk içinde kabul gördüğü sembolik anlamlar taşır. Tüm bu gelenekler, yalnızca bir düğün sürecinin adımları değil, aynı zamanda bir toplumun kültürel belleğini canlı tutan, değerlerini yeniden üreten ve kuşaktan kuşağa taşıyan ritüellerdir. Bu ritüellerin hâlâ sürdürülmesi, modernleşme ve dijitalleşmeye rağmen yerel kültürün kimliğini koruduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu gelenekleri kültürel bellek perspektifiyle ele almak, yalnızca tarihsel bir geçmişe değil, aynı zamanda günümüz toplumlarının kimlik inşasına, hafızalarını ve kültürel sürekliliğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. İncelenen düğün gelenekleri, bu yönüyle hem bireysel aidiyet duygusunu hem de kültürel kimliği besleyen öğelerdir.

Bu çalışmada, dağ köylerinde yaşayan toplumun, geçmişten günümüze kadar sürdürdüğü düğün gelenekleri, kültürel belleğin aktarımı bağlamında analiz edilecektir. Düğünler gelenekleri birbirleriyle bağlantılı olan ve bu nitelikleri bir şekilde yansıtan çeşitli kavramlar ve uygulamalarla birlikte, Türk kültürünü tarihsel ve kültürel açıdan değerlendirmemiz için önemli bir anahtar sunar(Karataş,2023).

Yapılan literatür taramasında, Bursa ilinin dağ köylerindeki düğün geleneklerini kültürel bellek bağlamında bütüncül bir yaklaşımla ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Mevcut araştırmaların çoğu, belirli uygulamalara ya da geleneklerin tekil boyutlarına odaklandığı dikkat çekmektedir. Türkiye Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı 27 tez içerisinde, konuya en yakın ve güncel örneklerden biri Yasemin Gürcüoğlu'na ait *“Bursa'nın Dağ İlçelerinde Kültürel Bellek Taşıyıcısı Olarak Kadınların İcra Ettiği Yerel Müzikal Pratikler: Bakır Çalma Geleneği”* başlıklı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada yalnızca düğün sürecinin bir parçası olan “bakır gecesi” geleneği ele alınmış; dolayısıyla düğün ritüellerinin tamamına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunulmamıştır.

Benzer biçimde, Betül Eser'in *“Kültürel Bellek Bağlamında Köroğlu Oyunları”* adlı çalışmada da kültürel bellek kavramına yer verilmiştir. Ancak bu tezde kavram genel hatlarıyla ele alınmış; kuramsal derinlik bakımından sınırlı bir çerçeve çizilmiştir. Her iki

çalışmada da kültürel belleğin aktarım süreci daha çok tekrarlama ve hatırlama pratikleri üzerinden değerlendirilmiştir. Buna karşın kültürel belleğin temel bileşenleri arasında yer alan yeniden inşa etme, yükümlülük, organizasyon, kimliğin somutlaşması ve belleğin oluşumu gibi ögelerin ayrıntılı bir biçimde ele alınmadığı gözlemlenmiştir. Her iki çalışma da alana önemli katkılar sunmakla birlikte, Bursa dağ köylerindeki düğün geleneklerinin kültürel bellek bağlamında çok yönlü olarak ele alındığı yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın, düğün geleneklerini kültürel bellek açısından bütüncül biçimde incelemesi ve kuramsal derinliğiyle alana katkı sunması beklenmektedir.

Bu noktada, mevcut çalışmanın özgünlüğü, kültürel bellek kuramcısı Jan Asmann'ın kuramını esas alması ve bu kuramı kendi içinde sistematik olarak beş alt başlığa ayırarak detaylı bir biçimde irdelemesinde yatmaktadır. Söz konusu yaklaşım hem kuramsal derinliği hem de uygulamalı analizdeki kapsamıyla alana önemli bir katkı sağlamaktadır. Katılımcıların anlatıları üzerinden, bu geleneklerin nasıl uygulandığı, kökenleri, gelişim süreci ve aktarım aşamasındaki olası aksaklıklar ele alınmaktadır. Bellek, geçmişten gelen birikimlerin sonraki kuşaklara aktarılmasıyla anlam kazanır ve bu süreç, geçmiş ile gelecek arasındaki köprüyü oluşturur. Belleğin, bu bağlamda geleneklerin sürekliliği ve toplumsal hafızadaki yeri üzerine olan etkisi de vurgulanmaktadır. Ayrıca, kültürel inşa süreçleri, küreselleşmenin gelenekler üzerindeki etkileri ve bu geleneklerin hangi sosyal ve kültürel anlamlarla yüklendiği detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Bursa ilinin dağ köylerinde gerçekleştirilen düğün geleneklerinin, geçmişten günümüze kadar aktarılmasını sağlayan kültürel belleğin oluşumunu incelemektir.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki alt hedeflere ulaşılmaya çalışılacaktır;

1. Bursa ilinin dağ köylerinde gerçekleştirilen düğün geleneklerinin kültürel bellek bağlamında nasıl şekillendiğini incelemek.
2. Düğün geleneklerinin geçmişten günümüze nasıl aktarıldığını ve kültürel belleğin oluşum sürecini ortaya koymak.
3. Yöre halkının düğün kültüründe gerçekleştirdikleri geleneklerin anlamlarını ve toplumsal bağlamdaki yerini analiz etmek.

4. Geleneksel kıyafetler, maniler ve oyunların toplumsal anlamlarını inceleyerek, kültürel pratiklerin kültürel bellek üzerindeki etkisini araştırmak.
5. Küreselleşmenin düğün gelenekleri üzerindeki etkisini, geleneksel uygulamalarda yaşanan dönüşümleri ve bu dönüşümlerin kültürel belleğe yansımalarını ele almak.
6. Düğün geleneklerine dair yazılı bir kaynak oluşturmak ve bu çalışmanın gelecekteki benzer araştırmalar için teorik bir temel oluşturmaya katkı sağlamak.
7. Dağ köyleri düğün geleneklerinin derinlemesine incelenmesiyle yerel kültürün daha iyi anlaşılmasına katkı sunmak ve bu alanda literatüre değerli bir katkı sağlamak.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Bursa'nın dağ köylerinde yaşatılan düğün geleneklerini kültürel bellek bağlamında inceleyerek, yerel kültürün belgelenmesine ve korunmasına katkı sunmaktadır. Sözlü aktarımla günümüze ulaşan bu ritüellerin kayıt altına alınması, unutulma riski altındaki kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca çalışma, bölgesel kimliğin anlaşılmasına ve kültürel sürdürülebilirlik çabalarına destek olmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Bursa iline bağlı dağ köylerinde sürdürülen düğün geleneklerini kültürel bellek bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın coğrafi kapsamı, Bursa'nın kırsal yapısının belirgin olduğu Orhaneli, Büyükorhan, Harmancık ve Keles ilçeleriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmada söz konusu bölgelerde geçmişten günümüze aktarılan düğün ritüelleri, geleneksel uygulamalar ve bu uygulamaların kültürel bellekteki yeri ele alınmıştır.

Veri toplama sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve röportaj teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler, ilgili köylerde yaşayan ve bu geleneklere tanıklık etmiş kaynak kişilerle gerçekleştirilmiştir. Ancak bu süreçte bazı sınırlılıklar söz konusu olmuştur. Öncelikle, kaynak kişilere ulaşmada çeşitli güçlükler yaşanmıştır; katılımcıların zaman kısıtlamaları ve bazı kişilerin görüşme yapma konusunda çekingen davranışları, veri toplama sürecini yavaşlatmıştır. Bunun yanı sıra, bazı geleneklerin geçmişte nasıl icra edildiğine ilişkin yazılı belgelere ve arşiv kayıtlarına ulaşamamıştır. Bu durumun temel nedenlerinden biri, Bursa'nın işgali sırasında birçok

yerel kütüphane ve arşiv kaynağının tahrip edilmesidir. Ayrıca, sözlü tarih yöntemine dayalı veri toplamanın doğası gereği, anlatımların öznel yorumlar içerebilmesi de çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Tüm bu sınırlılıklara rağmen, çalışma bölgenin kültürel mirasının önemli bir yönünü belgelemeye katkı sunmayı hedeflemektedir

Araştırmanın Yöntemi

Yapılacak olan çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun sebebi nitel araştırmanın, olayları ve olguları kendi doğal bağlamlarında, tümevarımcı bir yaklaşım benimseyerek incelemesi ve katılımcıların perspektiflerini anlamaya odaklanmasıdır. Bu yöntem, araştırmacının katılımcı rolünü üstlenmesini, doğal çevreye duyarlı olmasını, bütünsel bir bakış açısına sahip olmasını, katılımcıların algılarının ortaya çıkmasına olanak tanımasını ve esnek bir yaklaşım sergilemesini gerektirir. Nitel araştırma yöntemi, katılımcıların sosyal gerçekliği nasıl algıladıkları ve deneyimlediklerini anlamaya odaklanan bir yaklaşımdır (Karasar,1986).Bu çalışmanın konusu olan düğün geleneklerinin kültürel bellek ile bağlantısını ortaya sunmak için nitel yöntemin etnografik desen tercih edilmiştir. Etnografik desen insan topluluklarının ilişkilerini ve davranışlarını gözlemleme, belgeleme ve yorumlamayı içeren bir yöntemdir. Etnografik araştırmalar, kültürel pratikler, ortak değerler, inançlar, tutumlar ve davranışlar gibi unsurları inceleyen bir yöntemdir. Nitel araştırma desenlerinden biri olan etnografik desen, bireylerin ve toplulukların davranışlarını, bu davranışların kültürel ve sembolik boyutlarıyla birlikte betimlemeyi hedefler. Etnografik çalışmalar, toplumların, grupların ve bireylerin kültürel kodlarını ortaya koyarak, kültürel yapıları ve toplumsal dinamikleri anlamaya yönelik araştırmalardır(Tutar,2023).Veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme ve doküman incelemesi yapılmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşmenin amacı, iş birliği sağlamak, sağaltım ve araştırma verisi toplamaktır. Bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılmıştır (Karasar,2004). Bu çalışma, Bursa ili dağ köyleri geleneksel düğün uygulamalarının kültürel bellek bağlamında incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde, doğrudan gözlem, yarı yapılandırılmış görüşmeler, röportajlar ve doküman analizi tekniklerinden faydalanılmıştır. Çalışma için

etik kurul onayı alınmış olup, bu çerçevede kaynak kişilerden sözlü onam alındıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Saha araştırması kapsamında, yerel halkın katılımıyla gerçekleşen düğün törenlerine doğrudan katılım sağlanarak gözlem yapılmıştır. Katılımcı gözlem yöntemiyle geleneksel düğün uygulamaları yerinde incelenmiş, törenlerin yapısal unsurları, ritüelleri ve sözlü kültür öğeleri detaylı biçimde kayıt altına alınmıştır.

Dağ köylerinde yaşayan ve yöre kültürü hakkında derin bilgiye sahip olduğu düşünülen bilir kişilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, düğün sürecine ilişkin ritüeller, roller, zamanlama ve yerel inanışlar hakkında kapsamlı veriler elde edilmiştir. Ayrıca, görüşülen kaynak kişilerin kişisel arşivlerinde bulunan düğün fotoğrafları, video kayıtları ve benzeri görsel materyaller incelenerek doküman analizi yapılmıştır. Çalışmada, kaynak kişilerin çeyizlerinde bulunan geleneksel kıyafetler ve aksesuarlar da gözlemlenmiş; bu öğelerin düğün ritüelleri içindeki işlevi, sembolik anlamı ve kuşaktan kuşağa aktarımı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, düğünlerde söylenen maniler, türküler ve diğer sözlü kültür ürünleri derlenmiş, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Elde edilen veriler, Jan Asmann'ın kültürel bellek kuramı çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, düğün geleneklerinin bireysel hafızalardan kültürel belleğe dönüşüm süreci, aktarım durumları ve toplumsal işlevleri değerlendirilmiştir. Araştırma süreci, bölgesel düğün geleneklerinin kültürel bellek içindeki yerini ve bu geleneklerin günümüzdeki yaşama biçimlerini ortaya koymaktadır.

1.BÖLÜM: KÜLTÜREL BELLEK

Kültürel belleğin tanımlanmasında, bu kavramı oluşturan iki terimin, “kültür” ve “bellek” kavramları önem arz etmektedir.

1.1. Kültür Kavramı

Kültür kelimesi, etimolojik olarak Latince "cultura" kökünden türetilmiştir ve bu kelime, çalışmak, işlemek, geliştirmek, iyileştirmek gibi anlamlar taşır. Felsefe Ansiklopedisinde Hançerlioğlu, bu kökenden hareketle kültürün kavramsal çerçevesini çok boyutlu olarak ele almıştır. Genellikle bir toplumun düşünsel ve duygusal birlikteliğini sağlayan değerlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Bu anlamda kültür, toplumun gelenekleri, görenekleri, düşünsel ve sanatsal değerleri gibi her türlü toplumsal normu ve ögeyi kapsar. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, insanların tarihsel süreçler boyunca toplumsal yaşamlarında ürettikleri maddi ve manevi (özdeksel ve tinsel) değerler olarak, toplumsal yapının evrimini ve bir toplumun tarihsel sürecini yansıtan dinamik bir olgu olarak karşımıza çıkar. Williams ‘Kültürü başlangıçta "ekip-biçme ve ürün yetiştirme" olarak tanımlamıştır. XVII. yüzyılın sonlarına doğru ise kültür, bir toplumun "bütün yaşam biçimi" olarak kavramsallaştırılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise kültür, genellikle özgün ve yaratıcı bir dışavurum olarak ele alınırken, aynı zamanda bireylerin davranış biçimleri, anlayışları, kavrayışları ve bilgiye dair estetik beğeni düzeyinde geliştirdikleri bir olgu olarak da tanımlanmaktadır. Bu anlamda hem toplumsal normların hem de bireysel estetik ve entelektüel gelişimin bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Kültür ile ilgili en yaygın tanıma sahip olan Tylor’a göre, "Kültür ya da uygarlık, bir toplumun bireyi olarak, insanın öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenekler, beceriler ve alışkanlıklar gibi unsurları kapsayan karmaşık bir bütündür" (Kocadaş, 2006). Kültürü sadece somut öğelerle değil bireylerin toplumsal ilişkilerde geliştirdikleri normlar ve davranış biçimleriyle bağlantılı olarak öğrenilen ve aktarılabilen bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Toplumların ortak deneyimleri, değerleri, inançları, davranış biçimleri ve anlam sistemlerinden oluşan dinamik bir yapıdır. İnsanlar, kültürü sadece bir yaşam biçimi ya da gelenekler bütünü olarak değil, aynı zamanda sürekli gelişen, dönüşen ve yeniden şekillenen bir süreç olarak üretirler. Bireylerin toplumsal bir varlık olarak şekillenmelerini sağlayan bir çerçeve sunar. Toplumlar, tarihsel süreçler, sosyal etkileşimler, politik yapılar ve ekonomik koşullar doğrultusunda kültürel normlar,

değerler ve ideolojiler geliştirir. Bu normlar, bireylerin davranışlarını yönlendirir, toplumsal düzeni sağlar ve bir toplumun ortak kimliğini şekillendirir.

Kültür kavramını Türk düşünce hayatında ilk kez “hars” terimiyle tanımlayan Ziya Gökalp’e göre kültür; bir millette, yaygın terbiye yoluyla toplumdan bireylere aktarılan ruh halleri ve değerler bütünüdür. Her milletin, toplumun bireylerine kazandırdığı kendine özgü bir dili vardır; bu dil, yaygın terbiye yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Aynı şekilde, halk edebiyatında yer alan türkü ve koşmalarda kullanılan ritmik yapılar da bu kültürel aktarımın bir parçasıdır. Milletlerin dinî yaşamları da canlı ve coşkulu bir şekilde yine bu yolla bireylerde karşılık bulur. Ahlaki ve estetik duyarlılıklar, hukukî ve ekonomik gelenekler, sanat anlayışı, felsefi eğilimler ve bilimsel düşünce tarzı da bu süreç içerisinde bireylere kazandırılır. Ziya Gökalp’e göre, işte bu sosyal kurum ve değerlerin tümü, bir milletin kültürünü oluşturur (Önder, 1974). Kültürün toplumsal bir aktarım süreci olduğuna vurgu yapan Gökalp, bu aktarım sürecinde bireylerin kendi kültürlerini benimsediklerini, bireylerin toplumsal kültürle etkileşim içinde şekillendiğini ve kendi kültürel kimliklerini toplumdan aldıkları sosyal öğelerle inşa ettiklerini ifade etmiştir. Toplamların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin toplamından oluşan bir bütündür. Düşünce yapıları, yaşam şekilleri, paylaşım alanları ve anıları ortak olan paydaşların oluşturduğu özel yaşam alanlarıdır. İçerisinde pek çok iç dinamiğı barındırır. Üretildiğı toplumu gelenek, görenek, örf, adet, sanat ve din bakımında diğer toplumlardan ayırtıran yapıtadır. Toplum üyeleri arasında aktarılan normlar ve değerler ile harmanlanmış dinamik bir yapıdır. Malinowski’nin’ ye göre; toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya ve somut problemlerin çözölmesine yardımcı olan bir araçtır. Aynı zamanda, nesneler, eylemler ve zihniyetlerden oluşan bir sistem olarak toplumsal yaşamı şekillendirir. Kurumlar halinde örgütlenmiş ve toplumsal düzeni sağlayan değerler, normlar ve pratikleri kapsayan bir yapıdır (Aman,2012).Ancak Malinowski'nin bu görüşü, kültürün sadece toplumsal ihtiyaçları karşılayan pratik bir araç olarak görölmesini önerirken, kültürün aynı zamanda bireyin içsel gelişimini ve toplumsal bağlarını güçlendiren bir sistem olduğunu vurgulayan başka bakış açılarına da yer verilmesi gerektiğini ortaya koyar. Bu noktada, kültürün sadece toplumun yapısal ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, bireylerin daha yüksek bir bilinç ve toplumsal aidiyet geliştirmelerine nasıl katkı sağladığı üzerine de düşünmek önemlidir.

Toplumu ön plana çıkaran bir diğer tanımı ise Hegel yapmıştır. Hegel 'göre; halk-tini olarak adlandırılan bu düşünsel ilke, belirli bir halkın kültürel kimliğini ve kolektif ruhunu yansıtır. İnsanın öznel isteklerini ve bireysel eğilimlerini dizginlemesine, bu isteklerin yerine, toplumun ortak değerlerine ve amaçlarına yönelmesine olanak tanır. Kültür sayesinde birey, kendi öznel arzularına karşı hakimiyet kurarak, daha yüksek bir toplumsal bilinç ve özdeşleşme geliştirir (Bravo,2004).Geçmiş ile günümüz arasında bir köprü işlevi gören kültür, toplumların benlik bilincini ve kimliğini şekillendiren temel bir unsurdur. Yaşadığımız dünyayı anlamlandırmamızda bize bir yol haritası sunar. Geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlilik ve ölüm gibi ritüeller, kültürün nesiller boyu nasıl aktarıldığını ve toplumsal hafızada nasıl yaşatıldığını gösterir. Örneğin, doğan bir çocuğun kulağına ezan okunması, evlenen bir kişiye kırmızı kuşak bağlanması ve ölen birinin ardından helva kavrulması, kültürel pratiklerin örnekleridir. Bu tür ritüeller, toplumları bir arada tutan ve birleştiren önemli toplumsal bağlar oluşturmaktadır. İşte bu nedenle kültür kavramı, yapılacak tez için önem arz eder; çünkü geleneklerin oluşumu ve aktarım süreçleri kültürle iç içe bulunur ve bu da geleneklerin farklı coğrafyalara özgü biçimlerde gelişmesine olanak sağlar. Dil, duygular, düşünceler, inançlar, sanat, maddi üretim ve yaşam biçiminin tüm öğelerinin bir bütün olarak şekillendiği, içinde var olunan toplumda geçerliliğe ve sürekliliğe sahip bir olgudur. Başka bir deyişle, insanın gerçekliğini, yaşam tarzlarını, davranış ve değer kalıplarını içeren, toplumsal bağlamda sürekli olarak şekillenen dinamik bir yapıdır. (Aydemir, 2010).Dinamik bir yapıya sahip olup, toplumların değişen ihtiyaçları, değerleri ve deneyimleriyle sürekli evrim geçirir. Bu dinamiklik, kültürün statik bir yapı olmaktan ziyade, toplumların sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişimleriyle paralel olarak şekillendiğini gösterir. Bireylerin ve grupların etkileşimleri, kültürel normları ve gelenekleri dönüştürürken, aynı zamanda yeni anlamlar ve değerler yaratır. Bu süreç içerisinde geçmişin izlerini taşıırken, aynı zamanda geleceğe yönelik yeni formlar geliştirir, böylece her nesil, kültürün bir parçası olarak onu yeniden inşa eder ve toplumun ortak belleğini oluşturur. Sorokin'e göre; tek bir kuşağın ürünü olmadığı gibi, bir kuşak tarafından bütünüyle ortadan kaldırılamaz. Kuşaklar arası aktarım yoluyla süreklilik kazanırken, toplumsal etkileşimler aracılığıyla da değişim geçirir. Bu değişim, evrimsel ya da devrimsel biçimlerde gerçekleşebilir; ancak her durumda önceki kültürel yapıların izleri yeni kültürde varlığını sürdürür. İnsanların dünyanın farklı koşullarına uyum sağlamasında temel bir rol oynamıştır. İnsan, farklı

iklim ve coğrafi koşullara kültürel özellikler aracılığıyla adapte olabilmıştır. Göç ile yeni coğrafyalara yerleşim ve toplumsal varlığını sürdürebilmesi, kültürel kodlamalarla mümkün olmuştur. Soğuk, sıcak veya tropikal iklimlerde yaşamını sürdürebilen insan, kültür sayesinde ekolojik sınırları zorlayabilmıştır. Topluluklar halinde ekolojik eşikleri aşan insanın temel itici gücü kültürdür; bu da kültürün süreklilik ve uyum sağlama özelliklerinden kaynaklanır. Öğrenilmiş düşünme, hissetme ve hareket etme biçimlerinin aktarılması, insanın kültürel sürecinin temelini oluşturur (Kuper,2013).

Bir toplumun yapısal özellikleriyle doğrudan ilişkilidir ve toplumların işleyiş biçimlerini belirleyen temel bir olgudur. Her toplumun yapısı, kültürel öğeler ve kurumlar aracılığıyla şekillenir ve bu yapı, toplumun kültürünün temel unsurlarını ortaya koyar. Toplumsal yapılar, onları oluşturan öğeler ve kurumlarla açıklanabilir; bu öğeler arasındaki uyum, yapının sağlıklı işleyişinin göstergesidir. Karşılıklı etkileşimler ve değişimler, yapının farklı yönlerde biçimlenmesine yol açar. Toplumun kurumları, kültürün yaratıcılarıdır ve kültür aracılığıyla toplumsal varlıklarını sürdürürler. Kültür toplumsal yapılarda yansımaları bulan bir olgudur. Toplumsal olgular kültür potası içinde eriyerek içerik kazanırlar ve bütünlüğe ulaşırlar. Ortaklaşa yaratılan ve paylaşılan bilgi ile değerler sistemi olarak kültür, varlığını olduğu kadar sürekliliğinin de toplumsal yaşama borçludur. Bu nedenle toplumsal yapılar dışında bir kültür sisteminin varlığından söz edebilmek olanaksızdır. Bir anlamda toplumların sürekliliğini sağlayan temel öğe kültürdür. Sürekli bir değişim süreci içinde bulunan toplumların ayakta kalabilmeleri ve değişime ayak uydururken sürekli yarınlarını koruyabilmeleri kültür aracılığıyla gerçekleşir. Toplum yapısının temel taşlarını oluşturan değerler ancak kültürün sistem değişmiş içeriği ile korunabilir (Çeçen,1996). Bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü, sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Topluma bir kimlik kazandıran, dayanışma ve birlik duygusu verdiği toplumda düzeni de sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür (T.C. Kültür Bakanlığı, E.T.15/04/2025).

Kültür kavramı genellikle bir toplumun duygu, düşünce ve yargı birliğini sağlayan tüm sosyal değerler bütünü olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda kültür; gelenek, görenek, düşünce ve sanat gibi bir toplumun tüm manevi değerlerini kapsar. Kısaca ifade etmek gerekirse, bilgi anlamına gelir. Günlük dilde "kültürlü insan" ifadesi, bilgili ve donanımlı

bireyi tanımlamak için kullanılır. Felsefi açıdan bakıldığında ise kültür, sadece bilgi birikimi olarak değil; aynı zamanda insanın doğayı kendi üretimleri aracılığıyla dönüştürerek kendine özgü yeni bir doğa yaratması olarak değerlendirilir. "Araç yapan varlık" olarak tanımlanan insan, araçsız var olamayacağı için doğadan çok kültürle iç içedir. İnsanların ürettiği değerlerin bütünü olarak, doğaya karşı insani bir düzen inşa eder. İnsan, eylemsel gücü sayesinde doğayı dönüştürebilen ve onu kendi ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirebilen tek varlıktır. Bu bağlamda insan, doğayı üretmiş ve yaşamını sürdürebilmek için yeni bir kültürel dünya kurmuştur. İlkel doğadan ayrılarak bilinçli üretim ve düzen kurma çabası, kültürün temelini oluşturur. (Çeçen,1996). Kültür kavramı, ilk başta antropolojik boyutuyla karşımıza çıkmaktadır. Sosyoloji kültürü toplumsal yapının bir unsuru, bir bileşeni olarak inceler. Her ne kadar toplumun en küçük maddî yapı unsuru olan birey kültürün taşıyıcısı olsa da esas itibarıyla kültürün anavatanı toplumdur ve aynı zamanda bir toplumun kolektif hafızasını barındırır. Toplumlar, geçmişteki deneyimlerinden beslenerek, geçmişi ve bugünü birleştirerek kültürel bir bütünlük oluştururlar. Bu kolektif hafıza, gelenekler, ritüeller, dil ve sanat gibi öğelerle şekillenir. Kültürel hafıza, bireylerin geçmişle bağ kurmalarını, kimliklerini inşa etmelerini ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerini sağlar. Kültürün temel özelliklerinin bireyler ve topluluklar üzerinde etkili bir şekilde hissedilmesinde kültürel bellek önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, öncelikle bellek kavramının ne anlama geldiğini açıklamak faydalı olacaktır.

1.2. Bellek

Bellek insanın tarihinin bilgi deposudur. Bellek bilgiyi algılayan, düzenleyen, kodlayan, saklayan ve hatırlayan, tanımlayan bir bilişsel süreç olarak tanımlanır ve bu bilgilerin saklandığı varsayılan yer olduğu gibi bu şekilde saklanan bilgilerin de kendisidir (Ağar, 2016).TDK'ye göre bellek, etimolojik açıdan, yaşananları ve öğrenilen bilgileri zihinde saklama gücü olarak tanımlanır. Dağarcık, akıl, hafıza ve zihin anlamlarına gelir. Latince *memoire* kelimesi, hem "bellek" hem de "hatıra" anlamlarını içerirken, batı kültüründe yazı ile bellek arasında her zaman bir bağ olmuştur. Draaisma'ya göre, bu ilişki, insanın hatıraları ile bilgiyi kaydetmek için geliştirdiği araçlar arasındaki etkileşimi vurgular. İngilizcedeki *Memorial* kelimesi de başlangıçta hem "hatıra" hem de "yazılı kayıt" anlamlarına gelmiş, bu ikili anlam, bellek ile yazılı kayıtların birbirine bağlı olduğunu

gösterir. İlk çağlardan beri, insanın hafızası, yazılı araçlarla ve dışsal bellekle ilişkili şekilde anlaşılmakta, bu da hatırlama ve unutma süreçlerini şekillendiren temel unsurlardan biri olmuştur (Avcu,2019).

Zihnin deneyimleri tutma işlevine sahip bir mekanizmadır ve bilgi işleme sürecinde, her biri farklı bir aşamayı temsil eden bir “depolar zinciri” olarak kabul edilir. Bu zincir, bilginin kodlanması, depolanması ve gerektiğinde geri alınması gibi üç temel aşamadan oluşur. Bilişsel süreçlerin temel bileşeni olan bellek, bilginin sisteme girişinden (encoding) saklanmasına (storage) ve gerektiğinde geri getirilmesine (retrieval) kadar olan işlemleri yönetir. En genel anlamıyla bellek, organizmanın çevresi ve kendisiyle ilgili bilgileri tutan bir sistemdir. (Fuster,1999).

Bellek ve bilgi edinme konusundaki farklı görüşler, felsefi tartışmalara da yansımaktadır. Platon’a göre ideaların izlenimleri veya şekilleri zihnimizde gizlice mevcut olup, ruhumuz bunları vücuda girmeden önce bilir. Platon’un felsefesi, ruhun daha önce gözlemlediği ideaların hatırlanmasında ya da anımsanmasında gerçeğin bilgisine ulaşılacağını savunur. Bu nedenle tüm bilgi edinme ve öğrenme süreci, aslında bir hatırlama eylemidir. Bu hatırlama, gerçeği toplama çabası olarak görülür. Platon, Aristoteles’in görüşüne karşı çıkar; çünkü Aristoteles, anımsama eylemini geçmiş deneyimlerle ilişkilendirirken, Platon’a göre bu eylem ruhla bağlantılıdır ve deneyimlerden bağımsızdır (Avcu,2019).

Aristoteles, bellek ve anımsama üzerine adlı eserinde, geleceği özne olarak alan yargı ve öngörü ile şimdiki zamanla ilgili olan algının aksini, belleğin geçmişle ilgili olduğunu belirtir. Aristoteles, alışkanlık ve bilinçli anlar arasındaki farkı daha önce değinmiş olsa da bunlara bu adı vermemiştir. Aristoteles, hatırlamaya birçok hayvan tarafından gerçekleştirilebilir, ancak yalnızca insanların hatırlayabildiği, bilinçli ve kısıtlı olarak yapılabilen bir eylem olarak görmüştür. Romalı retorikçilere göre bellek vazgeçilmez bir varlıktır (Ray,2017).

Bellek üzerine en fazla düşünen filozoflardan biri, Henri Bergson’dur. *Madde ve Bellek* adlı eserinde hafıza konusundaki düşüncelerini açıklayan Bergson, iki tür bellekten bahseder: İlki, hayal kurarak ve yaşananları doğal bir gereklilik olarak imgesel anılar şeklinde kaydederek geçmiş biriktiren bellek; diğeri ise tekrar eden, alışkanlık halini alan, bedende ve eylemlerde kendini gösteren, şimdiki zaman içinde ve sadece geleceğe odaklanan bellek. Bergson, varlıkça bir bakış açısıyla belleğin dinamik bir yapıya sahip

olduğunu, belleğin yalnızca geçmişteki anılardan ibaret olmadığını, geçmişin şimdiki zamanla iç içe geçerek yeniden şekillendiğini ifade etmektedir(Gürcüoğlu,2024).

Henri Bergson'a göre bellek, zihinsel ve maddesel olanın kesişim noktasında yer alır. Bellek aracılığıyla birey, kendini sürekli olarak yeniden inşa eder. Bertrand Russell bu durumu, "Geçmiş, gelecekte yaşar" ifadesiyle dile getirir. Belleğin yokluğunda algı, yalnızca "saf algı" düzeyinde kalır ki bu da zihinsel işlevin en alt derecesidir. Algı, temelde mekanik bir süreçtir; ancak belleğin devreye girmesiyle bu eylem, "dokunulan, içine girilen ve yaşanan" organik bir sürece dönüşür. Bellek, yalnızca geçmişi saklamakla kalmaz, aynı zamanda anların birbirinden kopuk şekilde deneyimlenmesini de engeller. Farklı ve anlık algıların süreklilik içinde bir araya gelmesini sağlayarak, zamanın bütünsel bir şekilde deneyimlenmesine olanak tanır.

Bergson, süreyi bellekle özdeşleştirir, çünkü süre, geçmiş, şimdi ve geleceği içinde barındıran bir süreçtir. Bellek, hatıralarla var olur ve bu nedenle bilinçli olmanın ve özgürlüğün temelini oluşturur. Belleksiz bir bilinç düşünülemez, çünkü bellek işlevini sağlayabilmek için hatıralara ihtiyaç duyar. Geçmişimizle bağ kurabilmemiz, hatıralarımız aracılığıyla mümkündür; bu hatıralar çağrışımlar ve benzerlikler yoluyla ortaya çıkar. Hatıralar, geçmişi gelecekle bağlayan önemli bir işlevi yerine getirir ve bilincin bu bağlantıyı kullanmasına olanak sağlar. Her hatıra, şimdiyi kavrayarak geçmişin izleriyle bilince ulaşır. Bu şekilde, hatıralar geçmişimizi aydınlatırken, geleceğe de hoş bir iz bırakır. Örneğin, geçmiş yad ederken "şöyle güzel bir anım vardı" şeklinde hissetmemiz, hatıraların içsel güzellikler yaratmasından kaynaklanır (Eroğlu,2012). Düşüncelerimizi, algılarımızı ve deneyimlerimizi bir arada tutan bir bağlayıcıdır. Zamanla geçmişe dönmek için bellek kullanılabilir. Bellek, beyinde tek bir merkezde toplanmaz, bunun yerine geniş bir ağ yapısı tarafından yönetilir. Öğrenilen bilgilerin hatırlanması gerektiğinde, uzun süreli bellekteki depolar incelenir ve gerekli bilgi ortaya çıkarılarak hatırlanır (Engin,2008).Bu açıklama, belleğin bir ağ yapısı üzerinden çalıştığını ve bilgiye erişimin çoklu bağlantılar aracılığıyla sağlandığını vurgular. Ancak, bu ağ yapısının ne kadar etkili olduğu, bireyin deneyimlerinin nasıl kodlandığına ve depolandığına bağlı olarak değişebilir. Yani, hatırlama süreci sadece bilgi depolarına değil, aynı zamanda bilginin nasıl organize edildiğine de dayanır.

Bellek, insanın sahip olduğu deneyimlerin gerçeğini zihinsel bir şekilde yeniden canlandıran imgesel bir form oluşturur. Hatırlama sürecinin işlevi ise belleğimiz

tarafından sağlanır. Bunun yanı sıra, belleğimiz, hangi bilgilerin ne kadar hatırlanacağını belirlemede önemli bir rol oynar ve hatırlamayı kolaylaştıran metaforların kullanımı bu süreçte yardımcı olur (Ağar,2016).

Tulving'e göre bellek, iki ana kategoriye ayrılır: anısal bellek, yani bireyin yaşadığı olaylarla ilgili yer ve zaman bilgilerini saklayan bellek ve semantik bellek, yani dünya hakkında edindiğimiz sembolik bilgilerin depolandığı bellek. Otobiyografik bellek, kişisel semantik bilgiler (örneğin, kişinin ailesi hakkında bildiği bilgiler veya hobileri) ve kişisel anısal bilgiler (örneğin, bir tatilde yaşanan özel bir anı veya bir arkadaşla geçirilen unutulmaz bir günü hatırlamak) bir araya gelir. Bu bellek türüne, kişinin yaşamındaki olayların hatıraları da denebilir. Çoğu araştırmacıya göre, otobiyografik bellek; duygular, hedefler ve kişisel anlamların kesiştiği bir alanı temsil eder. Kişisel anısal bilgileri geri çağırarak, geçmişteki deneyimleri yeniden yaşamak, bu yaşantıları tekrar derlemek ve bilgiyi farklı alt sistemlerle birleştirmek anlamına gelir. Buna karşılık, kişisel semantik bilgilerin hatırlanması, bir deneyime dayalı değildir, ancak bilgiyle tanışıklık üzerinden gerçekleşir (Sarp ve Tosun, 2011). Bu farklı bellek türlerinin varlığı, belleğin insan deneyimini ve bilgiyi nasıl organize ettiğini ve depoladığını anlamada önemli bir açılım sunar. Ancak, anısal ve semantik bellek türlerinin bir arada nasıl işlediği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, bu iki belleğin birbirinden bağımsız olmadığını, aksine birbiriyle etkileşim içinde çalıştığını savunmaktadır.

İnsanın geçmişine ait bilgilerin biriktirildiği bir depo olarak işlev görür. Bilgiyi algılama, düzenleme, kodlama, saklama ve geri çağırma süreçlerini içeren bilişsel faaliyet, bu bilgilerin depolandığı varsayılan yer ve bu bilgilerin ta kendisidir. Görme, işitme, hissetme ve düşünme gibi eylemler, bu sürecin bir parçası olup, bir bütün halinde birleşir ve işlemlerini oluşturur. İnsanlık tarihinin ve bireysel deneyimlerin kaydını tutan bellek, gerektiğinde bu bilgileri depolayarak kullanılmak üzere erişime sunar. Toplumsal, psikolojik ve tarihsel bilgilerin kaydedilip, depolanıp, geri çağırıldığı dinamik bir yapı olan bellek, hatırlama ve unutma süreçlerinin de merkezinde yer alır. (Pösteği,2016). Genel bir ifadeyle yukarıda belirtilen tanımlarından yola çıkıldığında belleğin bireysel işlevi üzerinde durulmuştur. Bilişsel bellek, bireyin kişisel deneyimlerinden ve anılarından oluşan, sadece kendi iç dünyasında var olan bir hafızadır. Bu bellek, her bireyin yaşamına özgü olup, zamanla kişisel deneyimler, duygular ve düşüncelerle şekillenir. Bilişsel bellek, bireyin kendi kimliğini ve geçmişini anlamlandırmasına

yardımcı olur, ancak birey hayatını kaybettiğinde, bu bellek de sona erer. Buda kalıcılığı ve devamlılığı sağlama hususunda bizim için yeterli değildir. Bu sebeple diğer alanlarda tanımlanan bellek kavramları yerine daha geniş bir anlam taşıyan kültürel bellek kavramı gelenekleri anlama kısmında bize yol gösterici olmuştur. Bir toplumun ortak kültürünü ve geçmişini koruyarak nesiller boyunca yaşar. Bu iki bellek türü arasındaki fark, birinin kişisel, diğerinin toplumsal ve kolektif olmasında yatmaktadır.

Kültürel belleğe geçmeden önce, bellek çeşitlerine değinmek faydalı olacaktır. Çünkü bellek çeşitleri, algılarımızı, duygularımızı ve öğrendiklerimizi depoladığımız temel alanlardır. Bu çeşitler, bireysel ve toplumsal belleğimizin işleyişini anlamamıza yardımcı olur. Algılarımız, dış dünyayı nasıl algıladığımızı ve içsel deneyimlerimizi nasıl kaydettiğimizi belirlerken, duygularımız bu deneyimlere anlam yükler. Öğrendiklerimiz ise bilgiye dayalı hafızamızı oluşturur ve zamanla bu bilgiler bir araya gelerek daha büyük bir anlam bütününe dönüşür. Bu çeşitlerin etkileşimi, kültürel belleğin oluşumunda da önemli bir rol oynar.

1.2.1. Bellek Çeşitleri

Duyusal bellek, duyular aracılığıyla elde edinilen veriler, uzun süreli bellek, kısa süreli bellek ve duyusal kayıt gibi farklı bellek aşamalarında işlenerek depolanır ve gerektiğinde erişilebilir hale gelir. Bu süreçte, dış dünyadan gelen yeni bilgiler ilk olarak duyusal organlar aracılığıyla algılanarak duyusal belleğe kaydedilir. Duyu organları aracılığıyla alınan bilgi, duyusal bellek sistemi tarafından kısa süreliğine depolanır. Bu süreçte bilgi ya daha ileri düzeyde işlenmek üzere devam eder ya da hızla silinir. Duyusal belleğin kapasitesi sınırsız olsa da depolanan bilgiler genellikle çok hızlı bir şekilde kaybolur. Belirli girdilerin seçilerek işlenmeye devam edilmesi, "dikkat" süreciyle sağlanır ve bu süreç, bilgilerin daha derinlemesine işlenebilmesi için gereklidir. Duyusal bellekte kısa süreli bir süreyle depolanan bilgiler, belirli bir dikkat süreci ve seçimle kısa süreli belleğe aktarılır. Kısa süreli bellek, bilgilerin daha ileri düzeyde işlenmesi için hangi bilgilerin kalıcı belleğe geçeceğine ve ne şekilde işleneceğine karar veren merkezi bir işlev görür.

Kısa süreli bellek, sınırlı bir kapasiteye sahip olup yalnızca belirli miktarda bilgiyi tutabilir. Kısa süreli bellekteki bilgiler ya uzun süreli belleğe aktarılır ya da zamanla silinir. Bu geçiş, özellikle tekrar yoluyla sağlanır. Tekrar, bilgilerin bellekte kalıcı hâle

gelmesine yardımcı olur. Uzun süreli bellek ise, çok daha geniş bir kapasiteye sahip olup, sınırsız miktarda bilgi depolayabilir. Kısa süreli belleğin aksine, uzun süreli bellek sürekli ve bilginin depolanmasında süreklilik ve kalıcılık sağlar (Ulu,2016). Zaman açısından bakıldığında bellek, esas olarak kısa süreli ve uzun süreli olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Kısa süreli bellek, yalnızca duyuşal organlardan alınan verilerle sınırlıdır. Uzun süreli bellek ise bilgiyi dakikalardan on yıllara kadar saklayabilme kapasitesine sahiptir. Bu bellek türü, dünya hakkındaki bilgileri hızla kaydeder ve depoladığımız bilgi, çevremizi nasıl algıladığımızı ve hangi bilgilere odaklanmamız gerektiğini belirler. Uzun süreli bellek, yeni bilgilerin anlamlandırılmasında bir temel işlevi görür. Bu bellekte depolanan bilgiler, yıllar sonra bile geri çağrılabilir. Uzun süreli belleğin kapasitesi ise kesin olarak belirlenememektedir. Bu tür bellekle ilişkili olarak öğrenilen bilgilerin kalıcı hale gelmesinde tekrarlar önemli bir rol oynar. Ayrıca, bilgilerin daha ayrıntılı bir şekilde gözden geçirilmesi, farklı yöntemlerle sunulması ve yeni bilgilerin pratikte uygulanması, öğrenme sürecini pekiştiren etkenlerdir (Ulu,2016). Uzun süreli bellek, bilgilerin ileride kullanılmak üzere saklanması görevini yürütür. Kapasitesi ve bilgiyi saklama süresi sınırsız olan bu bellek türü yapısına göre 3 bölüme ayrılır. Bunlar; anlamsal(semantik) ve anısal (epizodik), ve işlemsel(prosedürel) bellek türleridir. Anlamsal bellek, soyut bilgi ve gerçeklerin depolanmasını içerir. Geçmiş zamandan veya geçmiş deneyimlerden bağımsız olarak soyut kavramlar hakkındaki bilgileri korur. Bireyin deneyimlediği bir anın hatırası değildir ve hatırlanmak için bireyin geçmiş deneyimlerinin anılarıyla herhangi bir ilişkisi olması gerekmez. Epizodik bellek ise tam tersine, bireylerin geçmiş kişisel deneyimleri hatırlamalarına ve geçmiş zamanı zihinsel olarak yeniden yapılandırmalarına olanak tanır. Epizodik bellek son derece kişisel ve öznedir: Epizodik hafıza bir kişiden diğerine aktarılamaz. Buna karşılık, anlamsal bellek nesnedir. Aquinas, Aristotelesçi ruh analizinde, anlamsal belleği entelektüel ruha, yani zihne yerleştirir ve epizodik belleği, ruhun bedensel işlevleri kontrol eden kısmı olan hassas ruha yerleştirir. Bu nedenle Aquinas, anlamsal belleği en özel olarak insani bellek biçimi ya da en onurlu bellek biçimi olarak görür. Öte yandan, birkaç yıl boyunca Halbwachs'ın profesörü olan Bergson, epizodik hafızayı zihne, anlamsal hafızayı ise bedene yerleştirmiştir (Russell,2006). Yaşantılarımızda edindiğimiz her türlü işlem basamaklarını veya bu işlemlerin nasıl yapıldığını hafızamızda sakladığımız belleğimiz ise işlemsel bellek olarak karşımıza çıkar. Bu üç

bellek türü, birbirinden farklı şekilde çalışarak, bireyin çevresiyle olan etkileşimini, öğrenme süreçlerini ve geçmişteki deneyimlerinden elde ettiği bilgiyi farklı açılardan işlemeye yardımcı olur.

Bahsedilen bellek türleri her ne kadar birbirleri ile bağlantısı olsa da en etkili olanı uzun süreli bellek olarak karşımıza çıkar. Çünkü uzun süreli bellek bireysel hafızanın temelini oluşturur ve sürekli bir depolama sağlar. Bu depolama bireylerin yaşamları boyunca edinilen anıları, becerileri ve öğrenilen bilgileri içerir. Kişisel deneyimler, duygusal bağlar ve zamanla hatırlanan olaylar bu belleğin temel öğeleridir. Bu öğeler toplumsal bağlamda anlam kazandığı ve toplumun ortak hafızasına dönüşme sürecinde aktif rol oynar. Uzun süreli bellek aracılığıyla bireysel anılar toplumsal belleğe katılır, böylece kültürel bellek zamanla değişen toplumsal yapı ve değerlerle şekillenir. Bu iki bellek türü arasındaki ilişki, bireylerin toplumsal kimliklerini inşa etmelerine ve kültürlerinin sürekliliğini sağlamalarına yardımcı olur.

1.3. Kolektif Bellek Kuramı

1.3.1. Maurice Halbwachs

Emile Durkheim'in öğrencisi olan Maurice Halbwachs toplumsal bellek anlayışında önemli bir etkiye sahiptir. Halbwachs, Durkheim'in toplumsal yapılar ve birey arasındaki ilişkileri ele alma yaklaşımından ilham alarak, kolektif belleği sosyolojik bir olgu olarak incelemiştir. Halbwachs'ın toplumsal bellek kuramı, Durkheim'in toplumsal normlar ve değerler üzerine geliştirdiği teorilere dayanmaktadır. Fransız sosyolog Maurice Halbwachs 1920'li yıllarda üç kitabında işlediği toplumsal bellek kavramını ortaya attı. Toplumsal bellek kavramı, ilk olarak zihindeki kültürel birikimle ilişkilendirilir. Bir toplumdan söz ederken, yazılı ve yazısız hukuk kuralları, gelenekler, görenekler, yaşam biçimleri, dil ve konuşma tarzları, kullanılan araçlar ve gereçler, yerleşim alanları gibi kültürel öğeler akla gelir. Kültür ve toplum, anlamlarını ve farklılıklarını insan temelinde bulur ve birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturur. İnsan ve onun toplumsal yapıları, bilerek veya tesadüfen deneyimledikleri olaylarla kendi tarihlerini şekillendirirler. Bellek, tam bu noktada devreye girerek, yaşanmış olayları ve durumları, gerektiğinde yeniden hatırlanabilmesi için bilinçli bir şekilde depolar. Toplumsal bellek, bu süreçle toplumların geçmişteki deneyimlerini ve kültürel miraslarını gelecek nesillere aktarmada temel bir rol oynar (Atik,2014). Bellek, geçmişten gelen birikimlerin sonraki kuşaklara aktarılmasıyla

anlam kazanır ve bu süreç, geçmiş ile gelecek arasındaki köprüyü oluşturur. Bellek, yalnızca zihinsel bir işlev değil, aynı zamanda şimdiki zamanın içinde var olan bir olgudur. Bir kişinin bireysel olarak hatırlayabildiği anılar, zihinsel bir depo olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra, toplumların geçmişteki önemli tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik olaylarını kolektif bir bellek etrafında yeniden inşa etmeleri, toplumsal belleğin varlığını ve önemini ortaya koyar. Bu bağlamda, toplumsal bellek, bir toplumun ortak geçmişini şekillendiren ve onu hatırlama biçimlerini belirleyen dinamik bir süreçtir. Kolektif bellek, toplumların geçmişten günümüze kadar olan süreçte oluşturdukları “paylaşılan unsurları anlamının bir yolu” olarak değerlendirilebilir. Belleğin ilk gelişmeye başladığı aile, sosyal sınıflar, dini ve sınıfsal ilişkilerle birlikte, toplumsal anlamda bir kültürel birikim, belleği bireysellikten çıkarıp ortak bir perspektife yönlendirmektedir. Bu noktada kolektif bellek oluşumu, “paylaşım” aracılığıyla aktarılan “ortak” kimlik bileşenlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ortak geçmiş ve ona atıfta bulunan ortak kimlik bilincinin sürekliliği, kolektif belleğin günümüze aktarılabilirdiği ölçüde sağlanmaktadır (Anderson,2007).

Toplumsal bellek kuramı ile tanınan Fransız sosyolog Halbwachs’a göre toplumsal bellek, ne geçmişi doğrudan deneyimlemiş bireysel hafızaların toplamı ne de anıların depolandığı nörolojik bir süreçtir. Halbwachs, toplumsal belleğin kaynağının, bireylerin içinde doğup büyüdükleri topluluklarda olduğunu savunur. Bireysel hafızalar, ancak bir topluluk içinde var olabilir ve gelişebilir. Bu nedenle, hatırlama ve unutma süreçleri her toplulukta farklılık gösterse de her topluluk, kendi toplumsal yapısına uygun olan çerçevelerle (örneğin aile, dini grup ya da toplumsal sınıf) belirli olay, kişi ve durumları (kolektif olarak) hatırlarken, bunlarla uyumsuz olanları (yine kolektif olarak) unuttur (Çınar,2022).Halbwachs, tüm hatırlamanın aileler, sosyal sınıflar ve dini topluluklar gibi grupların dinamiklerine dayandığını savunur. Bir bireyin grubunun üyeleriyle olan sosyal etkileşimleri, geçmişten gelen deneyimleri nasıl hatırladığını ve neyi hatırladığını belirler. Düşünce, soyut bir süreç olarak ortaya çıkarken, hatırlama daha somut bir deneyimdir. Düşünceler, belleğimizin bir parçası haline gelmeden önce, algı aşamasından geçer. Bu süreçte, kavramlar ve imgeler birbirine karışır ve ayrılmaz bir şekilde birleşir (Assmann,2018). Bir gerçeğin bir grup insanın belleğinde kalabilmesi için, o gerçek belirli kişiler, mekân da olaylar olarak deneyimlenmelidir. Ancak bir olayın toplumsal bellekte yer edebilmesi için, anlamlı bir bağlamda zenginleşmiş olması gerekir. Her birey

ve her tarihi olay, bu toplumsal belleğe dahil olduğunda, bir ders, kavram ya da sembol haline gelir ve toplumun düşünsel yapısının bir parçası olur. Kavramlar ve deneyimler arasındaki etkileşimden, hatırlamanın figürleri dediğimiz olgular ortaya çıkar. Bu figürler, üç ana özelliğiyle daha ayrıntılı bir şekilde tanımlanabilir.

1. Zaman ve mekâna bağlılık; Hatırlama figürleri, belirli bir mekânda somutlaşmayı ve belirli bir zamanda yenilenmeyi arzu ederler. Her ne kadar coğrafi ya da tarihi bağlamda olmasa da genellikle somut bir yer ve zaman üzerine kurulur. Ortak belleği paylaşan bireyler, bu somut dayanak noktaları üzerinden farklılaşma ve ayrışma süreçlerine girerler. Hatırlanan olaylar, geçmişin uzak zamanlarına ya da olağanüstü olaylara dayandırılabilir ve hatırlama, periyodik ritimler sayesinde bir zaman boyutuna bürünür. Örneğin bayramlar, hangi gruptan olduklarına bağlı olarak; dini, burjuva, köylü gelenekleri ya da askeri takvimle ilişkilendirilerek kutlanabilir ve böylece ortak bir zaman dilimini yansıtırlar. Aynı şekilde, hatıralar da belirli bir mekâna dayalıdır; aileler için ev, kırsal kesimde yaşayanlar için köy veya vadi, kentliler için ise şehirler, o coğrafyadaki insanlar için de belirli bir bölge, mekânsal hatırlamanın çerçevesini oluşturur. Grup ve mekân bir arada, sembolik bir ortak yaşam yaratır; grup, mekândan ayrı olsa bile, kutsal alanları sembolik olarak yeniden yaşatarak bu bileşikliği devam ettirir.

2. Gruba bağlılık; Toplumsal bellek, onu taşıyanlarla birlikte var olur ve rastgele bir şekilde devredilemez. Sürece katılanların grup üyeliğini ispatlaması gerekir. Bu nedenle, toplumsal bellek sadece somut mekân ve zamanla değil, aynı zamanda kimlik ile ilişkilidir. Toplumsal birliğin zaman ve kan kavramları, grubun duygusal bağları ve değerlerle şekillenen iletişim biçimlerinden oluşur. Bu bağlar, toplumsal bellekte grubun simgeleri ve hedefleri olarak anlamlı bir vatan ve yaşam öyküsü yaratır. Hatırlama figürleri, grubun genel tavrını ifade eden, geçmişi yeniden inşa etmeyen, aynı zamanda varoluş biçimlerini ve zayıflıklarını tanımlayan öğretici örneklerdir. Toplumsal grup, ortak anılarıyla kendini kurar ve geçmişi, özellikle özgürlüğü ve sürekliliği korur. Kimlik bilinci zamanla gelişir ve olaylar, benzerlik ve süreklilik temelinde seçilip korunur.

3. Tarihin yeniden kurulması; Toplumsal belleğin gruba özgürlüğüyle ilişkili önemli bir başka özelliği, yeniden kurulabilmesidir. Bu, belleğin geçmişi olduğu gibi korumasının mümkün olmadığı, ancak grubun her dönemde kendi bağlamında özgün bir şekilde yeniden yapılandırıldığı anlamına gelir. Filozof H. Blumenberg'in de belirttiği

gibi, hatırlama saf bir gerçeklik taşımaz; bellek, yeniden kurma işlemine dayanır. Geçmiş, olduğu gibi kalmaz, zamanın değişen koşulları altında sürekli olarak yeniden şekillenir. Yeni olan, yalnızca geçmişin yeniden kurulan biçiminde var olabilir. Gelenekler, sadece geçmişle ve geçmiş ancak geçmişte değişebilir. Bu nedenle toplumsal düşüncenin bir belleği vardır. Toplumsal birlik hem geçmişe hem de geleceğe doğru işler. Bellek, yalnızca geçmiş değil, aynı zamanda şimdi ve geleceği doğru bir şekilde organize eder. Bu bağlamda, geleceğe yönelik değişim umudunu ifade eden ilke ile hatırlama ilkesi birbirinden ayrılamaz; her biri diğerini etkiler ve biri olmadan diğeri düşünülemez.

Hatırlama figürleri, grubun genel tutumunu yansıtan, geçmiş olduğu gibi yeniden inşa etmeyen ve aynı zamanda varoluş biçimlerini ile zayıflıklarını tanımlayan örneklerdir. Toplumsal grup, ortak anıları ile kimliğini şekillendirir ve geçmiş, özgürlük ve süreklilik anlayışı çerçevesinde yeniden ele alır. Grup, dışarıya karşı farklılıklarını vurgularken, içinde bu farkları önemsizleştirme eğiliminde olabilir. Kimlik bilinci zamanla olgunlaşır ve geçmiş, benzerlik ve süreklilik üzerinden yeniden seçilip korunur. Bir grup büyük bir değişim fark ettiğinde, eski kimliğini geride bırakıp yeni bir kimlik inşa etse de her grup sürekliliği koruma çabasıyla değişimleri görmezden gelir ve tarihi, durağan bir süreklilik olarak kabul eder. Halbwachs'a göre, kolektif hafızasını şekillendiren şey, grubun özel doğası ve kolektif deneyimidir. Bir grubun deneyiminin özel doğası, ortak bir hafıza ve kimlik yaratır. Bir grubun kimliği ve varoluşu kendi geçmişine dair bu özel kolektif hafızaya bağlıdır (Russell, 2006). Kolektif bellek, bireysel hatıraların toplamı olarak değil, aynı zamanda resmi anımlar, toplumsal semboller ve ortak kimliklerin inşası sürecinde rol oynayan, somutlaştırılmamış ve soyut niteliklere sahip bir kavram olarak tanımlanabilir. Kolektif belleğin varlığı, hayali anılardan, kişisel tanıklıklardan, sözlü tarih pratiklerinden, gelenekten, mitolojiden, üsluptan, dilin yapısından, sanattan, popüler kültürden ve insan tarafından şekillendirilmiş çevreden izlenebilir. Bu unsurlar, toplumsal bellek oluşumunun çeşitli ve çok katmanlı yönlerini yansıtır.

1.3.2. Paul Connerton

İngiliz sosyolog Paul Connerton toplumların nasıl anımsadıkları ve unuttukları üzerine inceleme yapmıştır. Halbwachs'ın cevapsız bıraktığı "İnsan gruplarının belleği nasıl taşınır ve nasıl korunur?" ve "Bir grubun kolektif anıları bir kuşaktan diğerine nasıl aktarılır?" gibi sorulara yanıt aramaya yönelmiştir. Connerton, toplumsal hafızanın

sadece yazılı belgelerle değil, aynı zamanda bedensel ve ritüel pratiklerle de aktarıldığını ve sürdürüldüğünü savunarak, bu sorulara teorik bir çerçeve sunmayı amaçlamıştır. Bu konuyla ilgili iki eser oluşturmuştur. Paul Connerton'ın önemli eserlerinden biri 1989 tarihli *Toplumlar Nasıl Anımsar (How Societies Remember)* adlı çalışmasıdır. Bu eserinde, sosyal belleğin bedensel ve uygulamalı yönlerine vurgu yapar. Connerton' a göre, geçmişin imgeleri ve hatırlanan bilgiler, törensel uygulamalar (performanslar) aracılığıyla taşınır ve sürdürülür. Bu, toplumsal hafızanın yalnızca yazılı belgeler veya bireysel anıların ötesinde, toplumsal pratiklerin, ritüellerin ve bedenin bir parçası olarak da işlendiği anlamına gelir.

Bir diğer eseri ise 2009 yılında yayımlanan *Toplumlar Nasıl Unutur(How Modernity Forgets)* adlı kitaptır. Bu eserinde ise modernliğin, toplumların belleği üzerindeki etkilerini inceler ve toplumsal bellek ile modernleşme arasındaki ilişkiyi ele alır. Connerton, modern dünyanın hızla değişen yapılarının, bazı toplumsal hafıza biçimlerini unutturduklarını ve toplumsal hafızanın değişen uygulamalarla nasıl biçimlendiğini tartışır. Bu iki eser, toplumsal hafıza ve unutma süreçlerini anlamada önemli katkılar sağlar.

Toplumsal bellek, her zaman yazılı kayıtlara dayanmaz; en belirgin haliyle anma törenleri gibi törenlerde kendini gösterir. Bu bağlamda, Connerton 'un geliştirdiği kavramlardan biri alışkanlık belleğidir. Alışkanlık belleği, geçmişin hatırlanmasının ve sürdürülmesinin, bireylerin ve toplulukların sürekli olarak gerçekleştirdiği ritüeller, alışkanlıklar ve bedensel pratikler aracılığıyla mümkün olduğunu ifade eder. Yani, toplumsal bellek yalnızca zihinsel bir süreç değil, aynı zamanda bedenin ve toplumsal uygulamaların içinde varlık bulan bir deneyimdir (Connerton,2019).“Geçmişin tortusu, alışkanlık belleğinde sanki bedenimize çökmüştür” diyerek, hatırlama ve bilgi aktarımının bedensel pratikler aracılığıyla gerçekleştiğine dikkat çekmektedir. Bireylerin selamlaşma şekillerinden, kadın, erkek ve çocukların doğru kabul edilen bedensel duruşlarına kadar her davranış, kültürel belleğin bir göstergesidir. Bu durum, bedenin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal belleği taşıyan ve aktaran önemli bir araç olduğunu vurgular (Connerton,2019).

Connerton 'un görüşünü özetleyecek olursak kültürel geleneğin hatırlanması genellikle yazılı materyaller aracılığıyla gerçekleşeceği düşünülse de toplumsal ve kültürel bellek bunun çok daha ötesindedir. Connerton, anımsama ve beden olgularını birleştirerek yazılı

olmayan pratiklerin, ritüellerin ve günlük alışkanlıkların ne denli önemli olduğunu vurgular. Yazılı olmayan, performansa dayalı bu pratiklerin, "gelenek içinde ve bir gelenek olarak nasıl aktarıldığını" anlamaya çalışırken, bu tür uygulamaların toplumsal belleği nasıl canlı tutup geleceğe taşıdığını da inceler. Bu açıdan, toplumsal hafıza yalnızca zihinsel bir süreç değil, aynı zamanda bedensel ve toplumsal uygulamalarla sürekli yenilenen bir deneyimdir.

1.3.3. Pierre Nora

Fransız tarihçi ve sosyolog olan Pierre Nora, Halbwachs ve Connerton' dan farklı olarak belleği, hafıza mekanları üzerinden incelemiştir. Pierre Nora, Halbwachs'a atıfta bulunarak hafızanın kaynağının "gruptan alındığını ve hafızanın kolektif, çoğul ve bireyselleşmiş bir yapıya sahip olduğunu kabul eder. Nora, bir grup arkadaşıyla birlikte gerçekleştirdiği *Hafıza Mekânları* (Les Lieux de Mémoire) çalışmasında, kolektif hafıza ile hafıza mekânları kavramlarını bir araya getirerek, toplumsal hafızanın nasıl mekânlar, semboller ve ritüeller aracılığıyla şekillendiğini ve nesiller boyu aktarıldığını inceler (Suda,2017). Nora' ya göre, hafıza, yaşayan grupların kolektif yaşamının bir ürünü olarak ortaya çıkar. Ancak Nora'nın asıl odaklandığı konu hafıza değil, hafıza mekânlarıdır. Hafıza mekânları, hafızanın kendiliğinden oluştuğu düşüncesine karşı bir tepki olarak gelişir. Bu mekânlar, hatırladığımız şeylerden ziyade hafızanın şekillendiği ve güçlendiği yerlerdir. Hafıza, bu mekânlar içinde biçimlenir ve hafızaya dair semboller, bu özel mekânlarda varlık kazanır (Nora,1989). Nora, hafıza mekânlarını en geniş anlamıyla şu şekilde örnekler: ulusal marşlar, okul kitapları, bayraklar, aile albümleri, tarihsel kitaplar, anıtlar, mezarlıklar, devrim takvimleri, kutsal yerler, anma törenleri, kuşaklar, koleksiyonlar, övgüler, arşivler, bayramlar, müzeler, yıl dönümleri, semboller, dernekler, not defterleri, anlaşmalar, tutanaklar, ulusal arşivler, hac yerleri, sözlükler, noter belgeler. (Nora,1989).

Pierre Nora'ya göre, hafıza mekânlarının ana işlevi, zamanı durdurmak, unutmayı engellemek, ölümü ölümsüzleştirmek, soyut olanı somutlaştırmaktır. Göstergelerin en küçüğünde, anlamın en büyüğünü barındıracak şekilde somut hale getirmektir (Evciman,2022).Nora'nın "hafıza ortamları" olarak tanımladığı şey, ritüellere ve inançlara dayalı, doğal bir şekilde gerçekleşen toplumsal bağlamlardır. Bu bağlamlar yok olduğunda, ritüel ve inançların da varlık gösteremeyeceğini söyler. Nora, eğer hâlâ

hafızamız canlı olsaydı, hafıza mekânlarına ihtiyaç duymayacağımızı belirtir (Demir,2012). Hafıza mekânları, hafızanın sürekliliğini ve canlılığını sağlamayı amaçlar. Nora'nın hafızayı kimlikle ilişkilendiren yaklaşımından yola çıkarak, hafıza mekânlarının kolektif hafıza ve kimliğin sürekliliğini korumayı hedeflediği söylenebilir. Bu mekânlar, bir toplumun geçmişini ve kimliğini yaşatarak, onları gelecek kuşaklara aktarmada önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumsal bellek kuramcılarının görüşlerinden yola çıkarak özetleyecek olursak; Halbwachs, anıların bireysel olarak deneyimlense de aslında toplumsal bir nitelik taşıdığını belirtir. Her toplum, kendi tarihini ve kimliğini koruyabilmek için belirli hatıraları topluca yaşatır ve bu süreçte kolektif bir bellek oluşur. Connerton, toplumsal bellek ya da kolektif belleği, "tarihin yeniden kurulması" olarak tanımlar ve bu sürecin, geçmiş seçici bir biçimde hatırlama eylemi olduğunu vurgular. Pierre Nora'ya göre ise toplumsal hafıza ve geçmişin hatırlanması, somut "hafıza mekânlarında" gerçekleşir; bu mekânlar, geçmişin toplum tarafından nasıl hatırlandığını ve aktarıldığını belirler.

Geçmişin anlaşılması ve toplumsal kimliğin korunması sürecinde, bireysel ve toplumsal belleğin yetersiz kaldığı durumda ise daha geniş bir anlama sahip olan kültürel bellek kavramı ortaya çıkmaktadır. Kültürel bellek kavramı geleneklere odaklanmıştır. Gelenek, bir toplumun kolektif belleğinde yer alan, kuşaklar arası aktarılan kültürel pratikler, ritüeller ve değerler bütünüdür. Bu süreç, geçmişin sadece hatırlanmasıyla değil, aynı zamanda toplumun günlük yaşamına, davranış biçimlerine ve inançlarına nasıl entegre olduğuyla ilgilidir. Bir toplumun kimliğini, değerlerini ve sosyal yapılarını pekiştiren düğün gelenekleri de kültürel belleğin önemli bir parçası olmuştur. Bu geleneklerde toplumsal normların ve değerlerin nasıl işlendiğini net bir şekilde görebiliriz. Düğünler bu bağlamda sadece bireysel bir kutlamadan ziyade toplumun kültürel mirasını sürdüren bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu törenleri daha iyi anlamlandırabilmek için kültürel bellek bağlamını detaylıca ele almak bize yol gösterici olacaktır.

1.4. Kültürel Bellek Kavramı

Assmann'a göre; Bellek genellikle bireyin zihinsel bir özelliği olarak görülür ve onun yeri beynin içinde düşünülür; bu nedenle bellek, çoğunlukla nöroloji ya da psikolojiyle ilişkilendirilir, tarihsel ya da kültürel bağlamla pek bağlantılı sayılmaz. Oysa belleğin neyi kapsayacağı, nasıl düzenleneceği ve ne kadar süreyle saklanacağı gibi unsurlar,

bireysel kapasite ya da tercihlerden çok, toplumsal ve kültürel çevrenin etkisiyle şekillenir. (Ergöz,2020). Kültürel bellek, bir toplumun hafızasını veya varoluş alanını oluşturan ve toplumun kimliğini biçimlendiren bir kavram olarak tanımlanabilir. Bu bellek, bir toplumun geçmişten gelen inançlarını, geleneklerini, ritüellerini, dilini, sanatını, müziğini, dansını ve diğer kültürel öğelerini içerir. Kültürel bellek, yalnızca geçmiş zamanı hatırlamakla kalmaz, yanı sıra bu geçmişi toplumlar arasında aktarmak ve sürdürülebilir kılmak için önemli bir araçtır. Bu süreç, kuşaklar arasında bir bağ kurarak, toplumsal bilgilerin, birikimlerin ve deneyimlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Kültürel belleğin yapısı, kuşaklararası aktarılan toplumsal bilgi ve birikimle şekillenir. Bu yapı, bireylerde ortak bir bilinç oluşturarak toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirir. İnsanlar, benimsedikleri ortak değerler ve gelenekler etrafında bir araya gelirler ve bu ortak hafıza sayesinde toplum, bireyler arasında bir bağ kurar. Böylece kültürel bellek, toplumların bir arada yaşama biçimini ve ortak kimliklerini inşa etmesine katkıda bulunur.

Toplumun geçmişiyle bağ kurması ve bu bağı sürdürebilmesi, kültürel bellek sayesinde gerçekleşir. Kültürel bellek; hatırlama, kimlik oluşturma ve kültürel devamlılık arasındaki bağlantıyı inceler. Bu üç bileşenden oluşan yapı, “bağlayıcı yapı” olarak tanımlanır. Bağlayıcı yapı, topluma ait önemli deneyimleri ve anıları biçimlendirirken, aynı zamanda bunları güncelleyerek ve mevcut zamanla uyumlu hale getirerek geçmişle bugünü birleştirme kapasitesine sahip; ortak yaşantılar, normlar ve değerlere dayanan bilgi ve kendilik algısıdır. Bu yapıyı bir arada tutan temel ilke “tekrar”dır. Tekrar, bilginin belirli aralıklarla ve birbirini izleyen aşamalarla aktarılmasını mümkün kılar. (Assmann, 2018). Bu çerçevede, “tekrarlama” ile bilginin aktarılmasının yanı sıra geçmişe dair olaylar ritüeller aracılığıyla “canlandırılır” ve ritüel öğelerden olan gelenekler, kültürel belleğin en etkili biçimde iletilmesine imkân tanır.

1.4.1. Jan Assmann

Alman bilim insanı Jan Assmann, toplumsal hafızanın nasıl işlediği ve kültürlerin geçmişi nasıl hatırladığı konusunda daha derin bir anlayış geliştirmek amacıyla kültürel bellek kuramını ortaya koymuştur. Halbwachs’ın toplumsal bellek kuramından yola çıkarak belleği bireyselliğin ötesinde toplumsal bir yapı olarak var olduğunu vurgulamıştır. Halbwachs toplumsal bellek; kuramında toplumsal hafızayı bireysel hatıraların bir

birleşimi olarak ele almıştır. Halbwachs, bireylerin hatırlama sürecinde başkalarına ihtiyaç duyduğunu ve belleğin toplumsal bir çerçevede şekillendiğini ileri sürmüştür. Ona göre, bireysel hafızanın yeterli olamayacağını savunmuş ve hatırlamanın toplumsal bağlamda, grup içinde varlık gösterdiği sürece anlam kazandığını vurgulamıştır. Halbwachs'ın kolektif bellek anlayışında, birey gruptan ayrıldığında ya da grup üyeleri kaybolduğunda hafıza da son bulmakta, dolayısıyla kolektif bellek unutulmaya yüz tutmaktadır (Gürcüoğlu,2024). Kültür, yalnızca toplumu oluşturan bireyler aracılığıyla anlam kazanır. Kültürel bellek ise, insanın yaşadığı deneyimler ve toplumsal tarih ile şekillenir. Biyolojik olarak bir kuşaktan diğerine aktarılamayan kültürel belleğin yok olmaması için, kuşaklar boyunca devamlı olarak yaşatılması gerekmektedir (Assmann,2018). Bu noktadaki kuramsal boşluğu doldurmayı amaçlayan Jan Assmann, belleği yalnızca bireysel bir olgu olarak değil, toplumsal ve kültürel bağlamda da ele alarak, onu kültürle bütünleştiren bir yaklaşım geliştirmiş ve bu doğrultuda “kültürel bellek” kuramını ortaya koymuştur.

Assmann'a göre, kültürün inşasında ve aktarımında sürekliliği mümkün kılan temel ilke “tekrarlamadır”. Bu ilke, kültürel hafızanın canlı kalmasını ve zaman içinde kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlar. Tekrarlama sayesinde, toplumsal hafıza yalnızca bireysel hatırlamalara değil, toplumun ortak belleğine dayalı olarak şekillenir. Olayların ve deneyimlerin unutulmasının önüne geçilir ve bu olaylar, bir ortak "kültürün" öğeleri olarak, kolektif anlamlarla örülüp tanınabilir ve hatırlanabilir örnekler haline gelir. Böylece kültürel bellek, toplumu birleştirici bir rol üstlenir ve geçmişin birikimleri, günümüzdeki toplumsal kimliklerin ve değerlerin temel taşları olarak işlev görür (Assmann,2018). Assmann kültürel belleği bağımsız bir yapı olarak tanımlar. Toplumların kimliklerini, tarihsel hafızalarını, sembolik ve ritüel pratikler aracılığıyla nasıl aktarıldığını açıklamaya çalışmaktadır. Assmann, toplumsal hatırlamanın iki farklı biçiminden bahseder. Bunlardan biri iletişimsel bellek diğeri ise kültürel bellektir.

İletişimsel bellek, yakın geçmişe dair anıları içerir ve bireylerin çağdaşlarıyla paylaştığı, kuşağa özgü bir bellektir. Bu bellek, belirli taşıyıcılarla sınırlıdır, zamanla oluşur ve kaybolur. Kültürel bellek ise bir toplumun kökenlerine dair anıları ifade eder. Bu kökenler, çeşitli araçlar aracılığıyla yeniden şekillendirilir. Bu sürecin en önemli araçları, sembollerle ifade edilir. Bu semboller arasında törenler, danslar, öyküler, giysiler ve mekânlar yer alır. Kültürel bellek, iletişimsel belleğin aksine kurumsallaşmış bir yapıdır

ve belirli kurallar çerçevesinde şekillenir. Geçmişten seçilen anlar, sembolik noktalarına veya özelliklerine odaklanarak hatırlanır. Belirli olaylar ve efsaneler, toplumun devamını sağlayacak hatırlama unsurlarına dönüştürülür. Bu süreçte kolektif bellek korunur ve kültürel süreklilik sağlanır. Bu belleğin yayılabilmesi için büyük bir katılım gereklidir, ancak kimlerin bu sürece dâhil olacağı da belirlenir; böylece sınırlar çizilmiş olur (Assmann, 2018).

Jan Assmann, kültürel bellek teorisini çağdaşlaşmış geçmiş (bellek), toplum ve kültür olmak üzere üç ana kutupta birleştirerek derinlemesine incelemiştir. Bu teorik çerçeve, kültürel belleğin dinamik ve çok boyutlu doğasını anlamada önemli bir katkı sağlamaktadır. Assmann, bu birleşimi tanımlayan ana başlıkları belirlemiş ve her birini ayrı ayrı inceleyerek kültürel belleğin toplumsal yapısını, işlevlerini ve aktarılan bilgilerin dönüşüm süreçlerini ayrıntılı bir biçimde analiz etmiştir.

1) Kimliğin somutlaşması ya da grupla olan ilişki; Kültürel hafıza, bir toplumun ya da grubun tarihsel ve kültürel kimliğini koruyan, geçmiş deneyimlere ve ortak değerlere dair bir bilgi deposudur. Bu hafıza, grubun birliği ve özgürlüğü üzerine bir farkındalık yaratır ve bu anlamda, kimlik belirleyicisi olan nesnel tezahürler oluşturur. Kimliğin somutlaşması, Nietzsche'nin "ufukların oluşumu" kavramıyla ilişkilendirilebilir, çünkü kimlik, tarihsel ve kültürel hafızadan beslenen bir yapı olarak zamanla şekillenir ve gelişir. Kültürel hafızada yer alan bilgi, "bizim" ile "öteki" arasındaki ayrımları belirginleştirir; bu, bir grubun kendi aidiyetini tanımlamak için yaptığı keskin ayrımlarla kendini ifade eder. Kültürel hafızaya erişim ve bu bilgilerin aktarımı ise, bireylerin kimlik ihtiyaçları tarafından şekillenir. Bu noktada, Blumenberg'in "teorik merak" ve Hans Mol'un tanımladığı kimlik ihtiyaçları kavramları devreye girer. Kimlik ihtiyaçları, bireylerin kendilerini tanımlama ve toplumla bağ kurma süreçlerini kontrol eder ve bu, grubun kültürel hafızasına erişim ve onu yeniden üretme biçimlerini yönlendirir. Bu süreç, toplumsal bellek ve kimlik arasındaki dinamik ilişkilerin temelini oluşturur (Assmann,1995).

2) Yeniden inşa etme kapasitesi; Hiçbir hafıza geçmişini muhafaza edemez. Geriye kalan sadece her çağda toplumun kendi çağdaş referans çerçevesi içinde yeniden kurgulayabildiği şeydir. Kültürel bellek, geçmişini yeniden inşa ederek çalışır, yapılandırır. Yani bilgisini her zaman gerçek ve güncel bir durumla ilişkilendirir. Doğru, hafızanın ve bilgi depolarının taşınmaz figürlerinde sabittir, ancak her çağdaş bağlam, bu unsurlarla

farklı biçimlerde etkileşime girer; bazen sahiplenir, bazen eleştirir, bazen korur ya da dönüştürür. Kültürel bellek, iki farklı modda var olur;

a. Arşivsel Mod; Bu modda, geçmişin birikmiş metinleri, imgeleri ve davranış kurallarıyla oluşturulmuş birikmiş bilgi, bir ufuk veya potansiyel kaynak olarak bulunur. Bu, toplumun geçmişi nasıl yeniden kullanabileceği ve yorumlayabileceği konusunda bir temel sağlar.

b. Aktüellik Modu; Bu modda, her çağdaş bağ, geçmişin nesnelleştirilmiş anlamını kendi perspektifine yerleştirir ve bu anlamı günümüzün koşullarına uygun hale getirir. Yani, geçmişin anlamı, mevcut toplumsal bağlam ve bireysel bakış açılarıyla şekillendirilir, güncel hale getirilir (Assmann,1995).

Sonuç olarak, kültürel bellek, statik ve değişmez bir olgu değil, toplumsal ve bireysel gereksinimlere bağlı olarak sürekli yeniden yapılandırılan dinamik bir yapıdır. Geçmiş, her çağda yeniden yorumlanır ve şekillendirilir, böylece kültürel kimlikler sürekli olarak evrilir.

3) Oluşum; İletişimin nesnelleşmesi veya kristalleşmesi, anlamın ve kolektif olarak paylaşılan bilginin toplumda kültürel olarak kurumsallaşmasının temel bir sürecidir. Bu süreç, toplumun ortak bilgi ve deneyimlerini aktarmasının ön koşuludur. Ancak, bu aktarım sadece tek bir ortamla sınırlı değildir; istikrarlı ve sürekli bilgi aktarımı, yalnızca yazı gibi bir araca değil, aynı zamanda resimsel imgeler ve semboller gibi diğer şekillere de dayanabilir (Assmann,1995).

Yani, bilginin aktarılması sadece yazılı metinle değil, görsel imgelerle veya diğer sembolik biçimlerle de gerçekleşebilir. Bu şekilde, bilgi birikimi farklı biçimlerde oluşabilir ve kültürel bellek, çeşitli medya aracılığıyla nesilden nesile aktarılabilir.

Kültürel bellek, yazıdan önce de şekillenmiştir. İnsanlar, sözlü kültür ve sembollerle bilgi aktarımı yapmışlardır. Sözlü ve yazılı dil arasındaki ayrım, iletişimsel bellek ve kültürel bellek arasındaki farkla özdeş değildir. Sözlü gelenek, kültürel belleği şekillendirir ve yazılı dilin ötesinde de bilgi aktarımı sağlanır (Assmann,1995).

4) Organizasyon; Kültürel belleğin kurumsal olarak desteklenmesi, iletişimin törenlerle formülle edilmesi ve bellek taşıyıcılarının uzmanlaşmasıyla sağlanır. Toplumsal belleğe katılım, dağınık ve sınırlıdır, çünkü bu alanda uzmanlık genellikle bulunmaz. Ancak, kültürel bellek her zaman özel bir uygulamaya ve yetiştirmeye bağlıdır. Yazılı kültürlerde, bu tür yetiştirme büyük ölçüde genişler ve farklılaşır (Assmann,1995).

Kültürel belleğin kurumsal destekle, törenler ve ritüeller aracılığıyla aktarıldığını ve bu süreçte uzmanlaşmış bilgi taşıyıcılarının rol oynadığını vurgulanmaktadır. Toplumsal belleğe katılım, dağınık ve sınırlıdır, bu alandaki uzmanlık genellikle eksik olarak görülmüştür. Bu sebeple kültürel bellek, özel uygulamalara bağlı olarak şekillendiği ifade edilmiştir. Yazılı kültürlerde ise belleğin, daha geniş ölçekte ve farklı biçimlerde aktarılabilmesine vurgu yapılmıştır.

5) Yükümlülük; Grubun normatif öz imajı, kültürel bilgi arzını ve sembollerini yapılandıran net bir değerler sistemi ile ilişkilidir ve bu, farklılaşmaları ortaya çıkarır. Öz imgenin üretimi ve temsiline yeniden üretilmesi, sembollerin önemine göre merkezi ve periferik, yerel ve yereller arası gibi farklı kategorilere ayrılmasına yol açar. Tarihseccilik, kültürel kimliği, merkezi bir miras perspektifinden değerlendirmenin karşısında güçlü bir duruş sergiler ve bu değerlendirmenin geçerliliğini sorgular (Assmann,1995).

Bir grubun kültürel kimliğini, öz imajı ve semboller aracılığıyla şekillendirdiğini ifade eden Assmann, semboller, bir değerler sistemiyle ilişkilendirilerek toplumsal farklılaşmalara yol açtığını dile getirir. Semboller, toplumun öz imgesini temsil eder ve bu süreçte önemli-önemsiz, merkezi-periferik gibi hiyerarşik farklar ortaya çıkabilir. Bu farklar toplumun tarihine, geçmişine ve hatırlayabildiği anlara bağlı olarak değişkenlik gösterir ve kültürün içerisinde kendini gösterir.

Kültürel bellek, her toplumun özgün özelliklerine göre şekillenen ve bu toplumun öz simgesini sürekli olarak güçlendiren ve aktaran metinler, imgeler ve ritüellerden oluşan bir bütündür. Genellikle geçmişe dair bu kolektif bilgi, her grup tarafından kendi birlik ve kimlik bilincini oluşturmak için kullanılır. Bu bilginin içeriği kültürden kültüre ve dönemden döneme değişiklik gösterebilir. Ayrıca, kültürel belleği örgütleyen medya ve kurumlar da sürekli bir değişim içindedir. Bir mirasın bağlayıcı ve değişken niteliği farklı yoğunluklarla kendini gösterir ve farklı biçimlerde kümelenebilir. Bir toplum, kendi imajını kutsal kitap, yasa, ritüel faaliyetler veya sanatsal formlar gibi farklı kaynaklara dayandırabilir (Assmann,1995).

Toplumların geçmişi hatırlama biçimi, zaman zaman farklılıklar gösterir. Bazı gruplar, geçmişten sapma korkusuyla onu hatırlarken, diğerleri geçmişi tekrar etme korkusuyla hatırlamayı reddedebilir. Bu değişkenler, kültür ve bellek arasındaki ilişkiyi ele alırken, kültürel topolojik bir bakış açısı kazandırır. Bir toplum, kültürel mirası aracılığıyla kendisine ve başkalarına görünür hale gelir. Hangi geçmişin bu mirasta öne çıktığı ve

hangi değerlerin öne çıkarıldığı, toplumun yapısı ve eğilimleri hakkında önemli kültürel pratikleri içinde barındırır. Kültürel pratikleri geçmişten günümüze değin aktarılmasına yardımcı olan pek çok gelenek bulunmaktadır. Bu geleneklerin içerisinde en geniş yelpazeye sahip olanı ise düğün geleneği olarak karşımıza çıkar.

Bu bağlamda düğün geleneklerini Asmann'ın başlıklarından yola çıkarak incelediğimizde pek çok açıdan destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin; düğün geleneklerine baktığımızda bir toplumun yemek kültürünü, kıyafet kültürünü, kullandıkları maniler ve türküler sayesinde müzik kültürleri hakkında bizlere önemli ipuçları sunduklarını görebiliriz. Buda kimliğin somutlaşması ve aidiyet kavramı ile ilişkilendirilir. Modernitenin etkisiyle gelenekler üzerinde günümüz şartlarına göre revize edilen pratikler ise yeniden inşa kavramının bir tasviridir. Bir toplumun kendi kimliğini somutlaştırmasıyla ortaya çıkan oluşum ise geçmişten günümüze kadar bu geleneklerin aktarılma durumunu bize yansıtmaktadır. Belli bir oluşum içinde toplumların içselleştirdiği ve yaşattığı tüm pratikler kültürün bir parçası haline gelir ve aktarım süreciyle organize edilir. Bu süreçlerin hepsi tamamlandığında ise toplumdan topluma değiştiiğini söylediğimiz yükümlölükler ortaya çıkar. Bu yükümlölükler ise farklılaşmaların meydana geldiği farklı pratiklerin ortaya çıktığı bir yapıdır. Toplumun benimsediği, kendilerine has gelenekleri yansıttıkları kısım olarak karşımıza çıkar. Bursa ili düğün geleneklerine baktığımızda bu farklılaşmayı net bir şekilde görmekteyiz. Örneğin, merkez ilçelerde uygulanan pratikler ile dağ köylerinde uygulanan pratikler arasındaki farklılıkları göz önünde bulundurursak, şehir merkezlerinde yaşanan göçler bu farklılıkların temel sebeplerindendir. Göçmenlerin bulunduğu ilçelerde başka gelenekler varken, Bursa ilinin yerlisi olarak tanımladığımız dağ köylerinde bu pratikler farklı şekillerde görünür hale gelmiştir. Bu pratikler bakır gecesi, üç etek gecesi, danışık gecesi ve tavuk alma geleneği şeklinde sıralanabilir. Şehir merkezinde ya da diğer ilçelerde bu gelenekler uygulanmamaktadır. Buda yukarıda bahsettiğimiz yükümlölüklerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü her toplum kendi kültürünü yansıtır. Düğün gelenekleri bir pratiğin dışa vurumundan ziyade toplumun temel yaşam biçimi hakkında da bizlere ipuçları verir. Örneğin, düğünlerdeki yemekler toplumunun tarımsal ürünleri ve hayvancılıkla ilişkisini bizlere yansıtır. Kullanılan kıyafetleri düşündüğümüzdeyse bölge halkının statüsünü, cinsiyet rollerini ve geleneksel motiflerini bizlere aktarır. Bu bağlamda düğün gelenekleri bir toplumun aynası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel

kimliğin ve sosyal normların somutlaştığı düğün gelenekleri, kültürel belleğin önemli bir aktarıcısı konumunda bulunmaktadır.

2.BÖLÜM: DAĞ KÖYLERİ DÜĞÜN GELENEKLERİ

2.1. Dağ Köyleri Tarihi ve Toplum Yapısı

Dağ köyleri, tarih boyunca Atranos kazası adı altında Büyükorhan, Harmancık, Keles ve Orhaneli olarak karşımıza çıkar. Bu bölgenin kökeni, Roma İmparatoru Hadrianus'a dayandırılır. İmparator Hadrianus (MS 117–138), 128-133 yılları arasında gerçekleştirdiği Asya seyahati sırasında, Uludağ'ın güney yamaçlarında kendi adına bir tapınak inşa ettirmiştir. Tapınağın bulunduğu bu yerleşim, "Hadrianoi" ya da "Hadriani ad Olympum" olarak anılmıştır. Zamanla bu ad, halk arasında dönüşerek Hadrianus'tan türeyen Atranos ya da Adırnaz şekline bürünmüştür. Bölge aynı zamanda Hadrianus'un avlak alanı olarak da bilinmektedir. Roma ve ardından Bizans dönemlerinde ise bu topraklar, Tekfurluk adıyla idare edilmiştir(Şahin,2014).

Orhaneli'nin de yer aldığı dağ bölgesi, fiziki yapısının doğal etkisiyle tarih boyunca yoğun yerleşim görmemiştir. Bölgedeki sınırlı ulaşım olanakları, bu yerleşim alanını asker kaçakları ve haydutlar için bir sığınak haline getirmiştir. Dağlık alanda, kent kimliğine sahip tek yerleşim yeri olan Orhaneli, 450 yılından itibaren Orta Çağ'da bir piskoposluk merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir.1325 yılında Osmanlı Devleti'nin burayı fethetmesiyle, Yörüklerin yerleşim yeri haline gelmiştir. Coğrafi olarak ulaşımı zor bir konumda bulunması nedeniyle, Temmuz 1921'deki Yunan işgali dışında, Osmanlı dönemi boyunca büyük olaylardan çok fazla etkilenmemiştir (Şahin,2014). Bursa'nın fethiyle birlikte dağ bölgesi, Osmanlı Devleti sınırlarına giren Yörük ve Türkmen aşiretlerine yurt olmuştur. Bu dönemde, Yörük aşiretlerinin isimleriyle anılan pek çok yeni yerleşim birimi kurulmuştur. Bithynia'nın XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı hakimiyetine girmesi, dağlardaki Hristiyan köylerinin terk edilmesine neden olmuştur. Bu durum, XIV-XIX. yüzyıllar arasında bölgenin dağlarında çok sayıda Rum köyünün bulunmamasına yol açmıştır. 1870 yılı itibarıyla ise salnamelerde, bölgede yaşayan herhangi bir Hristiyan nüfusuna dair bir kayda rastlanmamaktadır.

Osmanlı imparatorluğunun erken dönemlerinde Orhan Gazinin fetihleriyle Osmanlı sınırlarına katılan Orhaneli, ilk yerleşim alanı olmuştur. Stratejik konumu nedeniyle kısa zamanda köylük bir yerleşim alanı olup, zaman içerisinde idari merkez haline gelmiştir. Selçuklu döneminde önemli geçiş yolları üzerinde bulunması ve Osmanlı Beyliğinin katkılarıyla daha fazla gelişen dağ köyleri farklı kültür ve medeniyetlere de ev sahipliği

yapmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin bir parçası olmuştur. Bu dönemle birlikte köyden kasabaya dönüşme süreci başlamıştır. Bursa ilinin Güneydoğusunda yer alması, verimli toprakları ve dağlık alanları ile çevresinde bulunan diğer bölgelerle stratejik bağlantılar kurulması sağlanmıştır. Bu durum, Orhaneli'nin 20. yüzyıl başlarında önemli bir tarım merkezi haline gelmesine yol açmış ve bu gelişim, bölgenin ekonomik kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır. Tarım faaliyetlerinin artması, bölgedeki üretimin çeşitlenmesini ve ticaretin büyümesini beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra, bölgenin kültürel yapısı da tarım ve ticaretin gelişmesiyle paralel olarak güçlenmiş, yerel gelenekler ve yaşam biçimleri daha da zenginleşmiştir. Orhaneli'nin tarıma dayalı ekonomisi, bölgenin hem iç hem de dış pazarlarla olan ilişkilerini geliştirmiş, bu da kültürel çeşitliliği ve yerel kültürün korunmasını desteklemiştir.

Orhaneli halkı, kendilerini Türkmen, Yörük, Karakeçili Yörüğü ve bazı köylerinde ise Manav olarak tanımlamaktadır. Bu isimlendirmeler, yöre halkının bölgeye yerleşen ilk Türk boylarından olduklarını ve kökenlerinin bu halklar ile bağlantılı olduğunu göstermektedir(Şahin,2014). Ancak 8 Eylül 1921 tarihinde Yunanlılar tarafından işgal edilen Bursa şehriyle Orhaneli de işgal altında kalmıştır. Osmanlı imparatorluğuna ait önemli belgelerin bulunduğu kütüphaneler yağmalanmış ve yakılmıştır. Bu sebeple yazılı arşivler yok olmuştur. Bursa merkeze bağlı olan araştırma merkezlerinde az sayıda arşiv bulunmaktadır.

1980'li yıllarda ülke genelinde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle köylerden kentlere göçler başlamıştır. Gençler ve orta yaş gruplarının göç etmesiyle, bölgenin demografik yapısının yanı sıra morfolojik yapısı da değişmeye başlamıştır. Ancak, daha sonra yapılan teşviklerle birlikte bölge halkı köylerine geri dönmeye başlamıştır. 1992'li yıllarda faaliyete geçen termik santralin ardından, istihdam olanakları artmış ve şehirden köye doğru işçi göçü başlamıştır. Bu göçler dışarıdan gelen işçiler bölgeye yerleşmiş bu da dağ köylerinin sosyo-kültürel yapısında bir çeşit etkileşim yaratmıştır. Özellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesimlerde sanayi odaklı bir yaşam biçiminde artış yaşanmıştır. Bölge halkının yerel geleneklerini doğrudan etkilemiş olmasada ekonomik yapıda ve kültürel etkileşimde belirli değişimlere yol açmıştır. Ancak yöre halkının geleneklerine ve kültürlerine bağlılıkları nedeniyle yaşanan değişimler bölgesel ölçekte kalmış olup geleneksel kültür büyük ölçüde korunmuştur.

Dağ köyleri kültürüne baktığımız da tarihsel olarak zengin bir geçmişe sahip olduğunu görürüz. Türkmen ve yörük olarak eski Türk boylarının izlerini taşırlar. Yerleşik hayata geçmeden önce göçebe bir hayat tarzı benimsemiş olan yörükler geleneksel kültürü şekillendirmiştir. Bölgedeki bazı eski inançlar ve şaman ritüelleri, kültürel yapılanmayı etkilemiş olabilir. Şamanlık inancı, İslamiyet'e geçişle birlikte yerini İslam'a bırakmış olsa da bu eski geleneklerin izleri günümüzde de devam etmektedir. Örneğin, nazardan korunmak için yapılan ritüeller, yağmur yağması için yapılan dualar ve dileklerin kabul olması amacıyla ağaçlara çaput takılması, evlenecek kıza kırmızı kuşak bağlanması, düğünlerde ateş yakılması gibi uygulamalar, şamanlık inancının etkilerini yansıtan göstergelerdir. Bu tür gelenekler, yerel halkın manevi inançlarıyla iç içe geçmiş ve kültürel mirası oluşturmuştur.

Kültürel mirasın içerisinde en önem verilen kavram ise aile olmuştur. Aile kavramı hangi toplumda ya da hangi inanç sisteminde olursa olsun bireylerin kimliklerinin şekillendiği, sosyal normların aktarıldığı temel bir birim olmuştur. Aile, yalnızca biyolojik bir bağ değil, aynı zamanda kültürel mirası taşıyan, toplumsal yapıyı güçlendiren ve geleceğe aktaran bir birim olarak da önemlidir. Aile kavramına önem veren her toplum bunun gerçekleşmesine zemin hazırlayan evlilik geleneklerine de sıkı sıkıya bağlıdır. Dağ köyleri evlilik adetleri de bu hususta oldukça gelenekselci bir yapıdadır. Göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçişle birlikte, dağ köyleri evlilik gelenekleri, kültürel belleğin bir parçası olarak zaman içinde yerleşik hayata uyum sağlamıştır. Köklerinden uzaklaşmayıp, modern toplumsal yapılarla harmanlanarak yaşamaya devam eden bu gelenekler kültürel kimliğin pekiştirilmesinde ve aktarılmasında rol oynamıştır.

2.2. Dağ Köyleri Düğün Gelenekleri

Bursa iline bağlı dağ köyleri, bölgenin kültürel zenginliğini ve toplumsal yapısını yansıtan derin köklü düğün gelenekleriyle tanınmaktadır. Dağ köylerinde düğünler, yalnızca iki bireyin evliliğini simgeleyen bir tören olmanın ötesinde aynı zamanda iki ailenin, köyün ve toplumsal yapının birleşmesini ve dayanışmasını simgeleyen önemli bir toplumsal olgudur. Evlilik töreni, toplumsal bağların güçlenmesi, yerel kimliğin korunması ve geleneklerin sürdürülebilirliği gibi çeşitli sosyal işlevleri yerine getiren bir dizi geleneklerden oluşur. Bu gelenekler, dağ köylerinin kültürel belleğinde derin izler bırakmış ve topluluk tarafından nesiller boyu yaşatılarak, köy halkının kimliğini

pekiştiren ve toplumsal hafızanın bir parçası haline gelmiştir. Bursa'nın dağ köylerinde düğünler genellikle güz döneminde, yani sonbaharda gerçekleştirilir. Bu dönemin tercih edilmesinin başlıca nedeni, tarımsal faaliyetlerin büyük ölçüde tamamlanmış olması ve hayvancılıkla uğraşan ailelerin bahar ve yaz aylarında yaylalara ya da meralara götürdükleri hayvanları geri getirmiş olmalarıdır. Yerel halk arasında bu döneme “hayvan gelimi” de denir. Bu bağlamda güz düğünleri hem mevsimsel koşulların uygunluğu hem de toplumsal katılımın daha kolay sağlanabilmesi açısından elverişli bir zaman dilimidir. Dağ köylerinde düğünler, çok aşamalı bir süreçten geçer ve her aşama, köy halkının sosyal yapısını ve kültürel değerlerini yansıtır. Bu süreç, tanışma, kız isteme, söz, nişan, kına gecesi, danışık gecesi, bakır çalma, tavuk alma, üç etek gecesi ve düğün gibi aşamalardan oluşur. Bu aşamalar, sadece bir evliliğin ritüelleri olarak değil, aynı zamanda bir toplumun kültürel hafızasının ve toplumsal normlarının somut göstergeleri olarak da kabul edilir. Özellikle, her aşama, bireylerin ve ailelerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeleri için fırsatlar sunar, böylece toplumun kültürel belleği devam eder ve gelecek kuşaklara aktarılır. Bursa ilinin dağ köylerinde süregelen evlilik gelenekleri, tarihsel süreç ve sosyal yapıyı şekillendiren, nesilden nesile aktarılan bir kültür olarak toplumsal kimlik inşasının önemli bir parçasıdır. Jan Assman'ın kimlik ve hafıza kuramları bağlamında, bu gelenekler, bireylerin kültürel kimliklerini somutlaştıran ve toplumsal bağları yeniden inşa eden dinamikler olarak öne çıkmaktadır. Assman'a göre, kimlik, bir toplumun kolektif hafızasında yer alan ve sürekli olarak yeniden inşa edilen bir olgudur. Bu süreç hem toplumsal hafızanın korunmasını hem de toplumun değişen koşullara göre uyum sağlama kapasitesini içerir.

Bursa'nın dağ köylerinde, evlilik yalnızca bireysel bir birleşme değil, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden örgütlenmesi, güç dengelerinin belirlenmesi ve grup üyelerinin bir arada varlık göstermelerinin bir aracıdır. Evlilik gelenekleri, köy halkının geçmişten gelen sorumluluklarını, sosyal yükümlülüklerini ve birbirlerine karşı olan bağlarını pekiştiren bir organizasyon biçimidir. Bu ilişkiler, Assman'ın toplumsal kimlik anlayışıyla örtüşerek, bireylerin toplumsal rol ve aidiyetlerini somut hale getirir. Özellikle dağ köylerinde, kültürel bellek, sadece anıların ve geleneklerin aktarılmasından ibaret değildir; aynı zamanda toplumsal yapının şekillendirilmesi ve yerel kimliğin korunmasında da belirleyici bir rol oynar. Dağ köylerinde düğün geleneklerinin çok aşamalı yapısı, kültürel bellekle doğrudan ilişkilidir ve her bir aşama, toplumsal hafızanın

somutlaşmasına katkı sağlar. Örneğin, bakır çalma ve danışık gecesi gibi özel etkinlikler, yalnızca kutlamalar değil, aynı zamanda topluluğun geçmişteki deneyimlerini, kültürel değerlerini ve toplumsal bağlarını yeniden hatırlama ve somutlaştırma fırsatlarıdır. Bu tür gelenekler, bireylerin kimliklerini sadece kişisel değil, kolektif bir düzeyde de inşa etmelerine olanak tanır.

Diğer yandan, evlilik pratiklerinin yeniden inşa edilmesi, dağ köylerinde toplumsal hafızanın korunmasını ve zamanla değişen ekonomik, kültürel ve toplumsal koşullara adapte olmayı sağlar. Assman'ın *yeniden inşa etme kapasitesi* kuramı, evlilik geleneklerinin sadece geçmişin izlerini taşıyan bir süreç olmanın ötesine geçtiğini, aynı zamanda toplumsal yapıyı yeniden şekillendiren ve toplumsal kimliği yeniden inşa eden dinamik bir olgu olduğunu vurgular. Antropoloji disiplinde evlilik, sadece duygusal veya cinsel birliktelikten ibaret görülmez; bu kurum, akrabalık sistemlerinin temel yapıtaşlarından biridir. Claude Lévi-Strauss, evliliği “kadın değişimi” ekseninde açıklayarak, akrabalık ve değişim ilişkileri üzerine kurulu bir sosyal sözleşme olarak yorumlamıştır (Strauss,1969).Ona göre evlilik, bireyler arasında değil, gruplar arasında bir alışveriştir ve toplumun yapısını sürdürmenin bir yoludur. Evlilikler, toplumsal düzeni korumakla kalmaz, aynı zamanda grup üyelerinin toplumsal ilişkilerini yeniden organize eder ve kültürel belleğin sürekliliğini sağlar. Jan Assman'ın kuramları ışığında, bu gelenekler, toplumsal hafıza, kimlik oluşturma, kültürel bellek ve sosyal organizasyon arasındaki ilişkileri anlamamıza yardımcı olur. Dağ köylerinde her düğün, toplumsal hafızanın canlı bir yansımasıdır ve bu süreç, kültürel bellek aracılığıyla, her nesil tarafından yeniden inşa edilir ve kuşaktan kuşağa aktarılır.

Çalışmanın bu bölümünde, Bursa ili dağ köylerinde evlilik geleneklerini daha derinlemesine incelemek amacıyla, kişisel görüşmeler ve yerel gözlemler yapılmaktadır. Bu bağlamda, dağ köylerinde düğün geleneklerinin halk arasında nasıl sürdürüldüğü, toplum üyelerinin bu geleneklere nasıl anlam yüklediği ve evliliklerin toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiği üzerine görüşmelerle veri toplanmıştır. Görüşmelerde, köy halkının bireysel deneyim ve anlatımları, geleneksel düğünlerin tarihsel kökenleri ve evliliklerin toplum üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu sayede, evlilik geleneklerinin hem toplumsal kimlik inşası hem de kültürel hafıza ile nasıl ilişkilendiği üzerine daha somut ve özgün veriler elde edilmiştir.

2.2.1. Tanışma ve Kız İsteme

Kaynak kişiler tarafından da bu döneme ilişkin ortak bir görüş dile getirilmiş; 1955–1965 yılları arasında köylerde evliliklerin büyük ölçüde görücü usulüyle gerçekleştiği belirtilmiştir. Ailelerin evlilik sürecinde belirleyici olduğu, bireylerin ise çoğu zaman eş seçiminde sınırlı söz hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, geçiş dönemlerinden biri olan evlilik süreci, çoğunlukla aileler aracılığıyla başlatılan tanışmalarla başlamış ve geleneksel değerler çerçevesinde şekillenmiştir. Ailenin sosyal ve ekonomik yapısına göre şekillenen bu tanışmalar sonucu iki tarafında onayı alındıktan sonra kız isteme aşamasına geçilir.

1959 yılında evlenen Orhaneli’ne bağlı Çörel köyünden 80 yaşındaki Kamile Hanım kendi tanışma ve isteme sürecini şu şekilde aktarmıştır;

“Bizde tanışma olmazdı. Aileler kendi aralarında karar verirlerdi. Ben 14 yaşında gelin oldum. Bir gün babamlar babaanneme gittiler. Damat tarafı da çay şekerini alıp gelmiş. Benim haberim yok evde uyuyorum çocuğum işte. Sonra geldiler babamla annem konuşuyor bir duydum ki beni komşunun oğluna vermişler. Ağlamaktan o gece uyku uyumamıştım. Öyle şimdi ki gibi gönlün var mı seviyor musun yoktu. 14 yaşındaki çocuk kimi sevsin zaten. Evlilikler hep görücü usulü olurdu. Kız ergenliğe girdimi evlenecek yaşı geldi demekti. Köydesin zaten herkes birbirini tanıyor, büyükler uygun görürler sonra kendi aralarında isterlerdi.”

Geçmiş dönemde görücü usulü evliliğin yaygın olmasının temel nedenlerinden biri, kadın ve erkeğin aynı ortamda serbestçe bulunmalarının toplum tarafından hoş karşılanmamasıydı. Bu nedenle bireyler, eşlerini genellikle ailelerinin uygun görmesine göre seçerdi. Keles’ e bağlı Dağdibi köyünden 1962 yılında evlenen Hatice Hanım da süreci benzer şekilde aktarmıştır.

“Bizde genelde görücü usulü olurdu tanışmalar. Evlenecek yaşa gelince kızlar, büyükler yakıştırma yapardı onun oğlunu, şunun kızına yapalım gibi. Münasip görürlerdi. Evlenmek isteyen erkekte ailesine ben evlenmek istiyorum demezdi, utanma vardı. Babasının ayakkabısını çiviyle çakardı, babası namaza giderken bi bakardı ayakkabısını çakmış öyle anlardı” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Bu süreçte erkek bireylerin de evlenme arzularını açıkça dile getirmemeleri, dönemin kültürel normları çerçevesinde aile büyüklerine duyulan saygı ve mahremiyet anlayışıyla birlikte, toplumda yaygın olan duygusal çekingenliğin bir

sonucu olarak görülmektedir. Tanışma sürecinin, incelenen diğer köylerde de benzer şekilde gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Hatice Hanım, kızını evlendirdiği 1990'lı yıllarda evliliğin görücü usulüyle değil, iki tarafın birbirini görüp isteyerek gerçekleştiğini ifade etmiştir. Kendi döneminde kız istemeye çay ve şekerle gidildiğini, ancak zamanla değişen koşullarla birlikte bu geleneğin lokum ve çiçekle devam ettiğini belirtmiştir.

Tanışma sürecinin günümüz koşullarında geçmişe göre farklılaştığını ifade eden, yakın zamanda torununu evlendiren 80 yaşındaki Kamile Hanım; Günümüzde evliliklerin gençlerin birbirini severek tanınmasıyla başladığını ve ailelerin de bu duruma saygı gösterdiğini belirtmiştir.

Tanışma sürecinin ardından, geleneksel evlilik pratiğinde kız isteme aşamasına geçilir. Geçmiş dönemlerde bu süreç, öncelikle kızın babasına haber gönderilerek başlatılırdı. Baba, bu evliliğe olumlu yaklaşırsa, ancak o zaman erkek tarafı istemeye giderdi. Harmancık ilçesine bağlı Çakmak köyünden 15 yaşında evlenen Zeynep Hanım 1965 yılında gerçekleştirilen isteme sürecini şu şekilde aktarmıştır;

“Kızın babasına haber gönderilirdi, falancanın oğlu sizin kızı istiyor diye. Tabi eskiden hemen istemeye gelmek yoktu. En az üç kez haber gönderilirdi. Tamam gelsinler denilince oğlan evi çıkı hazırlardı. Çiçek çikolata götürmek yoktu. Çıkı hazırlanırdı, içine patik, havlu, kumaş, çetrik ve yemeni konurdu. Çıkının içinde mutlaka çay, şeker, ekmek ve çörek otu olurdu. Hem nazardan koruduğu hemde bereketi temsil ettiği düşünülürdü. Üç kez gidilirdi istemeye, kız evi naz evi denir. Eğer kız tarafının gönlü varsa giderken çıkıyı alırdı, eğer gönlü yoksa o çıkı kız tarafı tamam diyene kadar gider, gelirdi” (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Dağ köylerinde kız isteme sürecinde geçmiş dönemlerde gelin ve damat bulunmamaktadır. Sadece aile büyükleri ve yakın akrabaların katılımı ile gerçekleştirilir. Oğlan evinin büyüklerinden dede ya da amca kızı ister. Kızın babasının önünde diz çöker, Allah'ın emri Peygamberin kavliyle kızını istiyoruz söylemiyle kız istenir. Kız evi cevabını sözlü olarak değil, kızın işlediği mendili vererek ifade eder. Mendil'in ismi dağ köylerinde yağlık olarak adlandırılır. Orhaneli'ne bağlı Ağaçhisar köyünden 68 yaşında olan Hediye Hanım; “Bizde yağlık derler, işlemeli mendile, gelin evlenecek yaşa gelince o mendili işlemeye başlar ne zaman ki mendili bitirir anca o zaman evlenirdi. Kız evi de eğer razıysa mendilini oğlan evine verirdi. Mendilin alınması kızın verildiği anlamına gelirdi” şeklinde ifade etmiştir.

Menteşe köyünden 1971 doğumlu Cengiz Bütün kız isteme sürecinin ilk olarak güvenilir bir kişi aracılığıyla haber göndermesiyle başladığını ifade etmiştir.

“Kızın babası nasipse, kismetse şeklinde cevap verirse oğlan tarafı gönülleri olduğunu anlar, sonrasında istemeye giderdi. Eğer nasibinizi başka yerde arayın şeklinde cevap verilirse kız istemeye gidilmezdi. Oğlan evi birkaç defa giderdi. Görüşmeler diyaloglar arttırılırdı. Sonrasında kız evi bir gün belirlerdi genelde mübarek gün olduğundan cuma günü olurdu. Saygın, güvenilir kişilerle belirlenen günde kız istenmeye gidilir. Allah’ın emriyle kız istenir, babası biz biraz düşünelim derse gönülleri var anlamına gelirdi. Gidip gelmeler daha arttırılırdı. Mesela oğlan evi kendine ekmek yaptı mutlaka kız evine de yapardı, dünürlük süreci pekiştirilirdi” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Tanışma ve söz kesme geleneklerinin geçmiş zamandan bugüne yeniden inşa edildiğine vurgu yapan Zeynep Hanım, bu süreçte gelin ve damadın ortamda bulunmadığını, yeni nesil adetlerin o zamanlarda olmadığını aktarmıştır.

“Gelin istendikten sonra gelin damat el öpmeye bile girmezdi, öyle tuzlu kahve olsun şimdikinin adetleri yoktu. Yemekler verilirdi, yemekleri de oğlan evi hazırlayıp götürürdü, kız evi hazırlıklara karışmazdı. Bizde en çok çörek, lokum ve helva olurdu. Yemekler yendikten sonra kalkılırdı, öyle uzun uzun oturmalar yoktu” (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Kız isteme törenine dair gözlemlerini paylaşan Zeynep Hanım, kendi dönemlerinde çay ve şekerle sade bir şekilde gerçekleştirilen bu gelenekte, artık yerini özenle hazırlanmış çikolata gondollarına ve gösterişli çiçek aranjmanlarına bıraktığını aktarmıştır.

Katılımcıların sunduğu bilgiler doğrultusunda, kız isteme ve söz geleneği, farklı köylerde benzerlikler göstermektedir. Orhaneli Ağaçhisar , Keles Dağdibi, Harmancık Çakmak ve Mentese köylerinde bu geleneklerin süreklilik arz ettiği gözlemlenmiştir. Ancak, kültürel sürekliliğin korunmuş olmasına rağmen, her modern toplumda olduğu gibi bu gelenekler üzerinde de bir yeniden inşa süreci yaşanmıştır.

Bu bağlamda, geleneklerin, toplumsal değişim ve modernleşme dinamikleriyle şekillenen bir dönüşüm geçirdiği ve bu sürecin hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki değerler ve normlar üzerinden yansıdığı söylenebilir. Örneğin, görücü usulü evliliğin yerini severek evlenmenin alması, günümüz koşullarında gelin ve damadın törene katılımı ve

damada tuzlu kahve içirilmesi, geleneksel uygulamalarda yaşanan değişimler Jan Assman'ın yeniden inşa kuramına örnek teşkil etmektedir.

Yeniden inşa kuramı toplumsal belleğin, geçmiş zamanda yaşanan ortak deneyimlerin ve geleneklerin güncel toplum değerlerine göre uyarlanma sürecini açıklar. Bu değişimler, toplumsal yapının modernleşme ve bireysel tercihlere daha fazla alan tanıma eğilimleri doğrultusunda şekillenmiştir. Geleneklerin değişimi, toplumun kolektif hafızasında önemli bir yer tutan bu uygulamaların yeniden yorumlanması ve günümüz koşullarına uyum süreciyle paralel olarak ilerlemiştir. Dolayısıyla, gelenekler sadece geçmişten aktarılan kültürel öğeler olarak değil, aynı zamanda toplumun değişen değer ve normlarına entegre olarak yenilenen bir bellek ve toplumsal hafıza biçiminde kendini göstermektedir. Bu sayede kültür dinamik ve kültürel hafızada sürekli olarak yeniden inşa edilir.

Kavram/ Unsur	Açıklama/Örnek
Teorik Temel	Jan Assmann'ın yeniden inşa kuramı
Yeniden inşa kuramı	Geçmişteki ortak deneyimlerin, günümüz değerlerine göre yeniden yorumlanması ve şekillenmesidir.
Geleneklerdeki değişim örneği	Görücü usulü evliliğin yerine severek evlenme, gelin ve damadın törene katılması, damada tuzlu kahve ikramı, çay ve şeker yerine çiçek ve çikolata götürülmesi.
Toplumsal hafıza ve kültürel bellek	Gelenekler, sadece aktarılan öğeler değil; aynı zamanda değişen değerlerle yenilenen yapılardır.
Toplumsal değişim ve modernleşme	Bireysel tercihlere alan tanınması ve modern değerlerle şekillenen yeni toplumsal yapılardır.
Kültürün niteliği	Dinamik, dönüşen ve yeniden inşa edilen süreçtir.

Tablo 1: Geleneklerin Yeniden İnşa Kuramıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, Jan Assmann'ın Yeniden İnşa Kuramı çerçevesinde, geleneklerin toplumsal hafıza ve kültürel bellekle sürekli olarak yeniden şekillenen dinamik yapılar olarak değerlendirilmesini göstermektedir. Bu kurama göre, geçmişte yaşanmış ortak deneyimler ve gelenekler, günümüzün değerleriyle uyumlu hale getirilmek üzere zaman içinde yeniden yorumlanır ve değişime uğrar. Sunulan tablo ve örnekler, bu yeniden inşa sürecinin somut biçimlerini ortaya koymaktadır.

Kız isteme töreni, bu bağlamda yeniden inşa sürecine tabi tutulan geleneksel uygulamalardan biridir. Geçmişte tören, belirli geleneksel kurallara bağlı olarak

yürütölmüş; erkek tarafı doğrudan istemeye gitmeden önce kızın babasına en az üç kez haber göndererek süreci başlatmış, ardından içinde sembolik anlam taşıyan hediyeler bulunan “çıkı” bohçası ile kız evine gidilmiştir. Gelin ve damadın törene katılmaması ve evlilik onayının çoğunlukla kızın işlediğı mendilin (yağlık) verilmesiyle sembolik olarak ifade edilmesi bu dönemin karakteristik özelliklerindendir.

Günümüzde ise kız isteme töreni, biçim ve içerik bakımından önemli dönüşümler geçirmiştir. Gelin ve damadın törene birlikte katılması, çiçek ve özenle hazırlanmış çikolata aranjmanlarının sunulması, tuzlu kahve gibi yeni ritüellerin törene dahil edilmesi, geçmişteki sade ve sembolik uygulamaların yerini daha görsel, estetik ve bireysel tercihlere uygun biçimlere bırakmasına örnektir.

Bu dönüşüm sadece törenin uygulama biçimiyle sınırlı kalmayıp, evliliğe yüklenen anlamda da kendini göstermektedir. Önceki dönemlerde evlilik, daha çok toplumsal sorumluluk ve aile kararı çerçevesinde değerlendirilirken, günümüzde bireysel mutluluk, sevgi ve duygusal bağ temelinde şekillenen bir birliktelik olarak görölmektedir. Gelin ve damadın sürece aktif katılımı, evliliğin anlam dünyasındaki bu değişimi desteklemektedir.

Sonuç olarak, bu değişim toplumsal dönüşüm ve modernleşme süreçlerinin doğal bir yansımasıdır. Kültür, zaman içinde dinamik ve dönüşen bir yapı olarak varlığını sürdürmekte; gelenekler ise toplumun güncel değer ve ihtiyaçları doğrultusunda sürekli olarak yeniden inşa edilmektedir. Bu bağlamda, gelenekler yalnızca geçmişin aktarımı değil, aynı zamanda çağın gereksinimlerine uyarlanmış, yaşayan bir toplumsal hafıza biçimine dönüşmektedir.

2.2.2. Söz Kesme ve Nişan

Evliliğe atılacak ilk adımlardan biri, Türk kültüründe önemli bir yer tutan söz kesme sürecidir. Bu süreç, aileler arasında gerçekleştirilen sözlü bir anlaşma olarak tanımlanabilir ve genellikle iki tarafın birbirlerine olan niyetlerini ifade ettikleri, resmi olmayan bir bağlılık aşamasıdır. Söz kesme, genellikle nişan töreni öncesinde gerçekleşir ve bu dönemde, iki aile arasındaki ilişkiler pekiştirilir. Bu süreç, sadece bireysel bir evlilik adımı değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamda ailelerin birbirleriyle olan bağlarını güçlendiren bir aşamadır. Söz kesildikten sonra, nişan töreni ile aileler arasındaki ilişkiler daha da yakınlaşır ve derinleşir. Bu yakınlaşma, bireysel evlilik kararı

ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda iki ailenin sosyal ve kültürel bağlarını pekiştiren bir süreç olarak da değerlendirilebilir.

Orhaneli ilçesine bağlı Ağaçhisar köyünden 1960 doğumlu olan Hediye Aydoğdu 1975 yılında gerçekleştirilen söz kesme sürecini harç kesme olarak aktarmıştır.

“Kız isteme olduktan sonra söz kesmeye gider erkek evi. Bizde harç kesme denir. Harç kesme alışveriş bohça anlamında. Harç kesmede düğün zamanı konuşulur. Geline ne takılacak, bohçaya neler konulacak bunlar planlanırdı. Aile büyükleri konuşup anlaşırdı. Bizim köyümüzde eskiden nişan yapılmazdı, harç kesme olduktan 1 hafta 2 hafta sonra ne zaman planlanırsa harca gelme olurdu. Geline elbiselik kumaş alınırdı, şimdiki gibi hazır yoktu. Gelin çeyizini kendi hazırlardı. Bizde harç kesildikten sonra kız evi oğlan evini esir alırdı. Esir almak derken her işlerini yaptırmak anlamında. Örneğin, odun mu kesilecek damat gelir keser, tarla bahçe işlerini hep erkek evi yapardı. Bu mecburdu kız verildikten sonra oğlan evi kız evinin her işlerini yapmak zorundaydı” (H. Aydoğdu, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Hediye hanım; köylerinde nişan yapılmadığını, söz kesme sürecinin de bir nevi düğünü planlamak için yapılan bir görüşme olduğunu aktarmıştır. Harmancık ilçesine bağlı Çakmak köyünden Zeynep Hanım 1980’li yıllarda genel akışın dışında nişanın söz kesmeden önce yapıldığını vurgulamıştır. Aynı zamanda bu sürecin nişan olarak değil yeme içme olarak adlandırıldığını ifade etmiştir.

“Bizim köyümüzde nişan aslında yeme içme demektir. Yeme içmeyi erkek tarafı hazırlar, kız evi sürece karışmaz. İsteme olduktan birkaç hafta sonu oğlan evi yemekleri hazırlar, o zamanlar araba yok tabi ya at arabasıyla ya da traktörlerle kız evine gidilir. Yemekler yenir, sohbetler edilir. Evlilikler görücü usulü olduğundan dünürler birbirlerini tanırdı ama bu sayede daha fazla kaynaşırlardı. Gelin, damat yine ortamda bulunmaz. Yeme içme olduktan sonra bile mesela gelin çeşmeye gitçek damadı gördü yolunu değiştirirdi. Aşıkâr olarak hiç yanyana gelme yoktu, anca samanlıklarda damlarda görüşürlerdi. Çoğuda hiç birbirini görmeden evlenirdi. Sonra söz kesme olurdu. Erkek tarafı kız evine söz almaya giderdi. Gelinin kendi emeğiyle hazırladığı söz mendilini verirlerdi. Mendilimizi, aldık kızımızı aldık, sözümüz söz anlamına gelirdi. Sonrasında aile büyükleri küsteç konuşurdu. Küsteç bizde bohça demek. Erkek evi ne alacaksa kız tarafına onlar konuşulurdu. Kız tarafında kim varsa abisi, yengesi, halası vb. onların hepsine küsteç hazırlanırdı. İçine genelde kumaş, atlet, çorap, yazma konurdu. Düğün süreci konuşulurdu. Bizde

düğünler hep güz döneminde olur, hayvan gelimi derler. Hayvancılıkla uğraşıldığı için hayvanların dönemlerine göre düğün tarihi belirlenirdi” (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Görsel 1: Nişan Bohçası

Kaynak: Emel Örgün Kişisel Arşivi

Keles’in Menteşe köyünden Cengiz Bütün 1990’lı yıllarda sürecin önce söz kesme sonrasında nişan olarak devam ettiğini ve nişanın karşı taraflar arasında birlik olma sürecinin başlangıcı olduğunu, yardımlaşma ve hediyeleşmenin ön planda tutulduğu bir gelenek olduğuna vurgu yapmıştır.

“Aile arasında söz kesilirdi, öyle meydanlarla salonlarda olmazdı. Nişana konu komşuda gelirdi ama söz kesme de sadece aile üyeleri olurdu. Verdik gitti sözünüle kız evi niyetini belli eder yüzükler takılırdı. Sonrasında nişan günü konurdu. Nişanlılık süreci öyle 3-4 ay değildi. Bazıları 5 yıl bile nişanlı kalırdı. Nişanlılık süreci çok önemliydi. Oğlan evi ve kız evi birbirlerine hep destek olurlardı, ailemiz büyüyor, güçleniyoruz mesajı verirlerdi çevredekilere. Nişanlılık sürecinde bayramlarda, düğünlerde hep bir hediyeleşme olurdu. Geline hediyeler takılırdı kaynvalidesi tarafından, bayramlık kıyafetlerini yine oğlan evi alırdı. Mesela başka birinin düğünü var diyelim, önce nişanlı olan kız oynatılırdı sonrasında kaynvalidesinin elini öperdi, oda altın takardı geline, başı bağlı anlamına gelirdi. Bayramlarda gelin damada çerez hazırlardı. Kabak çekirdeklerini sıra sıra ipe dizerdi boynuna astığında rahat yiyebileceği şekilde özenle hazırlardı. Damat evinde yine çerez hazırlar, ekmek yapar gönderdi” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Söz kesme sürecinin günümüzdeki gibi mekanlarda gerçekleşmediğini, nişan sonrasında misafirlere hediye eşyalar verilmediğini aktaran Büyükorhan' a bağlı Danacılar köyünden 1968 doğumlu Seher Hanım, “Böyle işler evde oluyordu, önceden dışarda eğlence yapma yoktu ve evler de kalabalık oluyordu. Nişan kız tarafının evinde olurdu. Nişanda çağırma vardı, hediye verilmezdi sadece çağırılırdı, akşam nişanda örtü, basma vs. takılırdı” şeklinde ifade etmiştir.

Altınlar istenirse nişanda takılırdı, 110'luk altın olurdu cumhuriyetin de büyüğüdür bir de 4 bilezik olurdu. Alyans yoktu benden sonra çıktı (K. Maral, kişisel görüşme,07.03.2025).

Keles'in Yazı başı köyünde, nişan diye ayrı bir gece olmadığını kız istemeye üç kez gidildiğini ve üçüncü gidişe nişan dendiğini aktaran 1948 doğumlu Mesude Hanım, düğünden 10-15 gün önce de resmi nikahın yapıldığını şu şekilde anlatmıştır;

“İstemeye 3. Kez gidildiğinde hediyelerle gidilir, kayınvalide elbiselik kumaş götürür. Allah'ın emriyle isterler bizde bu kısım nişan sayılır. Yüzükler takılır. Bu süreçten 3-4 hafta sonra aileler kendi aralarında ayarlarlar, çarşıya gidilir. Geline ne lazımsa alınır. Yüzüğü, küpesi, ayakkabısı alınır. Bizim zamanımızda bilezik yoktu büyük altın derdik ondan alınırdı. Sonrasında düğün günü kesilir. Düğün günü kesildikten sonra kazaya gelinir, orda hükümet nikahı kıyılır” (M. Doğru, kişisel görüşme,12.03.2025).

Mesude Doğru, günümüzde torununun nişan sürecinin de benzer şekilde ilerlediğini, ancak kendi dönemlerinden farklı olarak bu süreçte kararın aileler tarafından değil, çiftlerin ortak görüşlerine göre alındığını belirtmiştir. Nişan törenlerinin günümüzde genellikle ev ortamında ya da davetli sayısı fazlaysa salonlarda yapıldığını; yüzüklerin takıldığı ve eğlenilen sade bir etkinlik şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiştir

Yapılan kişisel görüşmeler, Jan Asmann'ın organizasyon ve yükümlülük kuramı çerçevesinde ele alındığında geleneklerin aktarım ve sürdürülme süreci, köyde yaşayan bireylerin toplumsal hafızasında bir organizasyon işlevi görmektedir. Organizasyon kuramı, toplumsal yapıların ortak değerler etrafında şekillendiğini ve geleneklerin bu yapının bir parçası olarak aktarıldığını belirtirken; yükümlülük kuramı, bireylerin toplumdaki rollerine ve sorumluluklarına dayalı olarak geleneklerin sürekliliğini sağladığını ifade eder. Bu bağlamda, köyler arasındaki benzerlikler hem coğrafi yakınlık hem de toplumsal yapıdaki ortak kültürel organizasyonlar ve değerler doğrultusunda anlaşılır kılınmaktadır.

Bu çerçevede yapılan görüşmeler sonucunda, söz konusu köylerdeki geleneklerin birbirleriyle benzer olduğu, yalnızca ağız farklılıkları nedeniyle isimlerde çeşitlilikler olduğu tespit edilmiştir. Bu benzerliğin köyler arasındaki mesafenin 57 km olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Neredeyse bir saatlik mesafeye sahip olan bu köylerin geleneksel uygulamalarındaki benzerlik, ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen Atranos'a dayanmaktadır. Göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçiş sürecinde, hayvan otlatmak amacıyla farklı bölgelere göç edilmesi, bu geleneksel pratiklerin köyler arasında benzer kalmasına olanak sağlamıştır. Alınan göçlerle birlikte köyler arasında ağız farkları ortaya çıkmış olsa da geleneksel uygulamalarda önemli bir farklılık yaşanmamıştır.

Kavram/ Unsur	Açıklama/Örnek
Teorik Temel	Jan Assmann'ın Organizasyon ve Yükümlülük Kuramı
Organizasyon Kuramı	Geleneksel pratikler, toplumsal düzenin ve kültürel devamlılığın sağlandığı kolektif yapılardır. Aile büyüklerinin törenlerdeki karar alma rolü bu organizasyonun bir göstergesidir
Yükümlülük Kuramı	Bireylerin toplumsal rollerine göre hareket etmesiyle gelenekler sürdürülür. Örneğin damadın kız evinde odun kesmesi, gelinin çeyiz hazırlaması.
Toplumsal Roller	Anne, baba, kayınvalide, damat, gelin gibi roller; her bir bireye düğün öncesi ve sonrası belirli görev ve sorumluluklar yükler.
Toplumsal Organizasyon Örneği	Söz kesme töreni yalnızca aile bireyleriyle gerçekleştirilir, bu toplantıda düğün planlanır, bohçalar belirlenir.
Yükümlülük Örneği	Damat tarafı, kız evine hediyeler götürmek, tarla-bahçe işlerinde yardımcı olmak gibi görevleri yerine getirir; bu, sözlü kültürde "esir alma" olarak ifade edilir.
Kültürel Süreklilik	Gelenekler ağız farklılıklarıyla isim değiştirir (küsteç, harç kesme vs.) ama işlevsel olarak aynıdır; bu, organizasyon yapısının ortak değerlerle sürdüğünü gösterir.
Toplumsal Hafıza	Her birey, bu yapının bir parçası olarak geçmiş deneyimleri tekrar eder ve yeni kuşaklara aktarır. Kolektif bellek, bireylerin hafızasında ritüellerle canlı tutulur.
Değişime Açıklık	Roller korunurken biçimler değişebilir (salonda yapılan nişan, yüzük takma geleneği sürerken çağdaş mekânda yapılması gibi).
Kültürün Niteliği	Ortak değerlerle organize olmuş, roller üzerinden sürdürülen ama çağın ihtiyaçlarına göre uyarlanabilen, dinamik bir yapı olarak görülür.

Tablo 2: Geleneklerin Organizasyon ve Yükümlülük Kuramıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, Jan Assmann'ın organizasyon ve yükümlülük kuramı çerçevesinde geleneksel söz kesme ve nişan süreçlerinin toplumsal yapısını açıklamaktadır. Kurama göre bu gelenekler, toplumun ortak değerlerine göre şekillenen birer organizasyon yapısıdır. Söz kesme ve nişan törenleri, aile büyüklerinin öncülüğünde gerçekleşir ve iki ailenin sosyal bağlarını resmileştiren bir işlev taşır. Bu süreçte bireyler, toplumsal rollerine uygun olarak belirli sorumluluklar üstlenir. Damat tarafının kız evine yardım etmesi, gelinin çeyiz hazırlaması gibi uygulamalar, yükümlülük kuramının somut örnekleridir.

Zamanla törenlerin yapıldığı mekânlar ve uygulamalar değişime uğramıştır. Geleneksel hediyeler ve semboller yerini daha çağdaş ve estetik unsurlara bırakmıştır; örneğin yazma, basma gibi geleneksel hediyelerin yerine çiçek ve çikolata gibi modern seçenekler tercih edilmeye başlanmıştır. Ayrıca törenlerin biçimi daha esnek hale gelmiş, ailelerin sosyal statüsüne ve bireylerin tercihlerine göre çeşitlilik göstermiştir. Bu değişim, yalnızca maddi unsurlarda değil, törenlerin anlam ve ritüellerinde de gözlemlenmektedir. Ancak bu dönüşüm, geleneklerin taşıdığı temel anlamı ve toplumsal işlevi ortadan kaldırmamaktadır. Aileler arasındaki bağların güçlendirilmesi, toplumsal dayanışmanın pekiştirilmesi ve bireylerin toplumsal rollerinin vurgulanması gibi işlevler değişmeden devam etmektedir. Bu durum, kültürün hem sürekliliğini hem de çağın koşullarına göre esnek ve dinamik biçimde yeniden şekillenme kapasitesini ortaya koymaktadır. Böylece, gelenekler hem geçmişin bir mirası olarak korunmakta hem de modern yaşamın gereksinimlerine uyum sağlayacak şekilde evrilmektedir.

2.2.3. Danışık Gecesi

Dağ köylerinde, düğünlerin planlanması sürecinde önemli bir yere sahip olan "danışık gecesi", geleneksel evlilik ritüellerinin ayrılmaz bir parçasıdır. İsmi "danışmak" fiilinden alan bu gece, aileler ve köy halkı arasında düğünle ilgili fikir alışverişinin yapıldığı, sürecin tüm detaylarının ele alındığı bir toplantı olarak tanımlanabilir. Bu gece, katılımcıların topluca bir araya gelerek düğünle ilgili yapılacak şeylerin organizasyon aşaması olarak değerlendirilir.

“Danışık gecesi genelde düğünden bir gün önce yapılır. Dağ bölgesinde düğünler genelde Salı ya da Cuma başlardı. Danışık gecesinde sadece erkekler olur. Köyün yaşlıları ve gençleri katılır. Danışıkta büyükler, gençler hepsi bir arada dışarıdan gelen misafirler kimde kalacak bunu tayin ediyor, ikramlar ne olacak kim ne pişirecek diye konuşulur. Genelde Cuma gününden gelirler misafirler dışardan çok gelen olmaz. Danışık gecesinde yaşlılar erken ayrılır gençler eğlenmeye devam etsin diye. Müzisyenler o günden gelir, gece geç saatlere kadar davul zurnayla eğlenirler. Gece sonunda gençler odun toplamaya giderler düğün günü pişecek yemekler için odun toplarlar” (E. Örgün, kişisel görüşme, 20 Ocak 2025).

Şekil 1: Damat Alayı Gelişi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Orhaneli köyünden 1965 doğumlu Mehtap Hanım köylerindeki süreci şu şekilde ifade etmiştir;

“Bizde düğün, cuma günü danışıkla başlar. Danışık, davul ve zurna eşliğinde, nöbet ya da düğüncü toplama havasıyla başlar. Davulcu ve zurnacılar, nöbet havasıyla köyde dolaşarak, düğünün başladığını konu komşuya bildirirler” (M. Takmaklı, kişisel görüşme, 15.03.2025).

Keles’in Menteşe köyünden 1971 doğumlu Cengiz Bütün ile gerçekleştirilen kişisel görüşmede, danışık gecesinin yalnızca düğün planlaması sürecine katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda damat evine destek olmak amacıyla da düzenlendiği ifade edilmiştir. Cengiz Bütün, danışık gecesinin özel olarak davet edilen misafirlerle gerçekleştirildiğine ve bu gecenin kültürel ve toplumsal bağlamda önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

“Düğün gününden önce, danışık yapılır. İsmi danışmaktan gelir. Düğün daveti dışında danışık için komşulara ayrıca danışık daveti yapılır. Akşam üstü müzisyenler gelir, müzisyenlerin gelmesiyle danışık başlar. Gece çalınan belirli havalar vardır, davul zurna ile o havalar çalınır. Delikanlılar alay tutar hep birlikte türkü söyleyerek köy içinde dolaşılır. Davet edilenler danışığın başlamak üzere olduğunun mesajını alır. Davul zurna eşliğinde türküler söylenerek erkek evinin kapısının önüne varılır. Kapı önüne eve çıkma havası deriz biz o çalınır ve misafirler düğün evine girerler. Düğün evinde yemek yenir, danışık yemeği denir. Evvela müzisyenler yaşlılara bir muhabbet yapar, onların isteklerini yerine getirir. Oynayacak olan oynar, biraz muhabbet ederler. Yaşlıların gönlü hoş edildikten sonra onlar gider. Çünkü yaşlılar olunca gençler saygıdan dolayı eğlenemez Gençler biraz eğlenir tabii bu esnada da düğün boyunca düğüne yardım edecek, düğün boyunca organizasyonda destek sağlayacak konu komşu konuk veya konak alacak insanlar belli olur. Tüm düğünün

planlaması danışıkta yapılır. Düğün organizasyonu planlandıktan sonra gençler gece sonunda tavuk toplamaya giderler. Müzisyenlerle belli ücret karşılığı anlaşılır sonrasında köyün içinde türküler söyleyerek tavuk toplarlar. Kimi tavuk verir, kimi ekmek verir o an ev sahibinin gönlünden ne koparsa maksat düğün evine yardım etmektir” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Görsel 2: Danışık Gecesi Erkeklerin Ateş Etrafında Oynaması

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Şekil 2: Danışık Gecesi Eğlence Anı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Danışık gecesi, düğün evine destek olmak amacıyla kişilerin evlerini açıp yemekler yaparak misafirlere ilgi göstermeleriyle yardımlaşmanın önemini vurgulayan köklü bir gelenektir. Bu gelenek, toplumda dayanışma ve paylaşmanın ne kadar değerli olduğunu gösterir. Yardımlaşma, sadece bireyler arasındaki bir eylem değil, aynı zamanda toplumun gücünü ve birliğini simgeler. Eski Türkler’ den günümüze kadar ulaşan bu insani değer, toplumsal bağları güçlendiren, insanları bir araya getiren ve birlikte olmanın güzelliğini hatırlatan önemli bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır.

Danışık gecesi düğün planlamasının yanında düğünün başladığı anlamı da ifade etmektedir. Planlamalar yapıldıktan sonra eğlencenin de olduğu bu gece de varsa

müzisyenler eşliğinde, yoksa köyün yeteneklileri arasından birkaç kişi bakırlar, zilli maşalar, kaşıklar veya vurmalı sazlarla ortamı eğlendirmektedirler. Bu geleneğin köylerinde artık düğünü planlamak amacıyla yapılmadığını ancak kültürel olarak her hafta bir araya gelip hem sohbet etmek hemde eğlenmek amacıyla devam ettirildiğini aktaran Çörel köyünden 1981 doğumlu Serkan Maral 2012 yılında uygulanan geleneği şu şekilde ifade etmiştir.

“Danışık gecesı düğün başlamadan önce düğünün planlaması organizasyonu için aile büyükleri, köyün büyükleri toplanarak kararlar aldığı bir gece. Odunu kim yaracak, yemekleri kim yapacak, çeyizi kim götüreceğ, sandığı kim götüreceğ gibi. Yani bir düğünde olması gereken şeylerin önceden ayrı büyüklerinin bir araya gelip toplandığı bir gece. Bu kadar insan toplanmışken de yemekler yenir, eğlenceler yapılır. Bu şekilde hem düğün başlamış olur” (S. Maral, kişisel görüşme, 09.03.2025).

Keles’in Dağdibi köyünde ise gelenek farklı bir isimle uygulanmaktadır. Danışık gecesı yerine “konak” dendiğini aktaran 1960 doğumlu Hediye Aydoğdu, konak geleneğini şu şekilde anlatmıştır.

“Düğün günü kuruldu. Perşembe gününden başlardı. Damat evi konak yemeğı verir. Köydeki kişileri çağırır orada planlama yapılır. Dışarıdan gelecek olan misafirler için. Mesela derler Komşu Ayşe de şu köyden gelecek Fatmalar da kalacak, onun tüm sorumluluğı komşu Ayşe de olur. Eskiden yardımlaşma çoktu herkes birbirine evini açardı. Düğüne gelecek dışardan misafirlerin hepsi konak yemeğinde nerde kalacak nasıl yatacak hepsi planlanırdı herkes üzerine düşeni yapardı. İsimde herkes bir kişiye konak veriyor diye konak yemeğidir. Cumartesi günü misafir geldiğinde hemen kimde kalacaksa o kişi onu bulur ve her şeyiyle düğün boyunca ilgilenir” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme, 17 Ocak,2025).

Görsel 3: Danışık Gecesi Delikanlı Alayı

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Orhaneli'nin Alpovut köyünden 1962 doğumlu Orhan Aslan, danışık gecesinin diğer köylerde uygulandığı şekliyle kendi köylerinde yapıldığını aktarmıştır.

“Düğünler bizde Salı gününden başlardı, Çarşamba da danışık gecesi yapılırdı. Danışık gecesin de köylüler toplanır. Çalgıcılar gelir, türküler söylenir, oynanırdı. Danışık gecesinde herkese bir görev verilirdi. Yemeği kimler yapacak, dışardan gelen misafirler kimde kalacak o gece belirlenirdi” (O. Aslan, kişisel görüşme, 19 Aralık 2025).

Şekil 3: Damat Alayı Mânî Eşliğinde Mekâna Girişi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Danışık gecesi, yapılan kişisel görüşmeler sonucunda, dağ köylerinin düğün sürecinde uygulanan gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzün etkinlik organizatörlerine benzeyen bu gece hem toplumsal birliği ve dayanışmayı hem de sosyal ilişkileri yansıtarak kültürel belleğin bir parçası olmuştur. Yardımlaşmak, birlikte hareket etmek ve sürece destek olmak toplumun ortak hafızasında yer edinmiştir. Danışık geceside bu

hafızanın bir yansımasıdır. Toplumsal bağları kuvvetlendiren ve kültürel kimliği pekiştiren bu gelenek günümüze kadar gelmiştir.

Danışık gecesine benzer uygulamalar çeşitli coğrafyalarda karşımıza çıkmaktadır. Bunlar Diyarbakır'da "Velime Geceleri", Antalya'da "Keyif", Erzurum'da "Sıra Oturması", Van'da "Oturmah", Kütahya'da "Yaren Teşkilatı", Adıyaman ve Mardin'de "Arif hane", Şanlıurfa'da "Sıra Gecesi", Nevşehir ve Elazığ'da "Kürsü başı", Bartın ve Kastamonu'da "Muhabbet", Balıkesir ve Konya'da "Barana", Çankırı, Isparta, Manisa ve Kastamonu'da ise "Yaren (Yaran)" geceleri olarak adlandırılmaktadır. Bu gelenekler, kültürel aktarımı sağlamak, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek ve iletişimi artırmak amacıyla düzenlenir. Sohbet, müzik, şiir, yemek ve halk oyunları bu gecelerin temel unsurlarıdır. Tarihsel olarak ise büyük ölçüde Ahilik teşkilatına dayanırlar (Akmaz,2010).Ancak danışık gecesini, tüm bu sohbet toplantılarından işlev bakımından farklılık göstermektedir. Danışık gecesini, yalnızca eğlence ve kültürel paylaşım amacıyla düzenlenmeyip, evlilik sürecinin planlandığı, damat ve gelin taraflarının bir araya gelerek düğünün detaylarını konuştukları sosyal içerikli bir müzakere toplantısıdır. Kimi zaman dışarıdan katılımcıların da yer aldığı bu gece, düğün organizasyonunun yol haritasını belirlemek açısından özel bir yere sahiptir. Dolayısıyla danışık gecesini, biçimsel olarak Anadolu'nun sohbet geleneğiyle benzerlik taşısa da amacı bakımından farklılaşır ve düğün planlamasına odaklanması ile öne çıkar.

Danışık gecesini, Jan Asmann'ın yükümlülük kuramı çerçevesinde değerlendirdiğinde, toplumun birlik yapısının ve kültürel hafızanın pekiştirilmesinde önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Yükümlülük kavramı, bireylerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmeleri ve toplumsal normlar, gelenekler ve ortak anılarla bağ kurmaları sürecini ifade eder. Danışık gecesini, herkesin sürece dahil olduğu ve iş birliğinin ön planda olduğu bir etkinlik olarak, bu aidiyet duygusunun somutlaşmış bir örneğidir. Toplumun üyeleri, birlikte çalışarak hem kültürel mirası yaşatır hem de toplumsal hafızaya katkı sağlarlar. Bu gelenek, kültüre entegre olmuş ve aidiyet duygusunu güçlendiren bir toplumsal bağ oluşturmuştur. Bu bağ sayesinde nesiller boyunca aktarılmış ve kültürel belleğin devamlılığını sağlamıştır.

Kavram/ Unsur	Açıklama/Değerlendirme
Danışık gecesinin tanımı	Dağ köylerinde düğün sürecinde uygulanan, toplumsal birlik ve yardımlaşmayı temsil eden gelenektir.
Teorik çerçeve	Jan Assmann'ın yükümlülük kuramı
Modern karşılığı	Günümüz etkinlik organizatörleri
Toplumsal işlevi	Sosyal ilişkileri güçlendirir, yardımlaşma ve birlikte hareket etme kültürünü yansıtır
Yükümlülük kuramı açısından anlamı	Bireylerin toplumla bağ kurduğu, aidiyet duygusunun pekiştiği bir sosyal dayanışma örneğidir.
Kültürel bellekle ilişkisi	Ortak hafızada yer edinmiş, nesiller boyunca aktarılan kültürel bir uygulamadır.
Aidiyet ve bellek aktarımı	Ortak paylaşımlarla kültürel miras yaşatılır, toplumsal hafıza canlı tutulur.

Tablo 3: Geleneğin Yükümlülük Kuramı ile Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablo, Danışık Gecesi geleneğinin toplumsal işlevini ve kültürel anlamını Jan Assmann'ın Yükümlülük Kuramı çerçevesinde detaylı şekilde açıklamaktadır. Danışık Gecesi, özellikle dağ köylerinde düğün sürecinin önemli bir parçası olarak ortaya çıkan, toplumsal birlik ve dayanışma ruhunu pekiştiren geleneksel bir uygulamadır. Bu gece, toplumdaki bireylerin birbirine olan sorumluluklarını ve yardımlaşma kültürünü somutlaştıran, aynı zamanda sosyal bağların güçlendiği bir platform işlevi görür.

Geçmişte, Danışık Gecesi, köy sakinlerinin düğün öncesinde bir araya gelerek hazırlıklar için birlikte çalıştığı, sorunları paylaştığı ve dayanışma duygusunu artırdığı bir sosyal organizasyondur. Bu süreçte, toplumun kolektif bilinci ve aidiyet duygusu güçlendirilirken, bireylerin toplumsal rollerine uygun sorumluluklar üstlenmeleri beklenirdi. Bu yönüyle Danışık Gecesi, Assmann'ın Yükümlülük Kuramı'nda vurgulanan toplumsal organizasyon ve bireylerin karşılıklı sorumluluk alma ilkesiyle doğrudan ilişkilidir. Gelenek, yalnızca düğün hazırlığı değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın ve karşılıklı yükümlülüklerin somutlaştığı bir mekanizmadır.

Günümüzde ise bu gelenek, değişen sosyal koşullar ve kentleşme ile farklı biçimlerde yaşatılmaya devam etmektedir. Modern etkinlik organizatörleri, Danışık Gecesi'nin yerini alabilecek bir biçimde düğün hazırlıklarını koordine ederken, bu geleneksel uygulamanın toplumsal dayanışma işlevi daha çok sembolik düzeye inmiştir. Teknolojinin ve bireysel yaşam tarzlarının etkisiyle dayanışma biçimleri değişse de Danışık Gecesi gibi uygulamalar hala kültürel bellek içinde canlı tutulmakta ve toplumsal aidiyetin pekişmesinde önemli rol oynamaktadır. Kültürel bellek açısından bakıldığında,

Danışık Gecesi, kuşaktan kuşağa aktarılan ve toplumun ortak hafızasında yer edinen değerli bir mirastır. Bu gelenek, sadece geçmişin yaşanmışlığı olarak kalmayıp, toplumsal hafızanın korunmasını ve kültürel sürekliliğin sağlanmasını mümkün kılar. Böylece, gelenekler toplumsal hafızayı canlı tutan ve güncel koşullara uyarlanabilen dinamik yapılar olarak işlev görür.

Sonuç olarak, Danışık Gecesi geleneği hem tarihsel bağlamda toplumsal dayanışma ve yükümlülüklerin sembolü hem de günümüzde kültürel aidiyet ve belleğin korunması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu gelenek, toplumun kolektif hafızasını koruyarak, bireylerin ve toplulukların kimliklerini ve bağlılıklarını güçlendiren sosyal bir mekanizma olarak varlığını sürdürmektedir.

2.2.4. Kına Gecesi

Türk kültüründe kına yakma geleneği, eski Türkler arasında da var olan bir gelenektir. Ancak bu gelenek, özellikle İslâmiyet'in kabulüyle birlikte daha da gelişmiş ve zamanla çeşitli şekillerde uygulanmaya başlanmıştır. Türklerin İslâmiyet'i kabul ettikleri döneme kadar, kültürel ve dini ritüellerin ne şekilde şekillendiği ve kına yakma geleneğinin nasıl bir yer tuttuğu hakkında net ve doğrudan bilgiler bulunmamaktadır. Bu dönemi anlatan yeterli sayıda yazılı belge de henüz ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla, eski Türkler arasında kına yakma geleneği hakkında kesin bir hükme varmak oldukça güçtür. Ancak, İslâmiyet'in kabulünden sonra kaleme alınan bazı eserler, bu konuda bazı ipuçları sunmaktadır. Özellikle, İslâmiyet öncesi Türk kültürüne dair bilgiler sağlayan ve halk arasında önemli bir yere sahip olan Dede Korkut Hikâyeleri, bu geleneğin varlığı hakkında önemli izler bırakmaktadır. Bu hikâyelerde hem Türklerin eski inançları hem de toplumsal ritüelleri hakkında bilgiler bulunmaktadır (Yılmaz,2010). İslamiyet'in kabulüyle birlikte kına yakma geleneği bir geçiş ritüeli olarak ön plana çıkmıştır. Kına uygulaması, Arap kültüründe başlangıçta saçlardaki beyazları kapatmak amacıyla kullanılmıştır. Ancak, İslamiyet'e geçiş sonrası Türkler, kına yakma geleneğini kendi kültürlerine uygun hale getirerek uyarlamışlardır. Bu gelenek zamanla farklı alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, vatan için askere gidecek olanlara, Allah'a kurban olsun diye hayvanlara ve eşine kurban olsun diye evlenecek kızlara kına yakılmaya başlanmıştır. Bu şekilde Türk kültüründe kına; adanmışlık, kurbanlık ve fedakârlık gibi anlamlar taşımaya başlamıştır.

Geçiş dönemlerinden biri olan düğün geleneklerinde de kınaya oldukça önem verilmiştir. Bu önemin bir göstergesi de, kına gecesi ismiyle ortaya çıkan bir geleneğin bulunmasıdır. Bu gelenek her şehirde uygulanmaktadır. Gelinin evden ayrılacağı ve evliliğe geçiş yapacağı bir dönüm noktası olarak hem manevi hemde duygusal anlamlar barındırır. Uygulanış biçimlerinde farklılar bulunsa da temelinde nazardan korunma ve şans getirme amacı taşır. Örneğin; bazı şehirlerde gelin ve damada kına yakılırken bazı şehirlerde sadece geline kına yakıldığı görülmektedir. Bu farkların temel sebebi de Jan Assman'ında belirttiği gibi aidiyet kavramıyla açıklanmaktadır. Toplum bireyleri ait oldukları kültürün bir parçası olarak hareket ederler ve buna uygun şekilde geleneklerine yansıtırlar. Geçmiş deneyimlerinden ve anılarından faydalanarak kuşaktan kuşağa aktarılır ve kültürel belleğin önemli bir taşıyıcı olarak karşımıza çıkar.

Bursa ili dağ köylerinde kına gecesi, birçok farklı geleneği içinde barındırır. Bu gelenekler kına gününden 3-4 gün önce başlar. Geleneksel süreç başta el öpme olmak üzere üç etek gecesi, bakır çalma, kına gecesi ve tavuk alma gibi adımlarla devam eder. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda, bu gelenekler tüm yönleriyle aktarılmaya çalışılmıştır.

2.2.4.1. El Öpme- Zülûf Kesme-Tel Çizme

El öpme, kına gecesi öncesinde gerçekleştirilen ve kültürel anlamlar taşıyan bir geleneksel uygulamadır. Bu gelenek içerisinde farklı ritüelleri ve uygulamaları barındıran bir yapıdadır. Bu uygulamalardan biri zülûf kesme, diğeri ise tel çizme geleneğidir. Zülûf kesme geleneği gelini düğün hazırlamak, süslemek amacıyla yapılır. Tel çizme ise kızın, gelin olduğunun belli olması ve bu rolü somut bir simgeyle pekiştirmeyi sağlar. İki geleneğinde ortak amacı gelin olacak kızı, düğün gününe hazırlamak ve gelin olduğunu her anlamda hissettirmektir.

Zülûf kesme geleneği, Alevi-Bektaşî topluluklarında ve Türkmen-Yörük gruplarında gelin zülûf kesme ritüeli şeklinde yaşatılır. Alevi- Bektaşî topluluklarından, Tunceli, Erzincan, Sivas, Malatya, Tokat şehirlerinde Türkmen-Yörük topluluklarından Antalya, Mersin, Adana, Muğla, Denizli, Isparta, Aydın, Kütahya, Bursa şehirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunun kökeni ise Orta Asya'da kurulan ilk Türk beyliklerine dayanmaktadır (Tuztaş,2005).Türklerin konar-göçer yaşam biçimi, göç ettikleri yerlerde kendi kimliklerini ve kültürlerini sürdürmelerine olanak tanımıştır. Jan Assman'ın kimliğin

somutlaşması teorisinde burada geçerli bir çerçeve sunmaktadır. Assmann teorisinde kültürel kimliğin somutlaşması ve bunu zaman içinde toplumsal bir yükümlülük haline gelmesi kavramlarını işler. Bu bağlamda bazı geleneklerin farklı coğrafyalara yayılması kimlik inşası ve kültürel sürekliliğin bir sonucu olarak değerlendirilir.

Zülûf kesme geleneğinde uygulanan ritüeller, bölge halkının kültürünü ve kimliğini yansıtan semboller içerir. Örneğin, bir köyde zülûf saçların yandan perçem şeklinde kesilmesi anlamına gelirken, başka bir köyde bu işlem kahrkûl şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca, kullanılan maniler de benzer şekilde bölgesel farklılıklar gösterir. Geleneğin amacı ve uygulanış biçimi genel anlamda benzerlikler taşısa da her yöreye özgü özel uygulamalar da bulunmaktadır. Bu da geleneğin hem ortak bir kültürel çerçeve içinde şekillendiğini hem de yerel özelliklerle zenginleştiğini ortaya koymaktadır.

Harmancık ilçesinin Çakmak köyünden 1965 doğumlu Zeynep Hanım ile yapılan kişisel görüşmede, el öpme geleneğini şu şekilde aktarmıştır;

“Bizim köyümüzde el öpme perşembe günü hayırlı gece sayıldığından süreç o gece başlatılır .El öpmeye kadınlar gelin evine gelir. Gelini ortaya sandalyeye oturtulur. Gelen herkes hediye getirir. Bir kişi kalkar “teyzesinden geline havlu” diye diyerek etrafında döner, sonra havluyu gelinin omzuna atar. Sonrasında başka biri kalkar “gelinin yengesinden kumaş” diyerek omzuna koyar. Geline hediyeler bu şekilde verilir. Hediyeler verildikten sonra zülûf kesme olur bizde. Gelinin başında kendi hazırladığı özel fesi olur, üzerinde işlemeli kıyafeti vardır” (Z. Ünal, kişisel görüşme,17 Ocak 2025).

Görsel 4: Özel İşlemeli Kıyafet

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Dağ köylerinde zülûf kesmek aslında saç kesmek anlamına gelir. Gelinin festen çıkan saçları perçem gibi iki yandan kesilir. Köylerde kızların saçları evlenene kadar kesilmez gelin olunca düğüne hazırlamak için zülûf kesme yapılır. Gelin kesilen saçlarını sandığında saklar.

Zülûf kesme sürecinden sonra tel çizme geleneği başlar. Bu süreç bakırlar ve maniler eşliğinde gerçekleştirilir. Keles'in Dağdibi köyünden 1960 doğumlu Hatice Hanım geleneği şu şekilde aktarmıştır;

“Sonrasında tel çizme olur, tel çizilir. Bu işlemi yengeler yapar. Yengeler karşılıklı geçerler ellerinde tel sarılı makara bulunur. Bakırlar ve türküler eşliğinde makarayı döndürerek teli uygun boyutta keserler. Kesilen teller gelinin bindallısının arkasına doğru serilir, bir sırt tel olur” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Görsel 5: Gelin Teli

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Kullanılan mâni örneği;

Hamamın yapısı kireçten olur,
Gelinin güzeli, zülüften olur,
Ağlama a gelin, ağlama

Sen yine gelirsin.

Orhaneli Ağaçhisar Köyü'nden Hediye Aydoğdu, el öpme geleneğinin köylerinde "esbap" adıyla uygulandığını ifade etmiştir. Köyler arasındaki coğrafi mesafenin, geleneksel uygulamalarda ağız farklarına yol açtığı gözlemlenmiştir. Ancak, bu isim farklılıklarına rağmen, el öpme geleneğinin uygulanış biçiminde herhangi bir belirgin fark bulunmamaktadır. Bu durum, geleneksel uygulamaların köyler arası mesafe farkından bağımsız olarak benzer şekilde icra edildiğini göstermektedir.

“Bizde esbap derler. Kınadan birkaç gün öncesinde oğlan evi misafirlerle birlikte kız evine gelir. Gelinin arkadaşları yöresel kıyafet giyerdi. Gelinde özel işlemeli bindallı giyerdi. Oğlan evi kız evine esbap getirirdi. Kumaş, patik, yemeni olurdu içinde. Sonrasında sırayla biri kalkar, “Fatma’dan 2 metre kumaş” diyerek geline verirdi. Hediyeler bu şekilde teslim edilirdi. Bakırlar eşliğinde kadınlar kendi aralarında oynarlardı. Sonra zülûf kesme yapılırdı. Gelinin fesinden çıkan saçlar iki yana doğru kesilirdi. Gelin teli çok önemliydi. Karşılıklı iki kişi geçer, türküler eşliğinde gelin telini keserlerdi. Fesin üzerine doğru iki yandan sarkıtılırdı. Düğün süreci bitene kadar gelin hep teliyle gezerdi” (H. Aydoğdu, kişisel görüşme, 17 Ocak 2025).

Mesude Hanım köylerinde zülûf kesme geleneğinin kına sabahı yapıldığını aktarmıştır. Bunun amacının ise gelin olacak kızın belli olması olduğunu belirtmiştir.

“Zülûf kesme bizde kına sabahı olur. O zamana kadar herkes toplanır zaten. Bizim köyde herkes birbirine çok bağlıdır. Tüm konu komşu gelir. Gelin kız belli olsun diye zülûf kesme yapılır. Saçları yandan iki perçem şeklinde kesilir. Geri kalan saçları da arkada örgü yapılır. Akşamına da gelinin kına gecesi olur” (M. Doğru, kişisel görüşme, 12.03.2025).

Keles’in Menteşe köyünde ise gelenek “heybe” ya da “üç etek” adı altında yapılmaktadır. İsmi de hediyeliklerin bir heybenin içine konulmasından gelmektedir. Heybe içine öteberi konulan, yünden yapılmış bir torbadır. Oğlan evi, gelin için hazırladığı hediyelikleri heybenin içinde götürür. Üç etek denmesinin sebebi ise katılımcıların yöresel kıyafetleri olan üç eteklerini giyerek gittiklerinden gelmektedir. Üç etek dediğimiz arkası bütün bir parça ön kısmı iki parçadan oluşan uzun bir entaridir.

“Eşyalar heybenin gözlerine konarak gelin evine gidilir. Gelin sandalyeye sadıcıda hemen yanına oturur. Geline alınan bütün eşyalar, kıyafetler köyde sevilen, sayılan, esprili methiye ve düzen bilen bir kadın tarafından methiyeler dizerek gelin ve sadıcının omzuna bırakılır. Hediyeleri verme işlemi tamamlandıktan sonra “Hadin

bakam galkın oynayalım” diyerek bakırlar eşliğinde eğlenceye başlanır. Oyunlar oynanır, türküler söylenir. Sonrasında zülûf kırkılır. Gelinliğe hazırlamak için gelinin saçının önünden bir tutam kesilir. Zülûf kırıldıktan sonra tel çözme olur. Bunlar hep ritüeldir sırayla yapılır. Tel çözme de bakırlar türküler eşliğinde yengeler tarafından kesilir. Bizde gelinin başına doğru atılır kesilen tel, ama bazı köylerde komple sırtını kapatacak şekilde de yapılıyor. Sonrasında gelin teli, özel işlenmiş fesle birleştirilir. Gelin, düğün günü için hazırdır” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Dağ köyleri, düğün gelenekleri açısından son derece çeşitlidir ve bu gelenekler, köylerin kültürel kimliğini derinlemesine yansıtır. Yörüklerin yaşam biçimi, değerleri ve tarihsel mirasıyla şekillenen bu gelenekler, sadece bir kutlama aracı olmanın ötesinde, toplumun sosyal yapısını ve kültürel sürekliliğini simgeler. Düğünlerdeki her ayrıntı, kullanılan kıyafetler, seremoniler ve müzikler, yörüklerin geçmişten günümüze taşıdığı toplumsal bağları ve özgün kültürlerini gözler önüne serer. Bu gelenekler, yörüklerin kimliğini pekiştiren önemli birer sembol haline gelmiştir.

Orhaneli ilçesinin Çörel köyünde el öpme geleneği tek gün olarak değilde iki gün şeklinde yapılmaktadır. İlk gün tel çözme, ikinci gün ise zülûf kesme olarak uygulanmaktadır. Bu geleneğin günümüzde de farklı koşullarda devam ettirildiğini 1959 doğumlu Kamile Hanım şu şekilde aktarmıştır;

“Kınadan iki gün önce tel çözme olurdu. Oğlan evinden 4-5 kişi gelirdi. İki kişi karşılıklı geçerlerdi, tel çözerlerdi. Oğlan evinde de damat için yapılırdı. Ertesi günde zülûf kesme olurdu. Sabahtan gelin yıkanır, hazır edilirdi. Gelinin saçlarını yengesi tarardı. Sonrasında saçının arkasından bir tutam keserdi. Başımızda fesimiz olurdu. Fesimizden çıkan kısımları yenge keserdi. Bunada zülûf kesme denirdi. Adetimiz böyleydi, gelin olduğumuz anlaşılın diye zülûf kesilirdi. Sadece geline zülûf kesilirdi ve kız evinden sadece gelinin tellisi olurdu. Benim zamanımda böyleydi ama şimdilerde değişti. Yakın zamanda torunum evlendi ama zülûf kesme olmadı. Tel çizme içinde artık eskisi gibi uğraşan kalmadı ondan dolayı hazır gelin teli alıverdık” (K. Maral, kişisel görüşme, 07.03.2025).

Görsel 6: Tel Çizme

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Toplumsal değişimle birlikte geleneksel düğün ritüelleri de dönüşüme uğramaktadır. Bu dönüşümün örneklerinden biri, eskiden Anadolu'nun birçok bölgesinde uygulanan zülûf kesme ve tel çizme gelenekleridir. Zülûf kesme, gelinin saçından bir tutam alınarak yapılan sembolik bir geçiş ritüeliydi; evlenmeden önceki son dokunuşlardan biri olarak kabul edilirdi. Ancak günümüzde saç kesimi ve şekillendirme işlemleri profesyonel kuaförler tarafından yapıldığından, bu gelenek uygulamadan büyük ölçüde kalkmıştır.

Benzer şekilde, gelinin başına tel (ince tül veya duvak) sarılarak yapılan ve genellikle yakın kadın akrabalar tarafından gerçekleştirilen tel çizme geleneği de günümüzde yerini hazır gelin başı süslemelerine ve hazır gelin tellerine bırakmıştır. Bu değişim, sadece estetik tercihlerle değil, aynı zamanda zamanın hızlanması, bireyselleşme ve profesyonel hizmetlerin yaygınlaşması gibi modern yaşam pratikleriyle de ilişkilidir.

Sonuç olarak, zülûf kesme ve tel çizme gibi ritüeller, yerlerini modern düğün hazırlıklarına bırakmış, böylece kültürel süreklilik içinde biçimsel dönüşüme uğramışlardır. Zülûf kesme ve tel çizme hâlen kültürel bellekte canlılığını korumakta, özellikle yaşlı kuşaklar tarafından hatırlanmakta ve anlatılmaktadır. Bu durum, söz konusu geleneklerin sadece fiziksel uygulamalar değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kültürel kimliğin birer parçası olduğunu göstermektedir.

Kavram/ Unsur	Açıklama/Değerlendirme
Zülûf kesme geleneği	Gelinin düğün için hazırlanması ve süslenmesi amacıyla yapılan gelenektir. Kültürel bir ritüel olarak, gelin olma sürecini görsel olarak ifade eder.
Tel çizme geleneği	Gelinin artık gelin olduğunu simgeleyen bir ritüeldir. Toplumsal bir rolün somutlaşması ve görsel olarak ilan edilmesi anlamı taşır.
Teorik çerçeve	Jan Asmann'ın Kimliğin Somutlaşması Teorisi
Geleneklerin ortak amacı	Gelini düğün gününe hazırlamak, toplumsal olarak “gelin” rolünü benimsetmek ve bu rolü kültürel olarak görünür kılmaktır.
Türklerin konar-göçer yaşamı	Göçebe yaşam biçimi, Türklerin farklı coğrafyalarda kendi kültürel kimliklerini sürdürmelerine ve geleneklerini taşımalarına olanak sağlamıştır.
Jan Asmann'ın teorisi bağlamında	Kültürel kimliğin somutlaşması ve zamanla toplumsal bir yükümlülük haline gelmesini açıklar. Ritüeller, bu kimliğin nesnel göstergeleri olarak işlev görür.
Kimlik inşası ve kültürel süreklilik	Geleneklerin farklı coğrafyalara yayılması, kültürel kimliğin inşası ve sürekliliğin bir sonucu olarak görülür.

Tablo 4: Geleneklerin Kültürel Kimliğin Somutlaşması Kuramıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, Zülûf Kesme ve Tel Çizme gibi geleneklerin, gelin olma sürecinin toplumsal ve kültürel boyutlarını Jan Assmann'ın Kimliğin Somutlaşması Teorisi çerçevesinde açıklamaktadır. Geçmişte, bu ritüeller gelinin "gelin" rolünü kabul etmesini sembolik olarak temsil ederken, aynı zamanda toplumsal kimliğinin somutlaşmasını sağlar ve ait olduğu kültürel gruba bağlanmasını güçlendirirdi. Bu uygulamalar, özellikle Türklerin konar-göçer yaşam biçimi içinde farklı coğrafyalarda kültürel kimliğin taşınmasına ve geleneklerin sürekliliğine önemli katkı sunmuştur.

Geçmişte zülûf kesme ve tel çizme gibi ritüeller, bireyin sosyal kimlik kazanımında kritik bir aşama olarak kabul edilirdi. Toplum içinde kadınların yeni rollerini üstlenmeleri, bu sembolik eylemler aracılığıyla görünür hale getirilir ve toplumsal aidiyet duygusu pekiştirilirdi. Bu sayede gelenekler, sadece ritüel boyutuyla kalmayıp, kültürel kimliğin ve toplumsal normların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan önemli bir mekanizma olarak işlev görürdü.

Günümüzde ise, bu geleneklerin biçimi ve uygulanma şekli değişmekle birlikte, taşıdığı kültürel ve kimliksel anlam hala korunmaya çalışılmaktadır. Modern yaşam koşulları ve şehirleşme, ritüellerin geleneksel biçimlerini sınırlamış olsa da zülûf kesme ve tel çizme gibi uygulamalar daha çok sembolik ya da törensel çerçevede yaşatılmaktadır. Bu, bireylerin toplumsal kimliklerini ve aidiyet duygularını koruma isteğinin bir yansımasıdır. Ayrıca, günümüz koşullarında kültürel kimliğin farklı biçimlerde ifadesi ve çeşitlenmesi, bu tür geleneklerin yeniden yorumlanmasına ve güncel bağlamlara uyarlanmasına yol açmıştır.

Sonuç olarak, Zülûf Kesme ve Tel Çizme gibi gelenekler, hem geçmişte toplumsal kimlik inşasının somut ifadeleri olarak önemli rol oynamış hem de günümüzde kültürel aidiyetin ve kimlik sürekliliğinin sembolü olarak varlığını sürdürmektedir. Bu ritüeller, kültürel belleğin canlı tutulması ve kimlik bağlarının güçlendirilmesi açısından yaşanan toplumsal değişimlere rağmen önemini koruyan dinamik kültürel unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

2.2.4.2. Üç Etek Gecesi

Üç etek geleneği, kökeni Orta Asya'ya dayanan ve özellikle Orta Asya'da kurulan ilk Türk boylarının yerleşim bölgelerinde görülen bir kültürel pratiktir. Bu geleneğin izleri, Türklerin Anadolu'ya göç etmeleriyle birlikte, yerleştikleri farklı coğrafyalarda kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle Oğuz boylarından türeyen Yörük kültüründe, üç etek geleneği yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Yörüklerin yerleşim alanı olan dağ köylerinde, eski adıyla Atranos denilen tepelerde bu gelenek korunmuş ve günümüze kadar taşınmıştır. Yörüklerin bulunduğu her bölge, üç etek geleneğini kendine özgü biçimlerde benimsemiş ve uygulamıştır.

Üç etek, genellikle uzun bir cepkeni andıran bir elbisedir. Önü iki parça, arkası tek parça olan bu elbise, üzerinde çeşitli işlemler bulundurur. Eteğin içine, yörelere göre farklılık

gösteren göynekler giyilir. Eteğin ön kısmı bele bağlanarak yerleştirilir ve üzerine her yöreye özgü kuşaklar takılır. Geleneksel kıyafetlerin süslemelerinde, Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan işleme ve bezemeler önemli bir yer tutar. Üç etek, Türk kültürünün zenginliğini ve ihtişamını simgeleyen bir sembol haline gelmiş olup, kadınlar ve kızlar üzerindeki bu giysi, Türk kültürünün estetik ve renklerini yansıtır.

Bu gelenek, yalnızca bir giyim biçimi olmanın ötesinde, Türk toplumunun kültürel mirasının bir yansımasıdır. Yerleşik hayata geçtikten sonra da Anadolu'nun tüm renklerini işlemeleriyle üzerinde taşır. Üç etek, görsel ve sembolik anlamlarıyla, Türk kültürünün geçmişten günümüze taşınan önemli bir ögesi olarak kültürel sürekliliği ve kimliği pekiştiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dağ köylerinde kadınların geleneksel kıyafetleri hem dini inançlar hem de çevresel faktörler doğrultusunda şekillenmiştir. Bu kıyafetler, genellikle çok katmanlı ve parçalardan oluşan yapısıyla hem vücut hatlarını örtme hem de iklim koşullarına adapte olma işlevi görmektedir. Soğuk iklimlerde sıcak tutan, yaz aylarında ise serinlik sağlayan bu kıyafetler, kadınların hem fiziksel hem de kültürel gereksinimlerine yanıt vermektedir. Özellikle üç etek, bu geleneksel kostümlerin belirgin bir ögesi olup, üzerine eklenen arkalık, önlük, şalvar ve etek ile tamamlanmaktadır.

Bu kıyafetlerdeki işlemler, bireylerin sosyal konumunu ve yaşadığı toplumu yansıtan semboller taşımaktadır. İşlemlerde kullanılan renkler, kişinin yaşı, medeni hali ve toplumsal statüsü hakkında bilgi verirken, aynı zamanda bireyin kendi elleriyle işlediği desenler, kültürel ve kişisel bir anlam taşıyan önemli öğelerdir. Dolayısıyla, üç etek ve benzeri geleneksel kıyafetler, sadece bir giyim biçimi olmanın ötesinde, kültürel belleğin somut bir yansımasıdır ve toplumların geçmişten günümüze taşıdığı kültürel mirası simgelemektedir.

Görsel 7: Üç Etek, Telli Olarak Adlandırılan Kıyafet

Kaynak: Mesude Doğru, kişisel Arşivi

Orhaneli’ne bağlı Çörel köyünden 1959 doğumlu Kamile Hanım, kına gecesinden önce kadınların kendi aralarında eğlendikleri üç etek gecesini şu şekilde aktarmıştır;

“Gelinlik yoktu bizim zamanımızda üç etek giyerdik. Üç etek önü iki parça arkası işlemeli tek parça olan yöresel kıyafetimiz. Bu gecede gelin üç eteğini giyerdi başında yine teli olurdu. Üç etek gecesini için aile misafirleri davet ederdi. Davetiye yoktu gali bizim zamanımızda. Yakınlık derecesine göre çorap ya da yemeni verilirdi. Uzak misafire çorap, yakın akrabaya yemeni götürülüp geceye davet edilirdi. Geceye gelen misafirler eğer üç etekleri varsa onları giyip gelirlerdi, üç eteği olmayanda normal şalvar giyip gelirdi. Oğlan tarafı da misafirlerini çağırırdı, kız evinde hep birlikte eğlenirlerdi. Bakırlar eşliğinde oyunlar oynanırdı. Yemekler yenirdi. Bizde düğün yemekleri genelde çörek olurdu, keşkek olurdu” (K. Maral, kişisel görüşme,07.03.2025).

Görsel 8: Üç Etek Görseli

Kaynak: Ümmü Koçlu kişisel arşivi

Şekil 4: Üç Etek Gecesi Kaşık Oyunu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Üç etek eğlencesi adını giyilen yöresel kıyafetten almaktadır. Geceye gelen katılımcılar da üç eteklerini giyerek gelirler. Entarimiz olur üç etekten. İçine göynek giyeriz, onun üstüne üç etek giyeriz. Onun üstüne de fermana giyeriz. Başımızda da fesimiz olur. Fesin üstüne de biz gaz deriz onu örteriz (S. Maral, kişisel görüşme,10.02.2025)”. Gelini ayıran en önemli kısım ise fesidir. Gelin fesi özel olarak hazırlanır. “Geline de telli fes giydiririz. İğne oylarıyla süslediğimiz taç şeklinde çiçekler yaparız (M. Doğru, kişisel görüşme,12.03.2025)”.

Görsel 9: Çiçekli Fes Örneği

Kaynak: Mesude Doğru kişisel arşivi

Yerleşik hayata geçmeden önce kadınların giydiği geleneksel üç etek kıyafetini çul çadırlardan yapıldığını aktaran Alpovut köyünden 1962 doğumlu Orhan Bey, üç eteğin evlenecek kız için önemine dikkat çekmiştir.

“Üç etek gecesi düğüne bir hafta kala yapılır bizde. Kız tarafının akrabaları arkadaşları toplanıp bakırlar eşliğinde oynarlar. Gelin olacak kızlar kasnaktan özel olarak işlerlerdi. 3-5 sene işlerlerdi. Çok önemliydi göz nuruydu üç etekler. Benim hanım torunlara bile saklar sandıkta. Konar göçer zamanda yörükler çul çadırlarından yapmışlar üç eteklerini. Hem dayanıklı hemde sıcak tutar. Sonrasında kumaşlar çıkınca kumaştan yapılmaya başlandı” (O. Aslan, kişisel görüşme,19.12.2024).

Üç etek gecesi günümüzde hala uygulanmaktadır. Köy de yaşayan bireylerin bu geleneği geçmişteki gibi uygulamaya devam ettiklerini söyleyebiliriz. Şehir merkezinde yaşayan dağlılarında, kına gecelerinden önce köylerine giderek bu geceyi gerçekleştirdikleri aktarmışlardır. “24 yaşındayım, bu sene evlendim. Ananemin benim için sakladığı üç eteği giydim. Biz dağlılar için bu çok önemlidir, her kız düğününde giymek ister(Ü. Koçlu, kişisel görüşme,08.02.2025)”.

Görsel 10: Üç Etek Kıyafeti

Kaynak: Gülse Sevik kişisel arşivi

Orhaneli’ne bağlı Fadıl köylü olup, şehir merkezinde yaşayan 2000 doğumlu Feyzanur Hanım , kendi üç etek gecesini şu şekilde aktarmıştır;

“Biz bunun için bir yer kiraladık ve orada gerçekleştirdik. Yöresel kıyafetimizi giyip, geleneklerimizi yaşatmak benim için çok heyecan vericiydi. Başıma telli fes takılınca anladım gelin olduğumu. Kınamdan 1 gün öncesinde yaptık. Arkadaşımın babaannesinin üç eteğini giydim ben. Gelen misafirlerde aynı renk şalvar giydiler, geçmişte onlarda üç etek giyermiş ama artık çok fazla kalmadı diktiren ondan dolayı şalvar giydiler. Bakır çalan müzisyenleri çağırdık, bütün gece hem çaldılar hem söylediler. Ben çok oyunları bilmiyorum ama köyümüzün yaşlıları karşılıklı geçip oynadılar” (F. Demircioğlu , kişisel görüşme,18.03.2025).

Görsel 11: Yöresel Üç Etek Kostümü

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Üç etek gecesi geleneği, köylerde uygulama açısından büyük bir fark göstermemektedir. Genel olarak, gelin ve misafirlerin yöresel kıyafetlerini giydiği, bakırlar eşliğinde oyunlar oynandığı, tamamen kadınların katıldığı bir eğlencedir. Bu etkinlik, üç gün üç gece süren düğün geleneklerinin bir parçası olarak kabul edilir. Geçmişteki imkanlar doğrultusunda şekillenen bu geleneksel kıyafet, günümüz koşullarında da hala varlığını sürdürmekte ve köy düğünlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Eskiden, bu kıyafetler çoğunlukla gelin tarafından kendi el becerisiyle yapılırken, günümüzde ise çoğu zaman köydeki el sanatkarları tarafından işlenip kiralanmakta veya satın alınmaktadır. Bu gelenek hem kültürel mirası yaşatmak hem de toplumsal bağları güçlendirmek adına hala büyük bir öneme sahiptir.

2.2.4.3. Bakır Gecesi

Bakır gecesi, Bursa'nın dağ köylerinde kına gecesinden bir gün önce gerçekleştirilen bir gelenektir. Bu gece, kadınların kendi aralarında bakır ve tahta kaşık çalarak eğlendikleri bir etkinliktir. Bakır, çok işlevli bir eşya olup, kadınlar tarafından sabahları süt sağmak ve su taşımak gibi günlük işlerde kullanılır. Eğlence zamanında ise müzik aleti olarak tercih edilir. Erkeklerin, sosyal yaşamda farklı enstrümanları öğrenme fırsatına sahipken, kadınların bu tür imkanları mahremiyet ve toplum baskıları nedeniyle sınırlıdır. Bu nedenle kadınlar için en ulaşılabilir olan bakırlar tercih edilmiştir. Bakırın yanında yemek

yedikleri tahta kaşıkları da çalmışlardır. Bu sayede ritmin daha çeşitli tonlarda olması sağlanmıştır. Bakır ve kaşığın ritimleriyle uyumlu türküler söylenen bu gelenek, kadınların bir araya gelip eğlendikleri ve kültürel miraslarını sürdürdükleri gece olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Konar-göçer bir yaşam sürdürdüğümüz için, bu gelenekler ilk atalarımıza kadar uzanır. Atalarımız, pınarlarının suyunu bakırla taşıyıp evlerine götürmüş akşamları ise ters çevirip çalarlarmış. Bakır, oldukça işlevsel bir eşya olmuştur. Ancak her bakır çalınmaz. Bakırın dibinin ince olması gerekir. Çalınmayan bakıra ise "sağır bakır" denir” (M. Takmaklı, kişisel görüşme,15.03.2025).

Görsel 12: Bakır Kazan

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Şekil 5: Bakır Çalma İcrası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Köylerinde evlenecek olan her kızın kendi evinde bakır gecesi yaptığını Orhaneli' ne bağlı Eski danışment köyünden 1971 doğumlu Serpil Hanım şu şekilde aktarmıştır;

“Kınadan bir gün öncesinde bütün eş dost akrabalar kız evinde toplanır. O geceye bakır gecesi denir. Geline yöresel kıyafetimiz olan üç etek giydirilir, misafirlerde varsa üç eteklerini yoksa şalvarlarını giyerler. Bakırlar çalınır kadın kadına eğlenilir. Bakır çalınırken maniler söylenir. Maniler geçmişten yaşanmış anıları anlatır” (S. Sezer, kişisel görüşme, 17.03.2025).

Görsel 13: Bakır Gecesinde Gelin ve Katılımcıların Yöresel Kıyafetleri

Kaynak: Zekiye Doğdu Kişisel arşivi

Şekil 6: Bakır Gecesi Kaşık Oyunu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bakır gecesi, birçok köyde kına gecesinden bir gün önce, gelinin kendi akrabalarıyla gerçekleştirdiği bir gecedir. Bu gecede gelin yöresel kıyafetini giyer. Bakırlar eşliğinde oyunlar oynanır. Oynanan halk oyunları “Bursa’nın ufak tefek taşları”, Menekşesi tutam tutam”, “Fadime’m” ve “A Güzel” oyunlarıdır. Bakır çalan kişi sırasıyla bu oyunları çalar ve iki kişi karşılıklı geçerek oynarlar. “Öyle herkeste birbiriyle oynamaz, bizim oyunlar hareketli oyunlar uyum gerektirir. Kim kimle uyumlu oynuyorsa onla kalkıp oynar” (kişisel görüşme). Bakır çalan kişinin yanında bir de bakırı tutan kişi bulunur. Bir kişi

bakırı tutarken diğerk kişi çalar. Enstrüman olarak sadece bakır bulunduğu için, bakır çalmayı bilen diğerk kişiler, gece boyu dönüşümlü olarak çalarlar.

Görsel 14: Kaşık Çalma

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Şekil 7: “A Güzel” Türküsü Kaşık Oyunu İcrası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görsel 15: Bakır Çalma

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Orhaneli Çörel köyünde bakır gecesi için köy içi okuması yapılır. Köy içi okuma oradaki halkı geceye davet etmek amacıyla gerçekleştirilir. Bu süreci 1992 doğumlu Sema Ataklı şu şekilde aktarmıştır;

“İlk gün yani cuma günü kız tarafının bakır gecesi eğlencesi gerçekleştirilir. Hazırlıklar iki tarafın evinde de sabahtan başlar. Akşamüzeri vakti geldiğinde insanlar yemek yerken gelinin sağdıçları da üç etek adı verilen yöresel kıyafetleri giyerek “köy içi okumaya” yani insanları davet etmeye çıkarlar. Bütün köyü yürüyerek gezip sakız dağıtırlar, akşam düğünümüze buyurun gelin derler. Yine aynı işlem erkek tarafında da yapılır ancak erkek tarafının yengeleri köy içi okuması yaparlar. Akşam yemekten sonra eğlence başlar ve tüm gece bakırlar eşliğinde oynanır. Gelinin sağdıçları yine gece gelinin yanında kalırlar ertesi gün yapılacak olan kına gecesi hazırlıklarına yardımcı olurlar” (S. Ataklı, kişisel görüşme, 05.01.2025).

Görsel 16: Köy İçi Okumaya Giden Gelinin Sağdıçları

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Geçmişte, kadınlar için oyun aracı olarak yalnızca bakır kullanıldığı için bu geceye "bakır gecesi" denmiştir. Aslında, bakır çalınan her gece, o köydeki kadınlar için "bakır gecesi" anlamı taşımaktadır. Farklı köylerde ise bu geceye "üç etek", "şalvar gecesi" veya "yalancı kına" gibi isimler verilmektedir. Bu isim farklılıklarının temelinde, köyler arasındaki mesafeler olarak açıklayabiliriz.

Görsel 17: Bakır Kazan ve Tahta Kaşık Örneği

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Mahalli ses ve bakır sanatçısı 1962 doğumlu Mehtap Hanım bakır gecesini şu şekilde aktarmıştır;

“Bursa'nın dağ ilçelerinde kına gecesi gelenekleri, iki aşamalı bir kutlama sürecini içerir. İlk olarak, evlenecek olan genç kızın evinde cuma akşamı yalnızca yakın akrabalarıyla bir kına gecesi yapılır. Ertesi akşam ise, gelin ve damadın geniş akraba çevresinin katılımıyla ikinci bir kına gecesi düzenlenir. Bu geleneksel eğlencelere, köyden köye farklı adlar verilmiştir. Cuma gecesi yapılan kutlamalar, genellikle "bakır gecesi", "üç etek gecesi", "küçük kına", "yalancı kına" veya "şalvar gecesi" olarak adlandırılmaktadır. Bu gecelerde, katılımcılar geleneksel kıyafetler giyer, bakır eşyalardan çalınarak eğlenceler yapılır, türküler ve maniler söylenir, ayrıca kaşık oyunları gibi çeşitli halk oyunları oynanır” (Kişisel görüşme, 15.03.2025).

“Kullanılan mani örneği;

Goyunum var garaman
Bursa'nın bucağında
Gaybolursa aramam
Odun yanar ocağında “

Görsel 18: Misafirlerin Oynama Anları

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Halk oyunlarına baktığımız da köyler arasında farklar olduğunu görmekteyiz. Orhaneli Çörelers köyünde daha hızlı adımlar tercih edilirken, Keles ve Büyükorhan tarafında ritim olarak daha ağır adımlar tercih edilmiştir. Bakırcı kadınların ve katılımcıların bir sıra ile oynadıklarını belirten Emel Hanım, oyun sıralamalarını; “Orhaneli’ de 4 oyun arka arkaya oynanır. “Düz oyun, Menekşesi tutam tutam, Serçelerin başları ve sekme”. Keles’ te ise iki oyun arka arkaya oynanır. “Düz oyun (tüymece) ve “titreme” vardır. İsteğe bağlı “Cezayir ve Sekme” de oynanabilir (kişisel görüşme, 31.01.2025).

Şekil 8: Bursa Sekmesi İcrası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Mahalli bakır sanatçısı Mehtap Hanım, köylerde aynı oyunların farklı isimlerle icra edildiğini vurgulamıştır. Özellikle, Sorgun ve Koca Kavacık köylerinde bu oyun “tüymece” olarak adlandırılırken, Keles köylerinde ise “hoplama” olarak bilinmektedir. Bu durum, bölgesel çeşitliliğin ve yerel kültürün oyunlara yansımalarını göstermektedir. Öte yandan, Emel Hanım, köylerde çok sayıda oyun

bulunmasına rağmen günümüzde yalnızca belirli oyunların oynandığını dile getirmiştir. Bunun sebebini ise yaşça büyük bakır icracılarının vefat etmesi ve köyden kente yapılan göçler olduğu söylemektedir. Bu nedenlerin geleneksel türkülerin ve kültürel unsurların unutulmasına yol açtığını ifade etmiştir. Ancak, yine de günümüzde belli başlı Türkülerin hala icra edilmekte olduğu da gözlemlenmektedir. Bu durum, yerel kültürün, göç ve kuşak değişimi ile nasıl dönüşüme uğradığını ve kültürel mirasın korunması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Görsel 19: Bakır Gecesinde Kullanılan Üç Etek Kıyafeti

Kaynak: Ceyda Aydın kişisel arşivi

Keles'in Sorgun köyünden 1997 doğumlu Kübra Hanım kendi bakır gecesinde babaannesinin annesinden kalma üç eteği giydiğini ve köyde yaşamadığı halde bu geleneği devam ettirdiğini aktarmıştır.

“Kınamdan bir gün önce bakır gecesi yaptık. Asırlık bir kaftan ve üç etek giydim. Nereden baksan 150 yılı vardır. Evde kadın kadına bakır çalıp, kaşık oyunları oynadık. Atalarımızdan kalan tamamen el işlemesi olan bu özel kıyafeti giymek harika bir histi. Bizim geleneksel dansımız bakır havalarıdır. Düz kaşık oyunu, Bursa'nın ufak tefek taşları oynanır. Bakırcı kadınlar çalarlar, bizlerde karşılıklı geçerek kaşıklarımızda oynarız” (K. Kumaş, kişisel görüşme, 18.03.2025).

Görsel 20: Bakır Gecesinde Giyilen Bindallı

Kaynak: Kübra Kumaş Kişisel arşivi

Bakır ve üç etek gecesini diğer köylerdeki kaynak kişiler aynı gecede yaptıklarını ifade etmişlerdir. Süreç olarak gelinin üç eteğini giydiğini ve bakırlar eşliğinde oynadıklarını aktarmışlardır.

“Bizim köyde ikisi ayrı ayrı değil tek bir gecede yapılıyor. Hepimiz üç eteklerimizi giyerek gideriz. Bakırcı kadınlar bizim havaları çalarlar. Bizde kaşıklarımız elimizde oynarız” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme, 17.02.2025).

Kına gecesi öncesinde gerçekleştirilen bakır ve üç etek geceleri, yapılan kişisel görüşmeler ışığında değerlendirildiğinde, kültürel bağlamda geçmişin izlerini günümüzde de sürdürdüğü görülmektedir. Bu iki etkinlik, düğün sürecinin önemli halkaları arasında yer almakta ve gelinin kına gecesindeki duygusal yükünü dengelemek amacıyla düzenlenmektedir. Türk toplumunda kına yakma anı her zaman duygusal bir anlam taşımış, bu nedenle kına günü gelin çoğu zaman buruk hissetmiş, istediği gibi eğlenememiştir. Ancak, bakır ve üç etek gecelerinde bu duygusal yoğunluk yerini neşeye bırakmakta; köy halkının katılımıyla gerçekleşen bu gecelerde, gelini en çok eğlendirme amacı ön planda tutulmaktadır. Bu yönüyle söz konusu etkinlikler, toplumsal desteğin ve dayanışmanın somut örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu gelenekler yalnızca bireysel mutluluğa katkı sağlamakla kalmaz; aynı zamanda kültürel belleğin sürdürülmesinde ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rol oynar. Bakır ve üç etek geceleri gibi geleneksel uygulamalar, yalnızca bir düğün öncesi eğlence olmanın ötesinde, toplumun kültürel kimliğini taşıyan, geçmişle bugünü bağlayan ve ortak belleği yaşatan önemli birer sosyal organizasyondur.

Kavram/ Unsur	Açıklama/Değerlendirme
Üç Etek ve bakır çalma geleneği	Gelini kına gecesinden önce eğlendirmek amacıyla yapılır.
Teorik Çerçeve	Jan Asmann'ın Organizasyon kuramı
Toplumsal işlevi	Halkın katılımıyla toplumsal dayanışmayı pekiştirmek ve kültürel bağı güçlendirmek.
Asmann'ın Organizasyon kuramı	Kültürel bellek törensel biçimlerle kurumsallaşır. Belleğin taşıyıcıları; kadınlar ve yaşlılar.
Geleneklerin amaçları	Gelini kına öncesi eğlendirmek ve kına günü yaşanan duygusallığı dengelemek.

Tablo 5: Geleneklerin Organizasyon Kuramıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo, Üç Etek ve Bakır Çalma geleneğinin yalnızca gelini eğlendirmekle kalmadığını, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren ve kültürel kimliği pekiştiren önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Jan Asmann'ın Organizasyon Kuramı çerçevesinde, bu gelenek kadınlar ve yaşlılar gibi toplumsal figürler tarafından kuşaktan kuşağa aktarılır ve kültürel belleği canlı tutar. Geleneğin amacı, kına gecesinin hüznü atmosferini dengeleyerek, katılımcılara toplumsal aidiyet ve duygusal denge kazandırmaktır. Bu ritüel, toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve kültürel sürekliliği sağlayan bir araç olarak, bireyleri ve toplumu bir arada tutan dinamik bir yapı sunar.

2.2.4.4. Kına Gecesi

Kına gecesi Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Gelin için, evden ayrılacağı ve evliliğe adım atacağı bu an hem manevi hem de duygusal açıdan önemli bir dönüm noktasıdır. Eğlenmenin yanında hüznü barındıran bu gece, gelinin aile evinde kaldığı son gece olma özelliğini taşır. Hem bireysel hemde toplumsal düzeyde, gelinin yeni bir hayata atılmadan önceki son anlarını simgeler.

Kültürel bağlamda önemli bir yere sahip olan kına gecesini, Keles’ in Dağ dibi köyünden1962 doğumlu Hatice Şanlıtürk şu şekilde aktarmıştır.

“Bizde kına erkek kız ayrı olur. Kınada sadece kadınlar olur. Ve sadece kız tarafının misafirleri olur, erkek evinden misafir gelmez onlarda kendi aralarında eğlence yaparlar. Geline telli deriz bindallı giydirdiler. Özel işlemelerden oluşan gelinliktir. Başında fesi vardır, tel kırması omzundadır. Bakırlar eşliğinde eğlenirler. Gelin evinde olur kına gecesini. Kadınlarda kına gecesini olurken erkek evi de kendi kapısının evinde erkek çalgısı yapardı, erkek evininin misafirleride orada eğlenirdi. Sonra saat 22.00 gibi damat evi gelir, kınayı damat evi getirir. Kınayı bal kabağına koyarlar. Kabağı süslerler büyük bir tepsiye koyarlar. Nazardan korusun diye çam ağacı dalıyla, süslü pullu şeylerle süslerler. Sonra gelinin kınası yakılır, kınayıda varsa yengesi yakar. Gelinin etrafında kız arkadaşları dönerek yüksek yüksek tepelere türküsünü söylerler. Kınası yakıldıktan sonra yaşlılar giderdi, gelinin arkadaşları kalırdı. Birlikte eğlenmeye devam ederler. Gecesinde arkadaşları kız evinde kalırdı. Bütün gece eğlenirlerdi. Uyuyan olursa yorganını yatağa dikerler, yüzünü kömürle boyarlardı” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme,17.01.2025).

Kına yakılırken gelini ağılatma havası olarak adlandırılan ağıt örneği;

Altın tas içinde kınam ezilir anam ezilir

Gümüşte tarak üstüne zülûfüm düzülür anam düzülür

Ben gidiyom anam düzen bozulur

Ah etmesin anam kızlar böyle olur anam böyle olur

Kadın ve erkeğin ayrı bir şekilde eğlendiği kına gecesini hem gelinin hem de damadın evliliğe hazırlık sürecini simgeleyen önemli bir gelenektir. Erkeklerin kendi aralarında düzenlediği eğlenceler, yalnızca gelinin değil, damadın da bu sürece hazırlandığının bir göstergesidir. Geçmişte, kadınların toplumda dışarıda eğlenmeleri hoş karşılanmadığı için, genellikle kapalı alanlarda bir araya gelmişlerdir. Bu kapalı mekanlarda, sesin daha az yayılmasını sağlamak amacıyla kaşık ve bakır gibi geleneksel çalgı aletleri kullanılmıştır. Erkekler ise açık alanlarda toplandıkları için davul ve zurna gibi daha gürültülü müzik aletleriyle eğlenmişlerdir. Bu geleneksel ayrım, toplumsal normlar ve cinsiyet rollerinin bir yansıması olarak, kadınların ve erkeklerin farklı sosyal alanlarda vakit geçirmelerini ve kültürel olarak belirli eğlence biçimlerini tercih etmelerini sağlamıştır.

Görsel 21: Kına Gecesinde Bakır Çalan Kadınlar

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

“Kına gecesinde sadece kadınlar olur. Damat kesinlikle gelmez. Kına günü köyden sesi iyi olan ve bakır çalan kadınlar gelir. “Bakırcı garılar” denir. Kınada ilk başta sadece gelin evinin misafirleri olur. Damat evi de kadın misafirleriyle kendi evlerinde eğlenirler. Erkekleri ise köy meydanında ateş yakarlar” (E. Örgün, kişisel görüşme, 20 Ocak 2025).

Dağ köylerinde maniler ve fraglamalar, kültürel bir miras olarak önemli bir yer tutar. "Fraglama" terimi, atma türkü anlamına gelir ve bu gelenek, köylerdeki sosyal etkinliklerde sıkça rastlanan bir uygulamadır. Köyde müzikal yeteneklere sahip veya bu alanda deneyimli kişiler, misafirlere özel olarak o anda yazdıkları manileri seslendirir. Bu tür maniler, genellikle doğaçlama bir şekilde ortaya çıkar ve hem eğlenceli hem de toplumsal bağları güçlendiren bir etkileşim sağlar. Fraglamalar, köydeki bireylerin bir araya geldiği etkinliklerde önemli bir kültürel ifade biçimi olarak, toplumsal hafızanın canlı kalmasına ve geleneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sunar.

Erkek eğlencesinde kullanılan mâni örneği;

“Akşamlar olmasaydı, olmasaydı

Vadeler dolmasaydı,

Ölüm Allah’ın emrinde,

Ayrılık olmasaydı.”

Erkek eğlencesinde ilk olarak Fraglama yapılır. Fraglama yapıldıktan sonra eğlence halk oyunları başlar. “Hereke’nin ağaları, Ayağında pijama, A kirazlar a kirazlar, Bahçede erik dalı ve Küçük oyun” olarak isimlendirilen yöresel danslar icra edilir. Yöresel danslar kültürel mirası yaşatmanın ve toplumsal bağları güçlendirmenin bir

yolu olarak önemli bir yer tutar. Gençlerin ve yaşlıların katıldığı bu eğlence, kadınların gecesi bitene kadar devam eder.

Gelin evinde yapılan kına gecesini Büyük Orhan'ın köylerinde 1962 doğumlu müzisyen Emel Örgün şu şekilde aktarmıştır;

“Gelin evinde de bakırlar eşliğinde gece başlar. Bakırcı garılar sırasıyla düz oyun, menekşesi tutam tutam, serçelerin başları ve sekme oyunlarını çalarlar. Eğlence geç saatlere kadar sürer. Sonrasında damat evinin misafirleri gelir. Bizde kınayı kayınvalide getirir. Gelin ortaya oturtulur. Başında gelin telli kırmızı duvağı olur. Üzerinde el işlemesi bindallısı vardır. Yüksek yüksek tepelere türküsüyle kına getirilir. Gelin elini açmıyor diye bağırır gelinin arkadaşları. Kayınvalide de gelinin eline altın koyar. Kına yakımından sonra “Altın tas içinde kınam ezilir” ağıtı söylenir. Gelin biraz ağlatıldıktan sonra bakırcı garılar eşliğinde eğlence kaldığı yerden devam edilir. Gece sonunda gelinin arkadaşları kız evinde kalır, sabaha kadar sohbet muhabbet edilir.”

Görsel 22: Bal Kabağından Yapılan, Üzeri Kozalakla Süslenmiş Kına Tepsisi

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi.

Geçmiş zamanda kına gecesinde, gelin için özel olarak dividin kumaştan dikilen gecelik giyildiğinden bahseden 1960 doğumlu Hediye Aydoğdu günümüzde ise gecelik yerine abiyeler giyildiğini ifade etmiştir.

“Kadınlar kendi aralarında bakır eşliğinde oynar. Oğlan evinde o sıra kendi evinde eğlence yapardı. Kınayı oğlan evi getirirdi. Kendi eğlenceleri bittikten sonra gelin evine gelirlerdi. Hatta misafirler “şu oğlan evi gelse de dağılsak” diye düşünürdü.

Çok geç saatte gelirlerdi. Onlar gelince gelinin kınası yakılırdı. Kına yakılırken gelini ağlatırlardı. Sonrasında maniler, türküler, kaşıklar, bakırlar eşliğinde eğlenceye devam edilirdi. O zamanlar gelinlik yok, çok eskiden geline dividin kumaştan dikilen gecelik giydirilirdi. Ayağında terlik olurdu. Benim zamanımda saten, ipek gecelik vardı. Şimdi ise kalmadı gecelik giyen, şatafatlı abiyeler giyiliyor.”

Görsel 23: Kına Gecesinde Üzeri İşlemeli Saten Gecelik

Kaynak: Kamile Maral kişisel arşivi

Dağ köyleri düğün geleneklerinin bir diğeri de bayrak karşılama geleneğidir. Eski Türklerden bu yana bayrak her zaman özel bir simge olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk bayrağı milliyetçi ruhumuzun bir yansıması olarak geleneklerimizde de yerini her zaman korumuştur. Dağ köylerinde, düğün gününden önce delikanlılar meclisi tarafından bayrak karşılama töreni yapılır. Bu tören köyün yüksek bir tepesinde gerçekleştirilir. Milli beraberliği ve bağımsızlığı simgeleyen bayrak aynı zamanda evlenecek çiftin vatanseverliğini ve geleneksel değerlere olan saygısını göstermektedir.

Görsel 24: Hazırlanmış Bayrak Görseli

Kaynak: Cengiz Bütün kişisel arşivi

Bayrak tüm düğün boyunca bir bayraktar tarafından taşınır. Bayraktır, çok önemli bir görev olarak görülür. Dürüst, vatanına milletine faydalı bir kişi seçilir. Ve düğün sonuna kadar görevini en güzel şekilde gerçekleştirir. Geleneği Selçuklular döneminde beri devam ettirildiğini aktaran Menteşe köyünden 1971 doğumlu Cengiz Bütün bayrak karşılama törenini şu şekilde vurgulamıştır;

“Cumartesi günü çeyiz çıkacaktır, akşam da kına götürülecektir. Cumartesi günü sabah delikanlılar toplanır. Köyün tepesinde belli yerleri vardır. Delikanlılar bayrağı süsler, çalgıcılar onları düğüncülerle köyün girişinde beklerler. Buna bayrak nöbeti denir. Nöbet türküleri vardır, mesele hep davul zurnayla türküler çalınır. İnce sazla çalınan türküler tercih edilmez. Delikanlılar alay eşliğinde bayrağı getirirler, köy meydanına dikerler. Buna bayrak karşılama denir. Bayrak gelinin özel olarak hazırladığı yazmalarla süslenir. Mutlaka kırmızı ve yeşil yazma olur. Kırmızı yazma namus, şeref anlamına gelir, Yeşil yazma murat anlamına gelir. En üst tepede de elma ya da ayva koyarlardı. Elmayı da gelinin teliyle horozun tüyüyle süslerler. Bayrak düğün boyunca alayla birlikte gezer, düğün bitiminde bayraktar bayrağı toplar ve yerine kaldırır.”

Düğüne gelen düğüncülerin, köyün girişinde çalgıcılar ve delikanlılar tarafından karşılandığını anlatan Emel Hanım, bayrağın süslenme şekline ve anlamlarına dikkat çekmiştir.

“Düğüne gelen misafirler köyün girişinde davullarla karşılanır, oğlan evine gönderilir. Orada yemekler yendikten sonra kına evine yine çalgılar eşliğinde giderler. Bayraktarda ordadır. Bayrağı tutan delikanlı başıdır. Bayrağın en üst tepesine ayna konulur. Çörek otu bağlanır. Özel işlenmiş yazma vardır. Hem bereket için hemde nazardan korunmak için. Bir de onların yanında bir bütün elma olur. Bunun anlamı da biraz erotiktir.”

Görsel 25: Bayrak Karşılama Töreninden, Süslenmiş Türk Bayrağı

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Düğünler, kültürel mirasın, misafirperverliğin ve dayanışmanın en önemli yansımalarından biridir. Misafirlere gösterilen özen, sadece bir geleneksel davranış biçimi olmanın ötesinde, toplumsal bağların pekiştirilmesi ve kültürel kimliğin yaşatılması açısından önemli bir anlam taşır. Düğün sürecindeki her ayrıntı, toplumun değerlerini, tarihini ve kimliğini gün yüzüne çıkaran birer imgeler olarak işlev görür. Düğüne gelen misafirlerin karşılanma şekillerini ve sonrasında konak evlerinde yemek yendikten sonra kına evine gidiş sürecini Menteşe köyünden Cengiz Bütün şu şekilde aktarmıştır;

“Delikanlılar çalgılarla eşliğinde köyün girişinde düğüncülerini beklerler. Damışık gecesinde her misafire bir konak verilmişti, ona göre delikanlılar gelen misafirleri çalgılar türküler eşliğinde konak evlerine götürürler. Orada yemekler yendikten sonra alay şeklinde misafirler tek tek toplanarak gelin evine gidilir. Oğlan evi kınayı misafirleri eşliğinde gelin evine götürür. Kına tepsisi süslenir, pürçüklerle üstüne grep örtülür. Kadınlar eve çıkar, erkekler evin önünde oturarak muhabbeti yaparlar. Kadınlar evde geline kına yakarlar. Kayınvalide hediyesini verir, gelin biraz ağlatıldıktan sonra bakırlar ve çalgılar eşliğinde eğlenmeye başlanır” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Keles’e bağlı Yazı başı köyünde ise diğer köylerden farklı olarak zülûf kesme kına sabahı yapılmaktadır. Sabahtan zülûf kesmeyle başlayan gün, sonrasında damat evinin kına getirmesiyle başlar. Akşama kadar süren kına gününü Mesude Hanım şu şekilde anlatmıştır;

“Kına gecesi sabahı bütün köylüler kız evinde toplanır. Sabahtan yengesi varsa yengesi, ablası varsa ablası gelini, kınaya hazırlamaya başlar. Gelinin zülûflerini keserler. Zülûf mutlaka kesilirdi, gelin olduğunu hissetsin diye. Geline üç eteği giydirilir, beline kuşak bağlanır, üzerine de örme yelek giydirilir. Fes takılır, fesin üstüne oyalı grep bağlarlar. En üstede beyaz örtü örtülür, geline evlenene kadar hep beyaz örtülür. Sonrasında oğlan tarafı kız evine kına ve lokum getirir. Bir de kına gecesi kızlar, gelin evinde kalcağı için yastık ve yorgan getiririrler. Kınanın gelmesiyle eğlence başlar. Bakırlar çalınır, oyunlar oynanır, yemekler yenir. Akşama kadar eğlence devam eder. Artık gece bitmeye yakın, iki tane yorganı üst üste koyarlar. Gelinin iki üç arkadaşı yanında olur. Gelini ortaya oturturlar, arkadaşları yanında olur. Gelinin sağdıçları kınasını yakarlar. Gelinin kınası yandıktan sonra eğlence sona erer” (M. Doğru, kişisel görüşme, 12.03.2025).

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda, kına sabahı uygulanan süreçlerin incelenen köylerde benzer şekilde yapıldığı görülmüştür. Kına sabahı, gelinin arkadaşları tarafından, gelin maniler söyleyerek köyün çeşmesine götürülür. Çeşmeye giderken gelinin elinde ekmek bulunur ve yolda karşılaştığı kişilere ekmekten bir parça verir. Bunun, haneye bereket getirmesi amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. Gelin çeşmenin başına varmadan önce, arkadaşlarından biri önden giderek çeşmeye yakın bir yere makas ve tarak saklar. Çeşmede gelinin kınası yıkandıktan sonra, gelinden bu iki nesneden birini bulması istenir. Eğer gelin önce makas bulursa kız çocuğu, tarak bulursa erkek çocuğu

olacağına inanılır. Sonrasında maniler eşliğinde gelin, kız evine geri döner ve düğün hazırlıkları başlar.

Keles'e bağlı Menteşe köyünde ise bu sürece ek olarak, dönüş yolunda damadın evinin taşlandığı belirtilmiştir. Cengiz Bey'in aktardığına göre, gelinin kınası yıkandıktan sonra, damadın evinin önünden geçilirken camlar taşlanır. Bu davranış, "Artık baba evimde son günümü yaşıyorum, sizin gelininiz oldum ve her türlü ihtiyacım sizden olacak" mesajını taşır. Camların taşlanması ardından kayınvalide, gelin evine kahvaltı gönderir. Bu da kayınvalidenin mesajı aldığını ve üzerlerine düşeni yapacaklarını ifade eder.

Kına öncesi yapılan uygulamalar ve kına gecesi süreci incelendiğinde, köyler arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu farkların temel nedeni köyler arasındaki mesafeler olarak görülebilir, ancak asıl önemli olan her toplumun kendine özgü değerlerini ve geleneklerini yaşatmasıdır. Bursa'nın dağ köylerinde uzun yıllar boyunca geleneksel unsurlara bağlı olarak sürdürülen kına geceleri, günümüzde ise toplumsal değişim dinamiklerinden biri olan köyden kente göç ve bununla birlikte artan popüler kültür etkisiyle belirgin bir dönüşüm geçirmiştir. Geçmişte daha sade, aile içinde ve köy kültürüne özgü ritüellerle gerçekleşen kına geceleri; yerel müzikler, kadınlar arası eğlenceler, el emeğiyle hazırlanan süslemeler ve kına yakımı gibi kültürel öğeleri barındırmaktaydı. Ancak kentleşmeyle birlikte bu geleneksel biçimler yerini, düğün salonlarında düzenlenen, organizasyon firmalarının planladığı ve modern gösteri unsurlarıyla zenginleştirilmiş kına gecelerine bırakmıştır. Artık bu törenlerde gelin için özel tahtlar kurulmakta, ışık ve ses sistemleriyle sahne düzenlemeleri yapılmakta, gelin birden fazla kıyafet değiştirerek gecenin farklı anlarında sahneye çıkmakta, dans gösterileri sergilenmekte ve törensel uygulamalar daha estetik ve gösterişli hale getirilmektedir. Bu değişim, sadece mekânsal bir kaymayı değil; aynı zamanda gelenekselden moderne, topluluk merkezli olandan bireysel tercihlere dayalı bir yapıya geçişi de göstermektedir. Dolayısıyla, Bursa dağ köylerine özgü geleneksel kına geceleri, biçimsel olarak değişmiş olsa da bu ritüelin temel amacı olan evlilik öncesi kutlama işlevi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, Jan Asmann'ın yükümlülük kuramı, toplumların kültürel değerleri nasıl taşıdığı ve kuşaktan kuşağa nasıl aktardığı konusunda önemli bir açıklama sunmaktadır.

Bu süreçlerde kimliğin somutlaşması kuramı, geleneklerin kültürel izlerini ve değerlerini bizlere gösterir. Toplumun aidiyet duygusunu pekiştiren bu uygulamalar, geleneklerin

somut bir şekilde dışa vurumu olarak karşımıza çıkar. Tel çizme, zülûf kesme, bakır, üç etek ve kına gecesi uygulamaları, toplum tarafından arşivsel modda korunmuş ve günümüze ulaştırılmıştır. Bu mod, geçmişin belgelenmesi ve korunmasını sağlayarak, nesilden nesile aktarılan geleneklerin sürekliliğini güvence altına alır. Bir diğer mod olan aktüellik modu, geçmişin izlerinin günümüz koşullarında nasıl evrildiğini ve toplumsal bağlamda nasıl yeniden şekillendiğini gösterir.

Kültürel pratiklerin belirli bir düzen içerisinde uygulanması, organizasyon kuramı ile açıklanabilir. Kına öncesi ve kına gecesi uygulamaları, toplumsal bir organizasyonun parçası olarak karşımıza çıkar. Bu gecelerde kişilerin üstlendikleri roller ve etkinliklerin uygulanma şekilleri, organizasyonun temelini oluşturur. Organizasyonlar sayesinde toplumun kimlikleri güçlenir ve sosyal bağlar kuvvetlenir.

Son olarak, tüm bu geleneklerin günümüze kadar aktarılması ve hâlâ uygulanıyor olması, yükümlülük kuramının bir sonucudur. Toplumlar sadece geçmişi hatırlamakla kalmaz, aynı zamanda bu kültürel değerleri geleceğe aktarmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, dağ köylerinin düğün geleneklerini oluşturmuş ve kuşakların yerine getirmesi gereken bir sorumluluk olmuştur. Bu gelenekler, toplumların kültürel kimliklerini yaşatarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan önemli bir bağ oluşturur.

Kavramsal Çerçeve	Açıklama	Geleneklerle ilişkilendirme
Yükümlülük kuramı	Toplumlar kültürel değerleri korumak ve aktarmakla yükümlüdür.	Kına günü, tel çizme, zülûf kesme, bakır, üç etek ve bayrak karşılama törenleri kültürel sorumluluk bilinciyle kuşaktan kuşağa aktarılır.
Kimliğin somutlaşması	Gelenekler, toplumun kültürel kimliğini somutlaştıran ritüellerdir.	Geleneksel kıyafetler, halk oyunları ve maniler toplumun kimliğini görünür kılar. Aidiyet duygusunu pekiştirir.
Arşivsel mod	Geçmişteki bilgilerin saklandığı ve korunduğu hafıza biçimidir.	Tel çizme, zülûf kesme ve bayrak karşılama gibi eski uygulamalar, arşivsel modda saklanarak günümüze ulaşmıştır.
Aktüellik modu	Geçmişin, günümüz koşullarında yeniden yorumlanarak yaşatılmasıdır.	Üç etek ve bakır çalma gelenekleri güncel köy yaşantısına adapte edilerek yaşatılmaktadır. Geleneklerin temel anlamı korunmaktadır.
Organizasyon kuramı	Geleneklerin sistemli olarak organize edilmesini ifade eder.	Kına öncesi uygulamalar ve kına günü belli bir düzen, rol dağılımı ve zaman akışıyla yürütülür. Buda kültürel organizasyonu sağlar.
Toplumsal çeşitlilik	Aynı geleneğin farklı köylerde, farklı biçimlerde uygulanması kültürel zenginliğin göstergesidir.	Köyler arası farklılıklar (mesafe, yerel değerler) geleneklerin canlılığını ve yerel kültürün korunmasını sağlar.
Sosyal bağların güçlenmesi	Gelenekler, toplumsal birlik ve dayanışmayı pekiştirir.	Katılım esaslı olan kına gecesi ve öncesi gelenekler, toplumu bir araya getirir. Sosyal bağlılık bu şekilde inşa edilir.

Tablo 6: Kına Gecesi Geleneklerinin Assman'ın Kuramlarıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, geleneklerin sadece geçmişin bir yansıması olmadığını, aynı zamanda toplumun kültürel kimliğini, hafızasını ve sosyal yapısını şekillendiren dinamik unsurlar olduğunu ortaya koymaktadır. Gelenekler; kimliği somutlaştıran, kültürel değerleri kuşaktan kuşağa aktaran, sosyal bağları güçlendiren ve toplumsal organizasyonu sağlayan yapılar olarak karşımıza çıkar. Ayrıca her köyde farklı şekillerde yaşatılmaları, kültürel çeşitliliğin ve yerel değerlerin bir göstergesidir.

Sonuç olarak tablo, geleneklerin hem bireysel hem toplumsal düzeyde aidiyet, dayanışma ve süreklilik sağlayan, geçmişle bugünü buluşturan çok katmanlı bir işlevi olduğunu göstermektedir.

2.2.4.5. Tavuk Alma

Tavuk alma geleneği, sadece dağ köylerinde değil, Bursa'nın hemen hemen tüm ilçelerinde de görülmektedir. Genel olarak, kına gecesinin ardından katılımcıların farklı tiplerle girip geç saatlere kadar eğlendikleri bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Ancak dağ köylerinde bu geleneğin geçmişte daha farklı bir şekilde uygulandığı ve eğlenmenin yanı sıra yardımlaşma ve düğünü değerlendirme amacının bulunduğu görülmektedir. Geleneğin ismi de canlı tavuk alındığı için tavuk almadır. Hayvan olarak tavuğun tercih edilme sebebi ise köylerde herkesin kümesinde rahatça bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Gelinin kına gecesinde, bakır çalıp oynayan gelinin arkadaşları ve davetli genç kızlar, kına gecesinin bitiminde misafirlere "Sakın bir yere ayrılmayın, tavuk alma yapılacaktır" diyerek geceye davet eder. Bu geleneksel etkinlikte, evli ve yaşlı bireylerin katılmadığı belirtilmektedir. Tavuk alma geleneğinin gençler arasında yapıldığı geceyi Emel Hanım şu şekilde aktarmıştır.

“Tavuk alma geleneğinde evli ve yaşlı erkekler katılmaz daha çok kadınlar ve gençler bulunur. Genellikle gece geç saatlerde kız evinin önünde ellerinde toprak darbukalar ile erkek tarafına ağır adımlar ile şarkılar, maniler ve türküler söyleyerek oğlan evine giderler. Tavuk alıcılar oğlan evinin önüne gelerek darbuka çalarak oynamaya devam ederler. Gençler oynamaya devam ederken oğlanın annesi ayakları kumaş şeritle bağlanmış tavuğu getirir ve kız tarafına teslim eder. Tavuk alındıktan sonra maniler eşliğinde oğlan evinden ayrılırlar” (E. Örgün, kişisel görüşme,31.01.2025).

Kullanılan mâni örneği;

“İndi baba indi ey Allah,
Arabaya bindi ey Allah,
Kız tarafı geldi ey Allah,
Hazırla tavuğu kaynana.”

Orhaneli'ne bağlı Eski danışment köyünden 1971 doğumlu Serpil Hanım geleneği şu şekilde aktarmıştır;

“Kına gecesi bittikten sonra kız evine gidilir ve hazırlıklara başlanır. Damat ve roman olunur, bohça hazırlanır ve erkek evine gidilir. Damadın amcası, dayısı, halası yakınlarında oturuyorsa sırayla tavuk alma diye onlara uğranır. Gelini saklarlar, damat gelini bulduktan sonra oradan buradan tavuk gelsin, şuradan buradan çerez gelsin

manisi eşliğinde istekler belirtilir ve ikramlıklar alınır. Cevizli lokum, sarma, çerez, içecek vb. yiyecek ve içecekler verilir. Gelin, damat ve yakın çevre oynar. Darbuka çala çala kız evine geri gelinir” (S. Sezer, kişisel görüşme,09.03.2025).

Şekil 9: Darbuka Eşliğinde Gelin Evine Yürüyüş

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görsel 26: Tavuk Alma Geleneğinden Gelin-Damat

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Tavuk alma geleneği, geçmiş zamanda kümeden verilen canlı tavuk ile yapılırken, günümüzde şehirleşmenin ve köyden kente göç nedeniyle kızarmış tavuk olarak verildiği bilinmektedir. “Günümüzde ise tavuk almada uzun süredir kız tarafına canlı tavuk verilmez. Bir büyük tepsi pilav, pilav tepsisinin ortasına kızartılmış ya da haşlanmış tavuk konulur. Kız tarafında varlıklı ise bir kocaman tepsi baklava ve çerez ve helva verildiği görülmektedir” (E. Örgün, kişisel görüşme, 31.01.2025).

Orhaneli’ne bağılı Çörelers köyünde ise gelenek “sakallı kabak” adıyla gerçekleşmektedir. Köylerinde geleneğin uygulanış biçimi 1968 doğumlu Gülistan Hanım şu şekilde aktarmıştır;

“Tavuk alma gelinin kınası bittikten kere gençler tavuk alma hazırlarlar. Gelinin arkadaşları erkekten gelin yaparlar, kızdans da 2-3 tane roman olur. Sakallı kabak denir. Davul çalmayı bilen varsa davul çalmayla, dömbek çalmayı bilen varsa dömbek çalmayla oğlan tarafına giderler. Tavuk almaya geldik diye bağırırlar, gelini saklarlar ve damada gelini buldururlar. Eğlence yaparlar, mâni söyleyerek tavuğu isterler. Tavuğu aldıktan sonra eve geçerler yemek yerler. Oğlan tarafı kız tarafına tatlı almaya gelir. Kola, sigara ve baklava verirler. Gelin tarafının verdiği ikramlara göre oğlan tarafı ikram verir. Bohça hazırlarlar, bahşış toplamak için bohça içindekileri kayınpedere satarlar. Hep birlikte yemekleri yerler. Eğlenceye devam ederler” (kişisel görüşme, 05.03.2025).

Görsel 27: Katılımcıların Girdikleri Tiplemeler

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Şekil 10: Gelin Evi Önünde Tavuk Alma Eğlencesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kullanılan mâni örneği;

Kaynana geline ne veriyon?

Buzağılı inek veriyom,

Yaz davulcu güüümm.

Kaynana geline ne veriyon?

1 dönüm arsa veriyom

Yaz davulcu gümmmm.

Kaynana geline ne veriyon?

Burma bilezik veriyom,

Yaz davulcu gümmmm.

Mâni örneği karşımıza çıkmaktadır. Belirtilen mâni örneği, söyleyen kişinin kabiliyetine ve o an ki ortama göre şekil alabilmektedir. Cevap veren kayınvalide ise kendi maddi imkânları doğrultusunda gelinine hediyeler vermektedir.

Keles'in Sorgun köyünde de tavuk alma geleneğini benzer şekilde uygulanmaktadır. Sadece köyde yaşayanların değil, şehir merkezinde bu geleneğin olduğu aktarılmıştır. Geleneğe katılmak isteyen herkesin katılabileceği sadece erkeklerin değil kadın erkek karışık şekilde yapıldığı belirtilmiştir. 1997 doğumlu Kübra Hanım kendi tavuk alma gecesini aktarmıştır.

“Tavuk alma Bursa'nın olmazsa olmaz geleneğidir. Kına gecesi sonrası kız ve erkek tarafı evlerine gider. İlk önce kız evi damat evine tavuk istemeye gider. Gençler kılığa girer. Roman olup çiçek satarlar. Genç kızlar erkek kılığına girip sakal bıyık yapar, erkek kıyafeti giyer. Erkeklerde kadın kılığına girip, gelinlik giyer. Hem komik görüntü olur hemde muhabbet yapılır. Maniler şarkılar eşliğinde damat evine gidilir. Önce bi bardak su istenir, bardak kırılır. Esas gelin saklanır, damat gelini bulur. Sonrasında katılan misafirlerle beraber maniler eşliğinde çerez,kola,sigara ve tavuk istenir” (K. Kumaş, kişisel görüşme,18.12.2024).

Görsel 28: Kılık Kıyafet Değişirme Örneği

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Keles'in Yazı başı köyünde de tavuk alma geleneği uygulanmaktadır. Ancak, diğer köylerde olduğu gibi burada kılık kıyafet değişirme gibi bir unsur bulunmamaktadır. Ayrıca, bu gelenek yalnızca erkekler tarafından gerçekleştirilmekte olup, kadınların bu geceye katılmadığı aktarılmıştır. 1948 doğumlu Mesude Hanım şu ifadeleri kullanmıştır.

“Kınadan sonra gençler toplanırlardı. Oğlan evinin akrabalarına tavuk toplamaya giderlerdi. Vermezlerse kümeden çalarlardı. Hemde en güzel tavuğu alırlardı, ertesi gün komşu bakardı tavuğu yok olay çıkartırdı. Öyle eskiden kılık kıyafet değişirme yoktu. Sadece erkekler kendi aralarında yaparlardı. Sonra da tavukları kesip, gece sonu hep birlikte yerlerdi” (M. Doğru, kişisel görüşme, 12.03.2025).

Alpovut köyünden 1962 doğumlu Orhan Bey, tavuk alma geleneğinin dedelerinin zamanında daha zorlu koşullarda yapıldığını, ancak şimdi daha kolaylaştığını ve eskisi gibi muzurlukların yapılmadığını belirtmiştir. Ayrıca, kılık kıyafet değişirme geleneğinin dedelerinin zamanında da uygulandığını ve gençlerin hala bu geleneği sürdürmelerinden memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir.

“Biz gençler, damadın sağdıçları toplanırdık. Sırayla damadın akrabalarını gezerdik. Köyde 15 akrabası varsa sağdıçlar kol kola girerdik, davul zurnayla kapı dolaştırdık. Öyle her eve de gidilmezdi, sadece akrabalara gidilirdi. Amcasına giderdik, amcası kümeden tavuk verirdi, yengesine giderdik elma verirdi, döngel verirdi. Evde ne varsa önceden hazırlarlardı zaten imkanları doğrultusunda verirlerdi. Bizde çıkılarımıza koyar, dolaşmaya devam ederdik. Kız evide aynı şekilde yapardı, orda da gelinin sağdıçları olurdu. Kılık kıyafet değişirme hep vardı. Mesela Nihat vardı bizim hep bayan yapardık onu. Kadınlarda da erkek olan olurdu. Dedelerimizin

şartları çok ağırmış. Eskiden köy odaları varmış, yer sofrasına otururlarmış. Herkes içermiş, o gelsin bu gelsin. Eşek isterlermiş, olmayan şeyleri isterlermiş. Çok muzurluklar yaparlarmış. Damadı iki gün salmazlarmış kızın yanına. Şimdi daha kolaylaştı bu kadar zorluk yok” (O. Aslan, kişisel görüşme,19.12.2024).

Görsel 29: Canlı Tavuk Alma Anı

Kaynak: Cengiz Bütün kişisel arşivi

Diğer köylerden farklı olarak, Keles’in Menteşe köyünde tavuk alma geleneği kına gecesinden sonra değil, danışık gecesinden sonra yapılmaktadır. 1971 doğumlu Cengiz Bey, bu gelenekte kılık kıyafet değiştirme unsurunun bulunmadığına da dikkat çekmiştir. Ayrıca, sadece erkeklerin katıldığı bu gecenin amacının, süreci değerlendirmek ve üzerine sohbet etmek olduğunu aktarmıştır.

“Tavuk toplama geleneğini delikanlılık çağında köyümdeki düğünlerde gördüm. Bu kültürü kendimde yaşadım. Köylerdeki eski düğünlerin müzikli ya da çalgılı kısmı üç gün olurdu. Birinci gün danışık geces, ikinci gün çeyiz çıkarma ve kına geces son olarak da pazar günü gelin alma yapıldı. Pazartesi gününün, sabah ezanı sularında ise güvey kaldırma ile müzik veya çalgı kısmı biter. Tavuk toplama ya da tavuk alma geleneğini düğünün birinci günü danışık muhabbeti gece 24.00 suları bitince yaşlı ve köse takımı evlerine gittikten sonra delikanlılar köy içerisinde çalgı eşliğinde ev ev gezerek hısım akraba ve düğün alayında bulunan delikanlıların evine giderek tavuk toplama gerçekleştirilir. Gelin evinden de mutlaka tavuk alınır. Tavuk toplarken katılan delikanlılar hep bir ağızdan türkü söylerler. Bir evin önüne gelindiğinde “hop hop de ha tavuk gelsin” şeklinde bağırarak tavuk istediklerini sesli bir şekilde beyan edip duyururlar. Ev sahibi kümeden tavuğu canlı bir şekilde tutup delikanlıların önüne tavuğu getirir, yakınlık derecesine ve durumuna göre ev sahibinden bir delikanlı alır. Diğer evlere de türküler eşliğinde gidilip, tavuklar

toplanır. Toplanan tavuklar ertesi gün paça gününde pişirilip hem düğündeki durumları değerlendirip hem de eğlendikleri gündür. Tavuk toplama gününe dışarıdan gelen misafirler köyün girişinde ateş yakarak beklerler. Delikanlılar çalgılar eşliğinde karşılamaya giderler. Gelen düğüncüler damadın evine giderken tavuk gelsin diyerek tavuk isterler. Düğün sahibi tavuğu getirir fakat dışarıdan gelen düğüncüler aldıkları tavuğu düğün sahibine ya da delikanlılardan birine geri teslim eder. Bu tavuk toplama geleneği köyde her düğünde olurdu. Bu tavuk toplama âdetini yalnızca delikanlılar yapardı ve amaç düğünü değerlendirmektir günümüzdeki gibi kılık kıyafet değiştirmek yoktu” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025).

Orhaneli’ne bağlı Ağaç hisar ve Keles’e bağlı Ağaç dibi köylerinde yapılan görüşmeler sonucunda, tavuk alma geleneğinin uygulanmadığı görülmüştür. Köy halkı, komşu köylerinde bu geleneğin yapıldığını ancak kendi köylerinde yapılmadığını belirtmiş, ancak bunun nedenine dair herhangi bir fikir öne sürmemişlerdir.

Günümüzde ise tavuk almada uzun süredir kız tarafına canlı tavuk verilmez. Bir büyük tepsi pilav, pilav tepsisinin ortasına kızartılmış ya da haşlanmış tavuk konulur. Kız tarafında varlıklı ise bir kocaman tepsi baklava, çerez ve helva verildiği görülmektedir.

Tavuk alma geleneği geçmişten günümüze uzanan süreçte biçimsel ve işlevsel olarak çeşitli dönüşümler geçirerek varlığını sürdüren önemli bir kültürel ritüeldir. Tarihsel bağlamda değerlendirildiğinde bu gelenek yalnızca erkeklerin katıldığı belirli toplumsal roller çerçevesinde icra edilen ve canlı bir tavuğun damat evine götürülmesiyle sembolik anlam kazanan bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Ancak yapılan saha çalışmaları ve yerel halkla gerçekleştirilen görüşmeler bu geleneğin günümüzde daha farklı bir biçimde yaşatıldığını ortaya koymaktadır

Katılımcıların aktarımlarına göre artık bu ritüele kadınlar da aktif biçimde katılmakta canlı tavuk yerine kızartılmış ya da haşlanmış tavuk pilav tepsisi içinde sunularak geleneksel formlar yeni anlamlarla yeniden üretilmektedir. Ayrıca etkinliğe mizah ve teatral canlandırma unsurları da dâhil edilmiştir. Katılımcılardan bazıları yalancı gelin ve yalancı damat rollerine bürünürken bazıları da Roman kıyafetleriyle farklı kimlikleri sahnelemektedir. Bu yönüyle tavuk alma yalnızca bir gelenek olmanın ötesinde toplumsal katılımı ve eğlenceyi odağına alan kolektif bir performans dönüşmüştür

Bu evrimsel süreç Jan Asmann’ın “yeniden inşa etme kapasitesi” kuramı doğrultusunda anlamlandırıldığında kültürel belleğin dinamik ve dönüştürülebilir niteliği açıkça görülmektedir. Assmann’a göre kültürel bellek geçmişi birebir muhafaza etmez onun

anlamalı öğelerini seçerek güncel toplumsal ihtiyaçlar ve değerler doğrultusunda yeniden şekillendirir. Bu bağlamda tavuk alma geleneği hem geçmişten gelen sembolik unsurlarını örneğin dayanışma paylaşım ve kutlama korumakta hem de çağın ruhuna uygun biçimde toplumsal cinsiyet eşitliği kolektif katılım ve mizah yoluyla yeniden inşa edilmektedir.

Kavramsal Çerçeve	Açıklama	Yeniden inşa kuramıyla ilişkilendirme
Yeniden inşa etme kuramı	Gelenekler zamanla değişen kültürel koşullara göre yeni biçimlerde yaşatılır.	Gelenek, geçmişte yalnızca erkeklere aitken bugün kadınların da katıldığı, mizah unsurlarının eklendiği daha kolektif ve eğlenceli bir hale bürünmüştür.
Kültürel bellek	Toplumların ortak geçmişini hatırlama ve aktarma biçimidir.	Tavuk alma geleneği, geçmişin izlerini taşıırken mizahi canlandırmalarla günümüze uyarlanarak sürdürülmektedir.
Toplumsal performans	Ritüel ve gelenekler, sadece işlevsel değil aynı zamanda performatif olarak da kimlik ve aidiyet üretir.	Katılımcıların "yalancı damat", "yalancı gelin" veya Roman kılığına girmesi gibi performanslar, geleneği yaşayan ve katılımcı odaklı bir hale getirmektedir.
Sembolik dönüşüm	Nesneler ve davranışlar zamanla biçimsel olarak değişse de taşıdıkları anlam korunur ya da yeniden anlamlandırılır.	Canlı tavuk yerine pilav tepsisinde sunulan kızarmış tavuk gelenekteki sembolik anlamı korurken fiziksel biçimi günümüz koşullarına göre uyarlanmıştır.
Yerel uygulama farklılıkları	Aynı gelenek farklı köylerde farklı şekillerde uygulanabilir; bu çeşitlilik kültürel zenginliktir.	Ağaçhisar ve Ağaç dibi köylerinde bu gelenek hiç uygulanmazken, diğer

		köylerde teatral bir gelenek olarak yaşatılmaktadır.
Sosyal statü göstergesi	İkramlar ve etkinliğe katılım düzeyi, ailelerin ya da köyün refahını ve sosyal durumunu yansıtabilir.	Varlıklı ailelerin baklava, çerez ve helva da vermesi; maddi gücün sembolik gösterimi olarak gelenekte yer alır.
Belleğin sessiz alanları	Bazı uygulamalar neden yapılmadığı bilinmeden unutulur ya da ortadan kalkar.	Bazı köylerde (Ağaçhisar-Ağaç dibi) geleneğin hiç olmaması ve nedeninin bilinmemesi, kültürel belleğin "boşluk" alanlarını gösterir.

Tablo 7: Geleneğin Yeniden İnşa Etme Kuramıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, bir geleneğin zaman içinde nasıl değiştiğini ve bu değişimin yeniden inşa kuramı çerçevesinde nasıl anlam kazandığını gösterir. Gelenek, sabit değil; toplumsal ihtiyaçlara, kültürel belleğe ve yerel farklılıklara göre yeniden şekillenir. Ritüeller performansa dönüşür, semboller güncellenir, ekonomik durumlar sembolik ifadeye yansır. Sonuç olarak tablo, kültürün canlı, değişken ve toplumsal etkileşimle sürekli yeniden inşa edilen bir yapı olduğunu ifade eder.

2.2.5. Düğün Günü

Evlilik, yalnızca iki bireyin birleşmesinden ibaret olmayan, aynı zamanda toplumun kültürel ve geleneksel değerlerinin gün yüzüne çıktığı önemli bir geçiş dönemidir. Bu kavram, sadece bireysel bir bağ kurma süreci olmanın ötesinde, aileler ve köyler arasında derin bir etkileşim ve kaynaşma sağlar. Dağ köylerinde ise evlilik, çok sayıda gelenek ve ritüel ile biçimlenmiş, zengin bir kültürel miras sunar. Bu gelenekler, sadece düğün günüyle sınırlı kalmayıp, çeyiz alma süreciyle başlayıp, paça günüyle son bulacak şekilde bir dizi aşamayı kapsar.

Dağ köylerinde evlilik süreci, her aşamada farklı ritüeller ve toplumsal sorumluluklar taşır. Düğün günü ise bu süreçte önemli bir yer tutar ve yine dağ köylerinde oldukça renkli ve çeşitli geleneklere ev sahipliği yapar. Evlilik hazırlıkları, ailelerin bir araya geldiği,

kuşaklar arası kültürel mirasın aktarıldığı, bazen zorlayıcı ancak bir o kadar da anlamlı ve katılımcı bir süreçtir. Yapılan kişisel görüşmeler ışığında, bu süreçler ayrıntılı bir şekilde aktarılmış ve geleneklerin her bir adımı, köylerin sosyal dokusunu nasıl şekillendirdiği ortaya konmuştur.

Bu gelenekler, dağ köylerinde toplumsal bağların güçlenmesini ve kültürün yaşatılmasını sağlar. Çeyiz alma, nişan, kına, düğün ve paça günü gibi çeşitli aşamalar, yalnızca bir evliliğin başlangıcını değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın, yardımlaşmanın ve köydeki birlikteliğin de simgeleridir. Her bir adım, evlilikle birlikte köydeki diğer bireylerle olan ilişkiyi de pekiştirir ve yeni bir yaşamın temellerini atarken geleneksel değerlerin yaşatılmasına olanak tanır.

Dağ köylerinde düğün günü, çeyiz alma süreciyle başlar. Sabahın erken saatlerinde başlayan bu gelenek, gelinin çeyizinin hazırlanıp, gelinin odasının hazırlanmasıyla devam eder. Çeyiz alma töreninin ardından, gelin alma seremonisi gerçekleştirilir. Gelin, davullar zurnalar eşliğinde damadın evine getirilir. Gelin alma işleminin tamamlanmasının ardından güvey salma yapılır. Bu gelenek damadın, gelinin yanına girmesinin sembolik bir parçasıdır. Düğün, ertesi gün yapılan paça günüyle sona erer. Paça günü, köy halkının birlikte yemek yiyip, eğlendiği ve yeni evliliği kutladığı son aşamadır.

Düğün hazırlık süreçlerinin gavıl almayla başladığını aktaran 1971 doğumlu Cengiz Bey, gavıl almanın sözlü sözleşme anlamına geldiğini dile getirmiştir. Gelin evi efradıyla oturup gavilleşme sağlandıktan sonra düğün hazırlıkları başlar. “Düğün nasıl olacak, neler alınacak, geline ziynet ne takılacak hepsi gavıl almada netleştirilir. Hazırlıkların tamamlanması için kazaya gidilir. Hükümet nikahı da o gün kıyılır. Buna izinleme, izinname denir” (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025). Sonrasında da imam nikahı kıyılır ve süreç başlar.

Görsel 30: Gelin ve Damat

Kaynak: Mesude Doğru kişisel arşivi

Dağ köylerinde düğünler güz döneminde yapılmaktadır. Geçimlerini hayvancılıkla sürdüren halk, bahar döneminde hayvanlarını otlatmak için başka yerlere giderler. Bu sebeple düğünler kışın yapılır. “Hayvan gelimi denir bizde. Meradan hayvan geldiğinde yapılırdı. Baharda otlar çıktımı gelinirdi köye” (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17.01.2025).

Düğün günü sabahı ilk olarak çeyiz almaya gidilir. Orhaneli Ağaç hisar köyünde çeyiz almaya damadın sağdıçları gittiğini aktaran 1960 doğumlu Hediye Hanım;

Düğün sabahı kız evine çeyiz almaya gidilirdi. Damadın sağdıçları gider. Çeyiz sandığına oturlardı, kapıyı kitlerlerdi. Bir sürü eziyet ederlerdi damada. Paraları toplaya toplaya alırlardı çeyizi. Sonra kız evi, oğlan evine giderdi. Oğlan evinde bir oda onların olurdu. Eskiden öyle ayrı evde oturmak yoktu. Kız evi, gelinin çeyizlerini odaya sererdi. Tavanlara yazmalar asılırdı, havlular kapıya konurdu. Gelinin yatağı hazırlanırdı. Orası gelinin evi olurdu(H.Aydoğdu, kişisel görüşme,17.01.2025).

Görsel 31: Çeyiz Serme

Kaynak: Hediye Aydoğdu kişisel arşivi

Geçmiş zamanda evlenecek çiftler kayınvalidenin evinde yaşardı. Geline bir oda verilirdi ve o oda gelinin evi olurdu. Keles’in Dağdibi köyünde de düğün günü ilk olarak sabahtan çeyiz alma süreciyle başlar. Bu süreç sadece damadın sağdıçlarının değil, oğlan evinin büyüklerinin de katıldığı bir süreçtir. Eskiden atla gidildiğini ancak kendi zamanında traktörle geldiklerini kaynak kişi şu şekilde aktarmıştır.

“Pazar sabahı çeyiz gider bizde. Oğlan evinde geline oda hazırlanır. Şimdiki gibi değil eskiden gelinler kayınvalideyle aynı evde yaşardı. Oğlan evinden büyükler, amca, dayı, hala ve teyze kız evine çeyiz almaya gider. Çok eskiden atla giderlermiş ama bizim zamanımızda traktörle gidilirdi. Traktörün önüne süsler yapılırdı. O sıra yenge gelinin odasını hazırlar, yatağını örtüsünü her şeyini düzenler. Yengelere çok iş düşerdi eskiden. Gelin evinde çeyiz getirenlere yemek verilir. Sonrasında çeyiz evden çıkarken damat tarafı büyükleri gelin evindeki gençlere para verir. Yemekler yendikten sonra ikindiye doğru gelin almaya gidilir” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme, 17.01.2025).

Görsel 32: Traktörle Çeyiz Alma

Kaynak: Hatice Şanlıtürk kişisel arşivi

Çörel köyünde de çeyiz alma geleneği benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır. Çeyizin geçmiş zamanda hayvanlara saman taşımak amacıyla kullanılan çit arabalarıyla getirildiği bilinmektedir. Çörel köyünde farklılık olarak bir çırakman karşımıza çıkmaktadır. Çırakman denilen aslında bir lambadır. Sopanın ucuna bağlanan bir tenekenin içerisinde ateş yakılır. Buda karanlık zamanlarda geceyi aydınlatmak, gündüz vaktinde ise gelin alayını belli etmek amacıyla kullanılır.

“Sabahtan damat tarafı ceviz ve çeyiz getirirdi. Hazırlıklara başlanırdı lokumlar yapılırdı. Sonrasında gelinin çeyizi getirilirdi çit arabasında eskiden öyle arabalar yoktu. Hayvanlara saman taşıdığımız arabalara çit arabası derdik. Gelin almaya da yine o şekilde giderdik. Gelinin çeyizi gelirken alay toplanırdı. Çırakman olurdu. Alaydaki herkes eline bir sopa alır üzerine yazma bağlar maniler eşliğinde çeyiz getirirlerdi. Çırakmanın elinde uzunca bir sopa bulunurdu. Sopanın tepesine teneke içinde ateş yakılırdı, eskiden öyle her yer aydınlık değildi. Işık olsun amacıyla yapılırdı. Önde çırakman arkada gelin alayı o şekilde gelirlerdi. Sonrasında gelin evinde bakırlar eşliğinde oynanırdı. Gelen misafirler hediyelerini verirlerdi. Cabbar biri kalkardı, damadın teyzesinden havlu, yengesinden kumaş diyerek tek tek kim ne getirdiyse söyler gelinin omzuna atardı” (K. Maral, kişisel görüşme, 07.03.2025).

Görsel 33: Çeyizde Bulunan Patık ve Yemeni Görseli

Kaynak: Yazarın kişisel arşivi

Gelinin çeyizi, yengesi tarafından odasına serilir. Yazmalar duvarlara asılır, havlular kapının üstüne koyulur. Yatağı hazırlanır. Dönemin şartlarında gelinin çeyizinde, genelde elbiselik kumaş, bolca havlu, yazmalar ve patikler bulunmaktadır. Gelinin çeyizi de el öpme adetinde bahsettiğimiz gibi köylülerin yardımıyla oluşturulur. Halkın birbirlerine olan desteği tüm düğün süreçlerinde önemli bir yer tutar. Aidiyet kuramını derinlemesine işleyen bu organizasyonlar toplum bilincini ve yardımlaşma kavramlarını gün yüzüne çıkartan önemli uygulamalardır.

Çeyiz alma süreci tamamlandıktan sonra ikindi namazından sonra gelin almaya gidilir. Gelin sabahtan hazırlanmaya başlar. Köylerde elinden her iş gelen ablalar bulunur ve gelini onlar hazırlar. “Köylerde illa bir deli abla teyze vardır, bizde şey derler “ölü evinin yaşçısı, düğün evinin tefçisi”. Her türlü iş gelir ellerinden gelenekleri sürdüren kıymetli insanlardır. Gelini onlar hazırlayıp süsler (E. Örgün, kişisel görüşme,31.01.2025)”. Geline bindallısı giydirilir, gelin teli takılır. Gelinin sağdıçları da tellilerini, göynüklerini ve üç eteklerini giyerler. Geçmiş zamanda gelini at arabaları ve kanılarla almaya gidildiğini söyleyebiliriz. Gelişen teknoloji ile traktörlerle ve günümüzde de olduğu gibi arabalarla süreç devam etmektedir. “Gelin almaya atla gidilirdi, attan sonra öküz arabalarını gelin arabası yaptılar, sonra traktörlerle yaptılar. Çullarla süslerlerdi.

Sonrasında arabaya döndü artık (H. Aydoğdu, kişisel görüşme, 17.01.2025)”.Gelin alma, toplumlarda hüznü bir an olarak karşımıza çıkar. Gelinin baba evinden ayrıldığı ve yeni bir yaşamın kapılarını açtığı gündür. “İkindiden sonra gelin almaya gidilir. Benim zamanımda atlarla gidilirdi. Atın boynuna çember bağlanır, boncuklar takılır. Üstüne halı örtülür gelinin üstü başı batmasın diye. Kadın, erkek hep birlikte alay eşliğinde kız evine gidilir (O. Aslan, kişisel görüşme, 19.12.2024)”. Gelin dualar eşliğinde baba evinden çıkartılır. Kırmızı kuşak bağlama unsuru geçmiş zamanda uygulanmamaktadır. Onun yerine gelinin başında al yazmalı telli fesi bulunmaktadır.

Görsel 34: Gelin Alayı

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Müziyenler eşliğinde, tüm köy dolaşa dolaşa gelin almaya gidilir. Katılmak isteyen herkes gelin almaya gelebilir. Erkeklerin önde, kadınların arkada gittiği geleneği Emel Hanım şu şekilde aktarmıştır;

“Gelin almaya erkekler önde kadınlar arkada giderler. Gelin alayı yapılır. Tüm köy dolaşa dolaşa gelin almaya gidilir. Gelini ata bindirirler, köyün büyüklerinden biri atı tutar öyle damat falan tutmaz. Sonra kıza sorarlar evinden çıkarken ne istersin diye. Kız ne isterse yapılır. Mehir gibi. Cibinlik vardı eskiden gelin onun içindeydi öyle herkes görmezdi. Sonra tekrar köyü dolaşa dolaşa gelini oğlan evine getirilir. Sonrasında gelin attan indirilir. Köyün yaşlısı gelinin koluna girer. Kapıdan geçerken üzerlerine şekerler atılır” (E. Örgün, kişisel görüşme,31.01.2025).

Görsel 35: Gelin Alma

Kaynak: Zeynep Ünal kişisel arşivi

Harmancık ilçesinin Çakmak köyünde de gelin alma süreci ikindi namazından sonra gerçekleştirilir. Bu süreç sadece erkeklerin katılımıyla yapılır. Diğer köylerden farklı olarak gelinin yanına çörek verilir. Yörede çörek, üzeri çörek otuyla süslenmiş ekmek anlamına gelmektedir. Çörek otunun nazarlardan koruduğuna, ekmeğin ise bereket getirdiği düşünüldüğü için yapıldığını 1965 doğumlu Zeynep Hanım aktarmıştır.

“İkinci namazı bitince erkekler gelir gelin almaya bizim köyde ikindiden önce gelin evden çıkartılmaz. Davullarla darbukalarla erkek tarafı erkekleri. “Köprüden geçti gelin, köprüden geçti gelin” manisiyle gelin evine gelirler. Gelinin duvağı takılır, kırmızı duvak olur Kuşak bağlamak yoktu. Duvak üç seferde örtülür. Duvak yoksa çarşaf örtülürdü dışardaki erkekler görmesin diye. Duvacı takan kişi genelde babası olur. Duvak takılırken gelinin kolunun altına 2 tane çörek korunur. Nazarlardan korunmak ve bereket için. Gelin evden çıkartılırken dualar okunur, gelin ata bindirilir. Sonrasında tüm misafirler eşliğinde damat evine gidilir” (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17.01.2025).

Görsel 36: Gelin Alma

Kaynak: Emel Örgün kişisel arşivi

Orhaneli Ağaç Hisar köyünde gelinin yatsı ezanına kadar eve giremediğini aktaran 1960 doğumlu Hediye Hanım, gelin alaylarının sırasıyla gelini aldıktan sonra damat evinden çeşitli isteklerinin yerine getirilmesi gerektiğini şu şekilde aktarmıştır.

“Gelin almaya önde genç erkekler kol kola girip alay yaparlardı, arkasında yaşlılar, en arkada da kadınlar ve çocuklar olurdu. Çalgıcılar eşliğinde davul zurnayla gelin evine gidilirdi. Gelini aldıktan sonra, gelin bir türlü eve gidemezdi. Damat evi misafirleri muhabbet yaparlardı. Damadın sağdıçları çalgıcıların önüne bir otururlar iki saat kalkmazlardı. Koyun, kuzu, keçi, oğlak, tavuk artık ne isterlerse damat evi getirirdi. Ve alaydaki her sıra için olurdu, gençlerin istekleri gerçekleştikten sonra yaşlıların istekleri başlardı. Gelin yatsı namazına kadar eve giremezdi. Gelin damat evine geldiğinde erkekler dışarda oynarlardı. Sonrasında gelini kayınpederi eve sokardı. Gelin eve girerken şerbet içirilirdi. Dilli tatlı olsun diye” (H. Aydoğdu, kişisel görüşme, 17.01.2025).

Damat evinde kadınlar gelini beklerdi. Gelin eve girdikten sonra, evde bekleyen misafirlerin tek tek ellerini öper. Misafirlerde “hayırlı olsun, Allah hep mutlu etsin” gibi iyi niyetlerde bulunur. Sonrasında gelin, yengesiyle beraber odasına girer. Damat gelinceye dek yengesi geline eşlik eder ve birtakım konuşmalar yapar.

Gelin alma süreci incelediğimiz köylerde benzer şekilde karşımıza çıkar. Ancak Çörelers köyünden Kamile Hanım ile yaptığımız röportajda diğer köylerde yapılmayan “top atma” geleneği dikkat çekmektedir. “Gelin evinin önüne gelindiğinde top atma olurdu. Kız evi kumaştan top yapardı. Kumaşın içine evde ne varsa o konup dikilirdi. Damat evinde aynı şekilde toplarını hazırlardı. Karşılıklı birbirlerine atarlardı. Bu şekilde

eğlenirlerdi(K.Maral, kişisel görüşme,07.03.2025)”.Bunun sebebinin eski Türk inanışlarına bağlı olarak şekillendiğini düşünmekteyim. Şans getirmesi, bereket getirmesi adına gelin ve damadın başının üstünden şeker atma, bozuk para atma adetlerinin farklı bir varyantı olarak görülebilir. Kişilerin canlarını acıtmamak adına da kumaş parçalara diktiklerini söyleyebiliriz.

Gelin almaya giderken alaydaki misafirler oyun türküsü olmayan türküler ve maniler söylerler. Örnek olarak “Bineklerden üç binek var” türküsü söylenir.

Kullanılan mani örneği;

Minarenin uçları,

Öter sabah kuşları,

Bal ilen şeker olmuş,

Kız sinelerinin uçları.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde geçmişte gelinlik bulunmadığını belirtmişlerdir. Gelinlik yerine yöresel kıyafetleri olan üç etek ve telli giydiklerini en üstede bindallı giydiklerini aktarmışlardır. Bu kıyafetler, bölgenin kültürel mirasını ve geleneklerini yansıtan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Günümüzde ise gelinler, üç eteği özellikle kına ve bakır gecesi gibi özel günlerde giymeye devam etmekte, ancak düğün günü modern gelinlik tercih etmektedirler. Bu durum, bizlere geleneksel ve modern unsurların bir arada yaşatıldığını göstermektedir.

Görsel 37: Balta ile Yapılan Damat Tıraşı

Kaynak: Gülse Sevik kişisel arşivi

Gelin eve girdikten sonra, kapının önünde damat tıraşı yapılır. “Damat bir sandalyeye oturtulur, önüne beyaz bir havlu serilir. Sağdıçları damadın tıraşını yapar. Sonrasında çalgıcılar eşliğinde erkekler kapının önünde eğlenmeye başlarlar(H.Aydoğdu, kişisel

görüşme,17.01.2025)”.Damadın sağdıçları, damada bu süreçte yapabildikleri ne varsa yaparlar. “Sağdıçlar damadın ayakkabılarını çıkartarak damadı çamura yatırıp sürüklerler. Üzerine kadın kıyafetleri giydirip baltayla tıraş ederler ve bu şekilde eğlence sürer (K. Maral, kişisel görüşme, 07.03.2025)”.

Damat tıraşına sadece erkek tarafı katılmaktadır. O sıra yengeler, geline heybe getirmektedir. Heybe; içine yiyecek konulan çift gözlü bir torba anlamına gelmektedir. Gelin ve damadın düğün sonunda yemeleri için yiyecekler hazırlanır.

“Damat evine gelindiğinde, oğlan evinde damat tıraşı başlar. Kazanlar kurulur, yemekler pişirilir. Damat tıraşına kız tarafı gitmez. Gelin odasında bekler. Sonrasında gelinin sadece yengeleri gelir. Heybe getirirler. Heybe getirirken gelin ve damat gece yemek yerse diye tavuk, çörek, ekmek getirilir” (H. Şanlıtürk, kişisel görüşme,17.01.2025).

Görsel 38: Hazırlanan İkramlıklar

Kaynak: Hatice Şanlıtürk kişisel arşivi

Damat tıraşı da yapıldıktan sonra misafirler damada takı takarlar ve etraftan gelenler hediyelerini verirler. Keles’in Menteşe köyünde ise damat tıraşında sadece dışarıdan gelen misafirler hediyelerini takar. Köyün kendi misafirleri ise “dürü toplama” adetiyle takılarını iletir. “Damadın sağdıçları düğünden sonra dürü toplamaya gider. Gelinin çeyizinden bir yazma iki sopaya gerilir. Sağdıçlar kapı kapı gezerek hediyelikleri o şekilde toplar (C. Bütün, kişisel görüşme,21.02.2025)”.Sonrasında damat üzerine değiştirmek için eve girer, o sırada misafirler yemek yerler. Dağ köylerinde düğün yemeklerinin olmazsa olması ettir. Düğünden önce, düğün sahipleri yetiştirdikleri hayvanları keserler. Bu oldukça maliyetli olur, köydeki hane sayısına yetecek kadar büyük ve küçükbaş hayvanlar kesilir. “Düğün zamanı çok maliyetlidir. Düğün yemeği

için 50 ye yakın küçükbaş kesilir. Düğün sahibinin gücü yoksa da herkes yardım eder. Biri bir koyun verir, diğeri bir koyun verir bu şekilde destek olunur (Z. Ünal, kişisel görüşme, 17.01.2025)”. Yardımlaşmanın ön planda olduğunu bu süreçte de görmekteyiz. Düğün evi için, köy halkının kendi içlerindeki destekleri aidiyet duygusunun dışı vurumu yansıtmaktadır.

Yemekler yendikten sonra bir süre daha eğlence devam eder. Erkekler genellikle “Aşağıdan” oyun havasıyla ellerinde kaşıklarla oynarlar. Büyük bir çember yapılır ve ortada damat bulunur. Müziğin belli yerlerinde herkes çöker ve sonrasında yavaş bir şekilde kalkarak ritim eşliğinde oynarlar. Bu süreçte de yine çeşitli fraglamalar yapılmaktadır. Yaşlılar için ayrıca “aman ormancı” türküsü çalınmaktadır. O kısımda sadece köyün yaşlıları oynamaktadır. Bazı köylerde davul zurna ile yapılan eğlencenin yanında yağlı güreş, at yarışı ve hedefe vurma gibi çeşitli uygulamalarda yapılmaktadır. Örneğin Menteşe köyünde “Mesela benim dedem, güreş yaptırmış. Güreşi kazanana çeşitli ünvanlar ve hediyeler verilmiş. Bazıları atış yaptırmış. Delikanlılar hedefi vurmaya çalışır, hedefi vurana yazma verilir (C. Bütün, kişisel görüşme, 21.02.2025)”. Toplumsal olarak yaşadıkları duyguları ve değerleri yansıtmamanın bir yolu olarak düğün güreşleri, birlik ve dayanışmayı pekiştiren önemli bir gelenek haline gelmiştir. Düğün öncesinde, sırasında veya sonrasında düzenlenen bu müsabakalar, sadece bir spor etkinliği olmanın ötesinde, cesaret, güç ve mertliğin sergilendiği bir kültürel miras olarak varlığını sürdürmektedir.

Şekil 11: “Aşağıdan” Türküsü Oyun İcrası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Düğün sürecinin yatsı ezanına kadar sürdüğü bilinmektedir. Yatsı ezanı okunduğunda, erkekler namaza giderler. Namaz sonrasında “güvey salma” geleneği başlar. Dağ köylerinde güvey, damat anlamına gelmektedir. Güvey salma da damadın gelinin yanına gitmesi anlamını taşır. “Damat tıraşı olduktan sonra güvey yemeği başlar, erkekler yatsı

namazına gitmeden güvey yemeğini yerler (Z. Ünal, kişisel görüşme,17.01.2025)”.Yatsı namazından sonra, önde köyün yaşlıları, arkada damadın sağdıçları tekbirler eşliğinde damat evine giderler. Gelin odada beklemektedir. Yengesi geline 2 rekât namaz kıldırır. “Damat kapının önüne geldiğinde odanın önüne bir tas su konur. Damat suyu devirip odaya girer. Damat suyu tepti denir. Bu evde benim sözüm geçer anlamını taşımaktadır (K. Maral, kişisel görüşme,07.03.2025)”.

Dağ köylerinde güvey salma geleneği köyler de aynı şekilde gerçekleşmektedir. Ağaç hisar köyünden 1960 doğumlu Hediye Hanım, şu şekilde aktarmıştır.

“Damat ve erkekler yatsı namazına giderdi. Namaz çıkışı tekbir getire getire eve gelirlerdi. Güvey salma gerçekleştirilirdi. Damat içeri girerken kapı önüne tas konurdu. Damat tası tepti denirdi. Güvey odaya gönderilirken, sağdıçları damadı bir güzel döverdi, odaya girene kadar herkes vururdu” (H. Aydoğdu, kişisel görüşme,17.01.2025).

Keles’in Yazı başı köyünde de gelenek benzer şekilde uygulanmaktadır. Güvey salma sürecini kaynak kişi 1948 doğumlu Mesude Hanım şu şekilde aktarmıştır.

“Damat namaza gittikten sonra gelinin yengeleri gelinin yanına gelir. Hazırlanan heybeleri getirirler. Damat gelmeden yemek yerler, çay içerler. Damat gelmeden geline abdest aldırıp giderler. Camide damat namaz kılar. Sonra hoca ve cemaat tekbirle damadı kapıya kadar getirir. Evin önünde dua okunur ve güvey salma yapılır. Damat büyüklerin elini öper ve içeri koşar. Damat içeri koşarken arkadaşları sırtına vurur” (M. Doğru, kişisel görüşme,12.03.2025).

Güvey odaya girdikten sonra gelinle 2 rekât namaz kılarlar. Damat geline yüz görümlüğü takar ve sonrasında al örtüyü açar. Bu sırada damadın sağdıçları kapıda bekler. Damat sağdıçlara ikramlıklar verir. İkramlıkları alan sağdıçlar, gece boyunca evin önünde nöbet tutarlar. “Kapının önünde damadın sadıcı bekler, damat tamam gidebilirsin demeden sadıc kapıdan ayrılmaz (E. Örgün, kişisel görüşme, 31.01.2025)”. Damadın pencereden silah atmasıyla sağdıç evden ayrılır. Yörede damadın silah atması olumlu anlam taşımaktadır. Her şeyin yolunda olduğunu ve birlikteliğin simgesidir.

Ertesi sabah güvey kaldırma yapılır. “Sabahleyin erkenden gün doğmadan davul zurnayla güvey kaldırma olur (M. Cengiz, kişisel görüşme,21.02.2025)”. Güvey kaldırma sürecinde belli başlı havaların çalındığı bilinmektedir. “Koroğlu çeşitlemesi çalınır, içerisinde uzun havalar bulunmaktadır. “Seher Vakti ve Aşk galipten” havaları okunur. Bu havalar özel anlamlara sahiptir (M. Cengiz, kişisel görüşme,21.02.2025)”.Bu havalar,

sıradan ezgiler değil; derin acılarla yoğrulmuş, toplumun belleğinde iz bırakan iki trajik olayın sessiz tanıklarındır.

İlki, yıllar önce yaşanmış talihsiz bir düğün gecesine dayanır. Güvey, gelenek gereği arkadaşları eşliğinde şakalaşarak odaya götürülürken, ortam bir anda karışır. Neşeyle atılan yumruklar arasında biri, "Damada yumruk atıyorum," diyerek kalabalığa karışır. Ancak bu sözle birlikte yaptığı şey bir şakadan çok uzaktır: Elindeki bıçağı damada saplar. Herkes neye uğradığını şaşırırken, genç damat oracıkta hayatını kaybeder. Düğün bir anda mateme döner. O günden sonra bu olay, köy halkının hafızasında silinmez bir iz bırakır; ne zaman o hava çalınsa, herkes o genci hatırlar.

Seher Vakti ağıt örneği;

Seher vakti neşe değil,

Yasla başlar bizim köyde,

Bir yanlış el bir zan,

Damat düşer toprağa.

İkinci olayda ise bir başka damat, düğün sabahı güvey namazı kılmak üzere seher vaktinde kalkar. Heyecanlıdır, kalbi kıpır kıpır atar. Abdest alır, seccadesine yönelir ve namaza durur. Ancak secdeye vardığında heyecanın da etkisiyle oracıkta ruhunu teslim eder. Başını bir daha kaldırmaz. Bu ani ve sarsıcı vefat, çevresindekileri derin bir yasa boğar.

İşte o yüzden bu havalar çalındığında, sadece bir melodi değil, birer hatıra yankılanır. Ağıtlar hem bıçaklanan o gencin hem secdede can veren damadın ardından söylenir. Her seher vakti, bu acılar sessizce yeniden yaşanır.

Güvey kaldırıldıktan sonra, aşağıya iner ve kapının önünde oynar. Müzisyenlere bahşiş takar. Damadın aşağıya inip oynaması, gecenin istenilen yönde geçtiği anlamına gelir. Damat eğer aşağıya inmezse ki, bu hiç tercih edilen bir durum değildir. Müzisyenler apar topar gönderilir.

Aşk Galipten ağıt örneği;

Aşk, Galip'ti bu meydanda,

Sevdasıyla yanar dağlar.

Bir yürekle tuttu yolun,

Kaldı geride yanan bağlar.

Yöre de güvey kaldırıldıktan sonra “paça günü” adı verilen gelenek uygulanmaktadır. “Sabahı paça günü olurdu. Paça günü her şeyin güzel gittiği anlamına gelirdi. Gelmek isteyen misafirler gelirdi, yemek yenirdi (K. Maral, kişisel görüşme,07.03.2025)”. “Eğer gerdek gecesi mutlu şekilde geçtiyse paça yapılır. Eğer mutsuzsa hemen kızı evine geri gönderirler. Paça gününde ikramlar yapılır oğlan evi tarafından, eğlencenin dibine vururlar. Sonrasında düğün sonlanmış olur (E. Örgün, kişisel görüşme, 31.01.2025)”.

Paça günü, hem gelinin hemde damadın ailesi için önemli bir yer tutar. Paça günü yapılmayan gelin, köy halkı tarafından ayıplanır ve bir daha o köyden başka biriyle evlenemez.

Paça günü sabahı, gelin bindallısını ya da üç eteğini giyer. Evdeki büyüklerin ellerini öper. Hep birlikte kahvaltı edilir. Sonrasında misafirler gelmeye başlar. Paça gününe sadece evli kadınlar katılır. Bunun sebebi ise geleneğin özel bir anlam taşımasındadır. Katılan misafirler kendi aralarında sohbet ederler, bakırlar eşliğinde eğlenirler. Büyükorhan’ a bağlı Balaban köyünden 1968 doğumlu Selin Hanım şu şekilde aktarmıştır.

“Gelin yine hazırlanır bindallısını giyer. Paça gününe bu sefer düğüne gelemeyen misafirler gelir. Yine yemekler olur, eğlenceler olur. Oynayan misafirlere gelin kendi çeyizinden hediyelikler verir. Bunlar yemeni, çetik ve kumaştır. Bu eğlenceye de sadece evli kadınlar katılır” (S. Alan, kişisel görüşme, 19.02.2025).

Paça günü özel bir anlam taşımanın yanında, düğün sürecinin her detayıyla ilgilenmiş olan sağdıçlarında günü olduğunu ifade eden 1960 doğumlu Hediye Hanım süreci şu şekilde aktarmıştır.

“Sabah olduğunda gelinin yengesi yatak toplamaya giderdi. Sonrasında silahlar atılırdı. Paça günü olurdu. Gelin yine bindallısını giyerdi. Evdeki herkesin elini öperdi. Kahvaltı edilirdi, sonrasında erkekler giderdi. Paça günü başlardı. Gelmek isteyen herkes gelirdi. Kadınlar evde bakırlar eşliğinde yine eğlenirlerdi. Paça günü bizde sağdıçların günü olurdu. Sağdıçlar düğün zamanı hep çalıştılar, bu gece onun için onların günüydü. Davulcular bütün gün onlara çalarlardı, Yemekler yerlerdi, oynarlardı gece sonuna kadar eğlenirlerdi” (H. Aydoğdu, kişisel görüşme, 17.01.2025).

Paça günü, Keles’in Yazı başı köyünde “el öpme” olarak karşımıza çıkmaktadır. El öpme günü, sadece isimsel olarak farklılık göstermektedir. Süreç diğer köylerde yapıldığı şekliyle uygulanmaktadır. Bunun sebebi daha öncesinde belirttiğimiz gibi köydeki

toplumun, gelenekleri kendi değerlerine göre şekillendirip uygulamasının sonucudur. Her köy, kendine özgü bir kimlik taşır ve bu kimlik, geleneklerin isimlendirilmesine ve uygulanış biçimine de yansır. İnsanların aidiyet duygusu, geçmişten gelen ritüelleri koruma ve onları kendi kültürel anlayışları doğrultusunda uyarlama isteğini doğurur. Bu nedenle, köyden köye küçük farklılıklar gözlemlense de özünde aynı olan bu ritüeller, zamanla farklı isimlerle anılmaya başlamış, ancak temel anlamlarını ve işlevlerini korumuştur.

“Paça Gününe “el öpme” deriz. Bugün de gelin üç eteğini giyer ve tüm misafirlerin ellerini öper. Gelin kendi çeyizinden oğlan evinin misafirlerine hediyeler verir. O gün boyunca, bakırlar eşliğinde eğlenceler yapılır ve geleneksel yemekler, yufka yemeği, lahana sarması ve keşkek yenir. Gelin, başına beyaz örtü yerine 'yan çember' denilen bir örtü örter. Yan çemberin altı kırmızı, üstü yeşil olur. Bu örtü, gelinin evlendiğini simgeler ve ona hayırlı bir yuva diler” (M. Doğru, kişisel görüşme, 12.03.2025).

Dağ köylerinde uzun yıllardır süregelen düğün gelenekleri, tanışma süreciyle başlayıp paça günüyle son bulan çok aşamalı bir yapıya sahiptir. Her bir aşama, yalnızca evlenecek bireyler için değil, tüm topluluk için sosyal, kültürel ve duygusal anlamlar taşır. Ritüeller aracılığıyla toplumsal kimlik yeniden üretilir ve kültürel bellek canlı tutulur. Günümüzde ise bu gelenekler, modern yaşam biçimlerinin etkisiyle biçimsel olarak dönüşmekte; ancak özünde topluluk olma halini sürdüren yönlerini korumaktadır. Geçmişte çeyiz alma süreci, dönemin şartları gereğince çim arabaları ya da atlarla gerçekleştirilirken, günümüzde bu gelenek traktör ya da binek araçlarla sürdürülmektedir. Araç süslemeleri modern malzemelerle yapılırsa da topluluk olarak çeyiz alma konvoyuna katılım hâlâ devam etmektedir. Benzer şekilde gelin alma töreni, eskiden olduğu gibi kalabalık katılımlarla ve coşkulu bir şekilde gerçekleşmektedir. Bazı köylerde özgün uygulamalar, örneğin Çöreler köyünde görülen “top atma” geleneği, yerel kimliğin ve kültürel çeşitliliğin sürdüğünü göstermektedir. Damat tıraşı geleneği de günümüzde devam etmekle birlikte, geçmişte olduğu gibi herkesin hediyesini getirip sunma geleneği yer yer azalmış; daha çok yakın çevreyle sınırlı kalmıştır. Ancak damadın kalabalık içinde sembolik bir şekilde tıraş edilmesi Çöreler, Alpovut ve Fadıl köylerinde uygulanmakta ve kültürel belleği yaşatmaktadır. Gelinlik tercihleri ise zamanla değişmiş; geçmişte yaygın olan üç etek ve işlemeli bindallıların yerini hazır gelinlikler almıştır. Güvey salma ritüeli ise günümüzde daha sade bir biçimde uygulanmaktadır. Ağaçhisar, Yazı başı,

Menteşe, Eski danışment köylerinde tekbir eşliğinde yapılan geleneksel uğurlamalar sürdürülse de şehirleşmenin etkisiyle bu ritüel diğer köylerde sadece aile büyüklerinin katıldığı daha dar katılımlı törenlere dönüşmüştür. Son olarak, paça günü de günümüzde bazı köylerde uygulanmakta, bazılarında ise zaman darlığı veya yeni yaşam biçimleri nedeniyle ihmal edilmektedir. Ancak paça gününe katılım sağlayanlar, bugünün yalnızca bir eğlence değil; aynı zamanda yaşlı kadınların deneyim aktarımı yaptığı, kuşaklar arası etkileşimin sağlandığı bir gün olduğunu ifade etmektedir. Bu yönüyle paça günü, kültürel belleğin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, sosyal aidiyetin güçlendiği bir yapı olarak değerini korumaktadır.

Kavram	Açıklama	Teorik Çerçeve
Çeyiz alma	Düğün sabahı başlar. Geçmiş zamanda çim arabaları ve atlar, günümüzde traktör ve araçlar kullanılır.	Kültürel süreklilik, yeniden inşa etme kapasitesinin modernliğe geçiş sürecidir.
Gelin alma	İkinci vaktinde gerçekleştirilir. Tüm köy halkı katılır. Çörel köyündeki “top atma” geleneği özgündür.	Kimliğin somutlaşması ve yerel kültürün özgünlüğüyle bağlantılıdır.
Damat tıraşı	Damat evinde gerçekleşir. Katılımcılar hediyeler getirir. Gelin odada bekler.	Aidiyet kuramıyla ilişkilendirilir. Toplumsal rollerin ve bağlılığın yansımasıdır.
Geleneksel giyim	Geçmişte gelinlik yerine üç etek ve işlemeli bindallı tercih edilir. Günümüzde ise modern tarzda gelinlikler kullanılır.	Aidiyetin kültürel sembolüdür.
Güvey salma	Yatsı ezanından sonra damadı gelinin yanına uğurlama sürecidir.	Kimliğin ritüellerle somutlaşması ve Asmann’ın organizasyon kuramıyla ilişkilendirilmiştir
Paça günü	Ertesi sabah yapılır. Evli kadınlar ve yaşlılar bir araya gelerek eğlenir.	Kültürel belleğin aktarımı ve toplumsal aidiyetin pekişmesini sağlar.
Genel değerlendirme	Gelenekler köylerde hâlen uygulanmakta, zamanla değişime uğrasa da öz değerler korunmuş ve yeniden inşa edilmiştir.	Kültürel kimliğin sürdürülebilirliği ve belleğin yeniden inşa süreciyle aktarımı gerçekleştirilir.

Tablo 8 : Düğün Geleneklerinin Asmann’ın Kuramlarıyla Bağlantısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, Jan Assmann'ın kuramları çerçevesinde analiz edilmiş ve geleneklerin zaman içerisindeki değişimlerini merkeze alarak uygulanış biçimlerini ortaya koymaktadır. Her bir gelenek, geçmişten gelen kültürel kodları ve sembolleri taşıırken, aynı zamanda toplumun değişen değerlerine ve günümüz ihtiyaçlarına uyum sağlayacak biçimde yeniden inşa edilmiştir. Geçmişte daha sade, simgesel ve kolektif anlamlar taşıyan uygulamalar; günümüzde bireysel tercihlere, estetik kaygılara ve modern yaşamın gerekliliklerine göre biçim değiştirmiştir. Örneğin, çeyiz alma geleneğinde geçmişte kullanılan öküz arabaları yerini motorlu araçlara bırakmış, ancak çeyizin kız evinden alınarak toplum önünde sergilenmesi geleneğin taşıdığı anlamı korumaya devam etmiştir. Benzer şekilde, gelin alma ve damat tıraşı gibi ritüeller de toplumsal aidiyetin ve kimlik inşasının önemli araçları olarak geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu ritüeller, geçmişte topluluğun denetiminde ve onayıyla gerçekleşirken; günümüzde daha çok bireylerin inisiyatifinde ama yine de sembolik anlamlarını kaybetmeden uygulanmaktadır. Bu gelenekler, sadece toplumun tarihî hafızasını canlı tutmakla kalmaz; aynı zamanda güncel toplumsal yapının, değerlerin ve kimliklerin de ifadesi haline gelir. Bu bağlamda, tablo, kültürel süreklilik ile yeniden inşa sürecini birlikte değerlendirerek, geleneklerin hem koruyucu hem de uyarlanabilir doğasını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, gelenekler zaman içinde evrilmiş; fakat bu evrim, onların kültürel kimliği besleme ve toplumsal aidiyeti pekiştirme işlevini ortadan kaldırmamıştır. Aksine, bu dönüşüm süreci, gelenekleri durağan yapılar olmaktan çıkararak, yaşayan, değişen ve toplumu hem geçmişe hem de geleceğe bağlayan köprüler haline getirmiştir.

SONUÇ

Kültür, bir toplumun tarihsel hafızasını, sosyal örgütlenme biçimlerini, değer sistemlerini ve ortak yaşam deneyimlerini anlamlandıran bütüncül bir yapıdır. Bireyin kimlik edinme sürecinden, toplum içindeki rollerini öğrenmesine kadar geniş bir yelpazede işlev görür. Kültür özellikle geçiş dönemlerinde doğum, evlilik ve ölüm gibi eşik olaylarında kendisini en görünür biçimde ortaya koyar. Bu geçiş ritüelleri hem bireyin statü değişimini simgeler hem de toplumsal düzenin yeniden üretilmesine katkı sunar. Evlilik ritüelleri, bu bağlamda yalnızca bireysel bir kararın değil; aynı zamanda toplumsal uzlaş, kültürel temsil ve hafıza aktarımının somutlaştığı sahneler olarak değerlendirilmelidir.

Bu araştırma kapsamında, Bursa ili dağ köylerinde sürdürülen düğün gelenekleri, kültürel belleğin taşıyıcıları olarak ele alınmıştır. Jan Asmann'ın kültürel bellek kuramı çerçevesinde yapılandırılmış beş temel yaklaşım yeniden inşa etme, yükümlülük, kimliğin somutlaşması, oluşum ve organizasyon üzerinden analiz edilmiştir. Alan çalışması, Büyükorhan, Keles ve Orhaneli ilçelerine bağlı köylerde gerçekleştirilmiştir. 12 katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve araştırmacının doğrudan katılım sağladığı düğün törenleri ve özel geceler (danışık gecesi, üç etek gecesi, bakır gecesi ve kına gecesi) yoluyla elde edilen verilerle desteklenmiştir.

Araştırmanın temel bulgularından biri, evlilik sürecinin kültürel sistem içinde yalnızca iki bireyin birleşimini değil, aynı zamanda iki ailenin, hatta iki sosyal yapının yeniden yapılandırılmasını temsil ettiğidir. Her bir düğün ritüeli, bireyin sosyal statüsünün değişimini düzenleyen, topluluğun ortak kimliğini hatırlatan ve sosyal bağları pekiştiren işlevsel bir araç olarak belirginleşmektedir. Tanışma ve kız isteme ritüelleri, geçmişten günümüze aktarılan normatif bir çerçevede ilerlese de modern koşullar doğrultusunda esneklik kazanmış; kimi köylerde geleneksel ifadeler korunurken, bazılarında bireylerin karşılıklı tercihleri ön plana çıkmıştır. Bu durum, Asmann'ın “yeniden inşa kuramı” çerçevesinde geçmişin güncel koşullara göre yeniden biçimlendirilmesini açık biçimde yansıtmaktadır.

Danışık gecesi ise, özellikle genç bireylerin düğün organizasyonunda aktif rol alarak toplumsal yükümlülüklerini yerine getirdiği bir ritüel olarak öne çıkmakta ve “yükümlülük kuramı” ile doğrudan örtüşmektedir. Köylerde bu gecede görev paylaşımı yapılmakta, genç erkekler çeşitli hazırlık süreçlerinde sorumluluk üstlenmekte, böylece kültürel sürekliliğin taşıyıcısı rolünü edinmektedir. Gözlemler, bu geleneğin halen canlı

bir biçimde sürdürüldüğünü, özellikle köy yaşamında bireyler arası dayanışmayı pekiştirdiğini göstermektedir.

Zülûf kesme ve tel çizme gibi sembolik ritüeller, bireyin evlilikle birlikte toplumsal kimlik dönüşümünü simgeler. Bu uygulamalar, “kimliğin somutlaşması kuramı” çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireysel bedenin sosyal bir temsile dönüştürülerek, toplumsal bellekte yeni bir statüyle kodlanmasını ifade etmektedir. Bu anlamda gelinin saçından kesilen zülûf veya çizilen tel, geçmişle bağlantılı ancak geleceğe yön veren bir kimlik göstergesi haline gelmektedir.

Üç etek gecesi ve bakır gecesi gibi ritüeller ise düğün sürecinin sosyal organizasyon yapısını ifade eder. “Organizasyon kuramı” bağlamında, bu ritüellerdeki düzen, rollerin paylaşımı, kadınlar ve gençlerin katılımıyla gerçekleşen etkinlikler, kültürel normların yapılandırılmış bir organizasyon içinde yeniden üretildiğini göstermektedir. Gözlemler, özellikle üç etek gecesinin kadınların ortak emek ve duygu paylaşımlarıyla sürdürüldüğü, kadın kimliğinin aktarımını sağlayan önemli bir ritüel olduğunu göstermektedir.

Kına gecesi, kültürel belleğin tüm kuramsal bileşenlerinin birleştiği bir ritüel olarak öne çıkmaktadır. Bu gece, geçmişin yeniden sahnelendiği, görevlerin paylaşıldığı, toplumsal organizasyonun sürdürüldüğü ve gelinin yeni bir kimlikle toplum önüne çıktığı çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Katılımcıların anlatımları ve doğrudan gözlemler, bu ritüelin geçmişe duyulan saygının, aidiyetin ve kadın dayanışmasının ritüel sahnesi olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Tavuk alma geleneği ise mizah, rol değişimi ve performatif pratikler üzerinden işleyen, geleneksel yapıların esnek biçimde yeniden üretildiği bir ritüel olup, yeniden inşa kuramıyla açıklanmıştır. Toplumsal normların kontrollü biçimde tersyüz edildiği bu tür uygulamalar, kültürel belleğin değişkenliğine ve güncellene bilirliliğine dair güçlü birer örnektir.

Düğün günü yapılan çeyiz çıkarma, gelin alma, damat tıraşı, güvey salma ve paça günü gibi ritüeller, sırasıyla yeniden inşa, kimliğin somutlaşması, oluşum ve yükümlülük ilkeleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Çeyiz çıkarma ile geçmişten devralınan kültürel miras, görünür hale getirilirken; gelin alma ve güvey salma ile yeni sosyal kimlikler toplumun kabulüne sunulmaktadır. Damat tıraşı ve paça günü ise toplumsal beklentilerin simgesel ifadesi olarak, bireyin topluma karşı olan sorumluluğunu sembolik ritüellerle ifade ettiği sahneler olarak yorumlanmaktadır.

Saha çalışmasında dikkat çeken önemli bir unsur, aynı bölgeye bağlı köyler arasında geleneklerde küçük ama anlamlı farklılıkların bulunmasıdır. Örneğin Yazı başı, Menteşe ve Alpovut köylerinde zülûf kesme ritüeli belirli dualarla yapılırken, Dağdibi, Çöreler ve Ağaçhisar köylerinde bu unsur tamamen sembolik bir role indirgenmiştir. Üç etek gecesi incelenen köylerde kadınlar arasında kapalı ortamda gerçekleştirilirken, Orhaneli'ne bağlı Fadıl köyünde ise açık alanda topluluk katılımına açık biçimde yapılması, ritüelin mekânsal ve sosyal varyasyonlarını ortaya koymaktadır. Bu durum, kültürel belleğin sadece bir aktarım değil, aynı zamanda yerel koşullara göre biçimlenen bir yeniden üretim süreci olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, dağ köylerinde gözlemlenen bazı düğün geleneklerinin (üç etek, zülûf kesme, tel çizme) yalnızca bölgeye özgü olmadığı, Türkiye'nin farklı yörelerinde benzer biçimlerde yaşandığı da tespit edilmiştir. Örneğin kına gecesi uygulamaları, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde benzer temalarla sürdürülmekte; ancak kullanılan motifler, türküler ve semboller yöresel farklılıklar göstermektedir. Bu ortaklıkların temelinde ise tarihsel göç hareketleri, sözlü kültür aktarımı, dinsel yapılar ve coğrafi yakınlık gibi etkenlerin bulunduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla geleneksel düğün pratikleri, yalnızca yerel bir belleğin değil, aynı zamanda ulusal düzeyde işleyen bir kültürel örüntünün parçasıdır.

Modernleşme ve kentleşme süreçleri, geleneksel ritüeller üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Genç kuşakların şehirlerde yaşaması, çekirdek aile yapısının yaygınlaşması ve bireysel yaşam tercihleri, düğün ritüellerinde hem uygulama hem anlam düzeyinde değişimlere yol açmıştır. Ancak bu değişim, geleneklerin tamamen ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Aksine, ritüellerin içeriklerinin dönüşmesi ve yeni toplumsal koşullara göre yeniden biçimlenmesi söz konusudur. Asmann'ın kültürel belleği statik değil, dinamik bir yapı olarak tanımlaması da bu dönüşüm sürecini açıklamak açısından son derece işlevseldir.

Geleneklerin korunabilmesi ve sağlıklı biçimde kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi için çeşitli stratejilere ihtiyaç vardır. Öncelikle yerel yönetimlerin ve kültürel kurumların bu mirası belgelenebilir hale getirmesi, görsel-işitsel kayıtlarla desteklemesi ve genç kuşaklara aktarılmasını sağlayacak sosyal programlar geliştirmesi önemlidir. Köy dernekleri, halk eğitim merkezleri ve kültürel sivil toplum örgütleri bu sürecin taşıyıcıları olabilir. Ayrıca, yerel halkın kendi geleneklerine yönelik farkındalık düzeyinin

artırılması, geleneklerin yalnızca birer gösteri değil, yaşanılan birer değer olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma Bursa ili dağ köylerinde sürdürülen düğün geleneklerinin, bireysel hafızanın çok ötesinde, toplumsal belleği inşa eden ve kültürel kimliği sürdüren temel yapılar olduğunu ortaya koymuştur. Jan Asmann'ın kültürel bellek kuramı, bu ritüellerin çözümlemesinde güçlü bir açıklayıcılık sunmuştur. Kültürel pratiklerin tarihsel süreklilik ve toplumsal değişim ekseninde nasıl yeniden biçimlendiğini anlamak için işlevsel bir zemin sağlamıştır. Dağ köylerindeki düğün gelenekleri, kültürel belleğin hem koruyucusu hem de dönüştürücüsüdür. Bu geleneklerin korunması, yerel olduğu kadar ulusal bir sorumluluktur. Bu çalışmanın hem akademik literatüre katkı sunduğu hem de yerel kültürlerin korunması ve farkındalığın artırılması adına önemli bir kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağar, N. M. (2016). *Kültürel bellek ile oluşan estetik kültürün, kent mekanına yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi .
- Akbaş, G, K. (2020). Türklerin düğün geleneklerinde özgün bir tasarım: gelin habercisi çengel. *İbadi Sosyal Bilimler Dergisi*
- Akmaz, A. ve Akdağ, G. (2010). 2. bölüm . A. Karaman, A. A. ve K. Sayın (Ed.), *Türkiye'nin UNESCO değerleri ve turizm potansiyeli* (s. 292-300). Eğitim Yayınevi .
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski'nin kültür teorisi. *T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Anderson, B. (2007). Hayali cemaatler. *Academia* .
- Assmann, J. (1995). Kolektif hafıza ve kültürel kimlik . *Duke Üniversitesi Yayınları*
- Assmann, J. (2018). Kültürel bellek. Ayrıntı Yayınları.
- Avcu, İ. (2019). Bellek, travma ve edebiyat . *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* .
- Bravo, H. (2004). Hegel'in tarih tasarımı ve özgürlük ve ilerleme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*
- Connerton, P. (1974). The Collective historical subject: reflections on Lukács' history and class consciousness author. *The London School Of Economics And Political Sciences* .
- Çeçen, A (1996). *Kültür ve politika* . Gündoğan Yayınları.
- Çeri, S. (2023). *Kültürel bellek bağlamında Diyarbakır Türkmen hacı köyünde müzik ve dans* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi .
- Çeviker, L. (2009). *Şiddet ve toplumsal hafıza* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi
- Çınar, R. Ü. (2022). Toplumsal bellek: demokrasi için bir devrim. *Mülkiye Dergisi*.
- Demir, S. (2012). Kültürel bellek , gelenek ve halk bilimi müzeleri. *Millî Folklor*.
- Depeli, G. (2010). Görsellik ve kültürel bellek ilişkisi: göçmenin evi. *Dergi park*.
- Ergöz, R. (2020). Kültürel bellek mekânı ve millî kimlik yaratmada Pınarbaşı ağıtlarının işlevi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* .
- Eroğlu, A. (2012). Henri Bergson'da bilinç-sezgi ilişkisi . *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* .

- Evcimen, S. (2022). Hafıza mekânlarının v “hafıza- bireylerin” “bir aradalığı” ve hafıza- kimliğin sürekliliği: Türkiye Caferileri örneği . *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Fuster, J. M. (1999). Synopsis of function and dysfunction of the frontal lobe. *Acta Psychiatrica Scandinavica*
- Gürcüoğlu, Y. (2024). *Bursa'nın dağ ilçelerinde kültürel bellek taşıyıcısı olarak kadınların icra ettiği yerel müzikal pratikler: bakır çalma geleneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Teknik Üniversitesi.
- K. V. T. B. (2010). *Türk kültür tarihi* . Kültür Ve Turizm Bakanlığı . <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur.html>. E.T 15/04/2025.
- Karasar, N. (2004). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel.
- Karataş, M. E. (2023). *Ağrıda düşün gelenekleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi .
- Kocadaş, B. (2006). Kültür ve Medya . *Journal Of Human Sciences*.
- Nora, P. (1989). Betweenmemoryandhistory: leslieux de memoire. *University Of CaliforniaPress*.
- Önder, M. (1974). Ziya Gökalp'te kültür kavramı. *İstanbul Belleği*.
- Pösteği, N. (2016). Sinema salonlarının dönüşümünde bellek ve mekan ilişkisi . *Academia*
- Ray, K. S. (2017). Memory and kazuoishiguro' snovels: a review . *Literary Herald* .
- Russel, N. (2006). Collective memory before and after Halbwachs. *The French Review*.
- Sarp, N. . ve , Tosun, A. (2011). Duygu ve otobiyografik bellek . *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.
- Suda, Z. (2017). Büyük savaşın doğu ve batı cephesinde toplumsal hafıza ve hafıza mekanları Gelibolu ve alsacelorraine. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* .
- Strauss, L. (1969). *Theelementary structures of kinship*. Beacon Pres.
- Şahin, M. (2014). *Bursa'nın dağ ilçelerinin tarihi ve kültürel mirası envanteri*. Pozitif Matbaacılık
- Tutar, H. (2023). Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Tuztaş, A. H. (2005). *Günümüzde Isparta'da yaşayan yörüklerin siyasi ve kültür tarihleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Ulu, A. E. (2016). *Bellek yanılmalarının semantik belleğin gelişimi açısından dört farklı yaş grubunda karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.

EK

Ek 1: Etik Kurul

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.10.2024-E.412229

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-412229
Konu : 75/20 Semanur GÜNER

17.10.2024

Sayın Semanur GÜNER

İlgi : 11.10.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 16.10.2024 tarihli ve 75 sayılı toplantısında alınan "20" nolu karar ile Semanur GÜNER'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selim İNANÇLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSVLUR8RU7 Pin Kodu :80982

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:

sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr

Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31

e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSVLUR8RU7&eS=412229>

Bilgi için: Hanife Babacan

Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Ek 2: Görüşme Soruları

Değerli katılımcı;

Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi tarafından " Kültürel Bellek Bağlamında Bursa ili Dağ Köyleri Düğün Gelenekleri" tez çalışması için veri toplama amacıyla yapılmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler yalnızca araştırmacılar tarafından bilimsel amaçla değerlendirilecektir. Çalışmanın güvenilirliği açısından tüm sorulara doğru ve eksiksiz yanıt vermeniz önem taşımaktadır. Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Görüşme Soruları	Cevaplar
1.Adı- Soyadı	
2.Yaş ve mesleği	
3. Orhaneli düğün gelenekleri nelerdir?	
4. Siz bu gelenekleri nerede gördünüz?	
5. Katıldığınız düğünlerde bu gelenekler uygulanıyor mu?	
6. Sizin düğününüzde bu gelenek uygulandı mı? Uygulandıysa gelenek hakkında bilgi veriniz.	
7. Kına gecesi gelenekleri nelerdir.	
8. Kına gecesinin önemi nedir?	
9. Üç etek gecesi ile ilgili detaylı bilgi veriniz.	
10. Üç etek gecesi geleneği Orhaneli'nde nasıl ortaya çıkmıştır	
11. Bu gecede gelin hangi kıyafetleri giyer ve her birinin anlamı nedir?	
12. Üç etek gecesinde oynanan geleneksel danslar var mıdır, varsa bunlar nelerdir.	
13.Bu gelenek, geçmişten günümüze nasıl evrilmiştir?	
14. Tavuk alma geleneği ile ilgili detaylı bilgi veriniz	
15.Tavuk alma geleneği Orhaneli'nde nasıl ortaya çıkmıştır?	
16. Geleneğin uygulanış biçimleri nasıldır.	
17. Tavuk alma geleneği, yerel kültürde nasıl bir yer edinmiştir.	
18. Bu gelenekler başka köylerde de aynı şekilde mi uygulanıyor? Farklar varsa bunlar nelerdir.	
19. Misafirlerin geleneklere katılım süreçleri ve rolleri nelerdir	
20. Bakır gecesi nasıl uygulanıyor?	
21. Bakır çalma gecesinde misafirlerin rolleri nelerdir.	
22. Siz bakır çalıyor musunuz, bakır çalan kişinin önemi nedir.	

23. Bakır çalma geleneğinin kına gecesindeki yeri ve önemi nedir.	
24. Bakır çalma geleneğinde çalınan müzikler nelerdir, özel bir anlamları var mıdır?	
25. Bakır çalma geleneğine kimler katılır.	
26. Kadınlar arası olan eğlencede erkeklerin rolü nedir. Erkeklerin ayrıca yaptığı bir gelenek varsa anlatınız.	
27. Geleneklerde kullanılan maniler varsa bilgi veriniz.	
28. Gelenekler de oynanan halk oyunları nelerdir.	
29. Misafirler nasıl kıyafet giyerler, bunların bir anlamı var mıdır (Örneğin; genç kızlar, evliler ve yaşlılar)	
30. Geleneklerin sizin için önemi nedir.	
31. Geleneklerin gelecek nesillere aktarılması konusundaki düşünceleriniz nelerdir	
32. Şehirleşmenin etkisiyle gelenekler de bir değişim oldu mu, olduysa gelenekler üzerindeki etkisi nedir	
33. Üç etek gecesı, bakır çalma ve tavuk alma geleneğinin yöredeki önemi nedir.	
34. Geleneklerin gençler tarafından nasıl algılandığını düşünüyorsunuz	
35. Geleneklerde özel olarak kullanılan müzikler nelerdir.	
36. Geleneklerde misafire sunulan ikramlıklar nelerdir.	
37. Geleneklerde gelin ve damat için yazılan özel maniler veya sözler var mı, varsa açıklayınız.	
38. Geleneklerin olmazsa olmazı olarak görülen bir sembol veya nesne var mıdır, varsa açıklayınız.	
39. Toplumda geleneklerin kaybolma riski var mı? Varsa, bu neden kaynaklanıyor.	
40. Geleneklerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması için nasıl önlemler alınmalıdır.	

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Semanur GÜNER	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Devlet Konservatuvarı
Bölümü	Türk Halk Oyunları
Makale ve Bildiriler	
1. Güner, S. (2022). Bursa yöresi tavuk alma geleneğinin kültürel bellek bağlamında incelenmesi. <i>X. Uluslararası Müzik ve Dans Kongresi</i> .	